

การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

INTEGRATION ON FOUR IDDHIPADA IN ADMINISTRATION
OF BASIC EDUCATIONAL SCHOOLS UNDER UDONTHANI
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

นายบวร ปุยะติ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

นายบวร ปุยะติ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Intergration on Four Iddhipada in Administration
of Basic Educational Schools under Udonthani
Primary Educational Service Area Office 4

Mr. Boworn Puyati

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Educational Administration)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์เรื่อง
“การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.สำเริง ยूरชัย)

กรรมการ

(ดร.สังวาลย์ เพียยุระ)

กรรมการ

(ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บึงมม)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร.สังวาลย์ เพียยุระ

ประธานกรรมการ

ผศ.ธีระศักดิ์ บึงมม

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นายบวร ปุยะติ)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

ผู้วิจัย : นายบวร ปุยะติ

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ดร.สังวาลย์ เพี้ยยุระ, คบ. (สังคมศึกษา), ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา),
ปร.ด. (การบริหารการศึกษา)

: ผศ. ดร.ธีระศักดิ์ บึงมม, ป.ธ. ๕, กศ.บ. (ภาษาไทย),
กศ.ม. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา), ปร.ด. (การบริหารการศึกษา),

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ ๑. เพื่อศึกษาสภาพการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ๒. เพื่อเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ โดยจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ๓. เพื่อศึกษาเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๔๑๔ คน และครูผู้สอน จำนวน ๓๒๗ รวมทั้งสิ้นจำนวน ๔๖๘ คน และกลุ่มเป้าหมาย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๙ คน และครูผู้สอนจำนวน ๑๒ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๒๑ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .๙๗ และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า ที (t-test แบบ Independent Sample) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test แบบ One-way ANOVA) การทดสอบหาค่าความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ (Scheffe's Method) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

ผลการวิจัย พบว่า

การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย = ๔.๔๔ โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อยตามลำดับ คือ ด้านการบริหารตามหลักวิมังสา ด้านการบริหารตามหลักวิริยะ ด้านการบริหารตามหลักฉันทะ ส่วนด้านการบริหารตามหลักจิตตะ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ค่าเฉลี่ย = ๔.๓๗การเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่าง

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยผู้บริหารสถานศึกษามีการปฏิบัติสูงกว่าครูผู้สอน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการบริหารตามหลักฉันทะ และด้านการบริหารตามหลักวิมังสา มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และด้านการบริหารตามหลักจริยะ มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านการบริหารตามหลักจิตตะ มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกันแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนากิจการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ด้านการบริหารตามหลักฉันทะ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีใจรักในการพัฒนาการเรียนการสอนและมีการจัดฝึกอบรมศึกษาดูงาน ติดตามตรวจสอบ สอดส่อง ดูแล ด้วยความโปร่งใส ตลอดจนการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษา ด้านการบริหารตามหลักจริยะ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีความเพียรพยายามในการพัฒนาการเรียนการสอน และมีการจัดฝึกอบรมดูงานติดตามตรวจสอบ สอดส่อง ดูแล งบประมาณด้วยความโปร่งใส ตลอดจนการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษา ด้านการบริหารตามหลักจิตตะ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีความเอาใจใส่ในการพัฒนาการเรียนการสอน และมีการจัดฝึกอบรมศึกษาดูงาน ติดตามตรวจสอบ สอดส่อง ดูแล งบประมาณด้วยความโปร่งใส ตลอดจนการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษาและด้านการบริหารตามหลักวิมังสา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ควรพิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบพัฒนาการเรียนการสอน และมีการจัดฝึกอบรมศึกษาดูงาน ติดตามตรวจสอบ สอดส่อง ดูแล งบประมาณด้วยความโปร่งใส ตลอดจนการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษา

Thesis Title : Intergration on Four Iddhipada in Administration of Basic Educational Schools under Udonthani Primary Educational Service Area Office 4

Researcher : Mr. Boworn Puyati

Degree : Master of Arts (Buddhist Educational Administration)

Thesis Supervisory Committee

- : Dr. Sangwan Phiayura, B.Ed. (Social), M.Ed. (Educational Administration), Ph.D. (Educational Administration).
- : Asst. Dr. Theerasak Bungmoom. Pali V. B.Ed.(Thai-Edcational Administration). M.A. (Couseling psychology). Ph.D. (Edcational Administration)

Date of Graduation : May 19, 2019

Abstract

The aims of this research were 1) to study the conditions of the integration of the Four Iddhipada (iddhipāda, the paths of accomplishment) in the administration of the basic education schools under the Udonthani Primary Educational Service Area Office 4; 2) to compare the of the integration of the Four Iddhipada in the aforesaid area based on the personal factors of the samples classified by their positions, school sizes and working experiences; 3) to study the suggestion to promote and develop the integration of the Four Iddhipada in the administration of the basic education schools under the Udonthani Primary Educational Service Area Office 4. The samples of this research included 414 educational administrators and 327 teachers (in total 468). The targeted group included 9 administrators and 12 teachers (in total 21). The research tools were the five rating scale questionnaire with its reliability value of .97 and the interview. The statistics used to interpret the data were: Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test (Independent Sample), f-test (One Way ANOVA) and Scheffe's Method. The gathered data were analyzed by the descriptive analysis.

The research result were as follows:

The mean values of both overall and each studied aspect of the conditions of the integration of the Four Iddhipada in the administration of the basic education schools under the Udonthani Primary Educational Service Area Office 4 were rated at a high level ($\bar{X}$ = 4.44). The highest score can be seen in the aspect of

Vīmaṃsā (investigation), followed by that of *Viriya* (energy); *Chanda* (aspiration) and the least was found in that of *Citta* (thoughtfulness), ($\bar{X}$ = 4.37).

Based on the comparative study the of the integration of the Four Iddhipada in the aforesaid area based on the personal factors of the samples classified by their positions, the overall mean of this practice was differentiated with the statistical significance value of .01; this accepted the set hypothesis. The mean score of the practice of the administrators was higher than that of the teachers. Seen in the aspects studied, the mean values of the aspects of the administration based on *Chanda* and Vīmaṃsā were different with the statistical significance value of .01 while that of the aspect of the administration based on *Viriya* was differentiated with the statistical significance value of .05 and indifference of the practice was seen in the aspect of *Citta*.

The suggestion to promote and develop the integration of the Four Iddhipada (iddhipāda, the paths of accomplishment) in the administration of the basic education schools under the Udonthani Primary Educational Service Area Office 4 was that in the aspect of the administration based on *Chanda*, the school administrators and teachers should have love or aspiration for teaching and learning development and provide a training, a study visits, following up of works with transparency, create morale for personnel in educational institutions; in the aspect of the administration based on *Viriya*, the school administrators and teachers should have an energy for teaching and learning development and provide a training, a study visits, following up of works with transparency, create morale for personnel in educational institutions; in the aspect of the administration based on *Citta*, the school administrators and teachers should have mental investigation for teaching and learning development and provide a training, a study visits, following up of works with transparency, create morale for personnel in educational institutions; in the aspect of Vīmaṃsā, the school administrators and teachers should have thoughtfulness for teaching and learning development and provide a training, a study visits, following up of works with transparency, create morale for personnel in educational institutions.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย ดร.สังวาลย์ เพ็ญยุระ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร.ธีระศักดิ์ บึงมุ่ม ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขด้วยดีมาโดยตลอด ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงยิ่ง ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คณะผู้เชี่ยวชาญที่มีเมตตาอนุเคราะห์ช่วยตรวจสอบเครื่องมือในการทำวิจัย ประกอบด้วย พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส, ดร. อาจารย์สอนประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น ดร.กาญจนาพงศ์ สุวรรณ อาจารย์สอนประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตสงฆ์ชัยภูมิ ดร.สุนทร สายคำ อาจารย์สอนประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น นายประดิษฐ์ กิ่งก้าน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโนนแดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต ๔ และนายพงษ์พันธ์ มาลาอ่อน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองนกเขียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต ๔ ที่ได้เสียสละเวลาและให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่มีข้อบกพร่องให้สมบูรณ์และถูกต้อง

ขอขอบคุณท่านผู้อำนวยการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต ๔ และผู้อำนวยการโรงเรียน ตลอดจนครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้วิจัยที่สละเวลาช่วยตอบแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือในทุก ๆ ด้าน จึงทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณ พระอุทิศ อาสภจิตโต (สุขแสง) และครอบครัว ปุยะติ ทุกท่าน ที่ได้เมตตาให้ความช่วยเหลือในด้านการจัดพิมพ์และทุนทรัพย์ในการศึกษาปริญญาโทในครั้งนี้

ขอขอบคุณคณาจารย์เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น ทุกท่านและเพื่อน ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือเป็นกำลังใจในการศึกษาวิจัยมาโดยตลอด จนทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

นายบวร ปุยะติ
๓๐ เมษายน ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญแผนภาพ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานของการวิจัย	๖
๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๘
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิด เกี่ยวกับการบูรณาการ	๙
๒.๒ หลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๑๑
๒.๒.๑ ความหมายของการบริหารเชิงพุทธ	๑๑
๒.๒.๒ หลักการของการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ	๑๓
๒.๒.๓ แนวคิดของการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ	๑๙
๒.๒.๔ กระบวนการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ	๒๓
๒.๒.๕ ทฤษฎีของการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ	๒๔
๒.๒.๖ หลักการ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	๒๘
๒.๓ หลักพุทธธรรมกับการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	๓๕
๒.๓.๑ หลักอริยบท ๔ กับการบริหารสถานศึกษา	๓๕
๒.๓.๒ หลักการบริหารสถานศึกษาเชิงพุทธ	๓๘
๒.๔ การบูรณาการหลักอริยบท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	๔๐
๒.๔.๑ ด้านการบริหารสถานศึกษาหลักฉันท์	๔๐
๒.๔.๒ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิธี	๔๑

๒.๔.๓ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ	๔๑
๒.๔.๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักกัมมังสา	๔๒
๒.๕ บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔	๔๒
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๔
๒.๖.๑ งานวิจัยในประเทศ	๔๔
๒.๖.๒ งานวิจัยต่างประเทศ	๔๖
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๔๘
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๔๙
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๔๙
๓.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมาย	๕๐
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๕๑
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๔
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๕๔
๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๕
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๗
๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป	๕๗
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์	๕๙
๔.๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๗๖
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๗๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๗๘
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๘๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๘๔
บรรณานุกรม	๘๖
ภาคผนวก	๙๐
ภาคผนวก ก. แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๙๑
ภาคผนวก ข. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๐๑
ภาคผนวก ค. รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๐๗
ภาคผนวก ง. หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	๑๑๐
ภาคผนวก จ. หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์	๑๑๖
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๔

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ ๔.๑	จำนวนร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๕๘
ตารางที่ ๔.๒	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ โดยภาพรวมและรายด้าน	๖๐
ตารางที่ ๔.๓	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ โดยภาพรวมและรายข้อ	๖๐
ตารางที่ ๔.๔	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ โดย ภาพรวมและรายข้อ	๖๒
ตารางที่ ๔.๕	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ โดยภาพรวมและรายข้อ	๖๓
ตารางที่ ๔.๖	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา โดยภาพรวมและรายข้อ	๖๔
ตารางที่ ๔.๗	ผลการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตาม ตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมและรายด้าน	๖๕
ตารางที่ ๔.๘	ผลการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน	๖๖
ตารางที่ ๔.๙	ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการ บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวม และรายด้าน	๖๗

ตารางที่ ๔.๑๙	แนวทางในการการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ	๗๔
ตารางที่ ๔.๒๐	แนวทางในการการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ	๗๕
ตารางที่ ๔.๒๑	แนวทางในการการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา	๗๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

หน้า

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๔๘

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ในวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การอ้างอิงระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ให้ใช้อักษรย่อตัวพื้นปกติ เช่นที.สี.(ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖หน้า ๙๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
อภ.วิ. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก วิภังค์	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาตามหลักรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๔๙ ยึดหลักว่าทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเสมอกันในการศึกษาไม่น้อยกว่า ๑๒ ปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือผู้ที่อยู่ในสภาวะลำบากหรือได้รับสิทธิและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือองค์กรเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชนการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐโดยยึดหลักสิทธิเสรีภาพในการศึกษาอย่างเสมอภาพ และให้ได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ เสรีภาพ^๑

การจัดการศึกษาตามแผนงานริบถ้วนระยะแรกเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ประเมินการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การขยายโอกาสทางการศึกษาและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารการจัดการศึกษา ในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติจึงได้กำหนดให้ดำเนินการเป็นการเร่งด่วน ๓ แผน ประกอบด้วยแผนงานพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนนโยบายที่สำคัญให้มีการพัฒนาคุณภาพคนและการพัฒนาคุณภาพสังคมภูมิปัญญาและแผนงานขยายโอกาสทางการศึกษา จัดให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและได้รับคุณภาพไม่น้อยกว่า ๑๒ ปี พัฒนาระบบการศึกษาและเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นหลากหลายเข้าถึงง่าย มีระบบเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสศึกษาเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เพิ่มบทบาทศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์การศึกษาตลอดชีวิต พิพิธภัณฑ์ค่ายลูกเสือเนตรนารี ค่ายเยาวชน และแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย และกระจายอย่างทั่วถึงในชุมชน รมรงศ์ให้คนไทยมีนิสัยรักการอ่าน ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาที่จัดโดยบุคคล ครอบครัวยุทธการประกอบการ องค์กรวิชาชีพ องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา รวมทั้งแผนงานส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษา ประกอบด้วยกำหนดยุทธการวางแผนการศึกษาในการบริหารและการจัดการศึกษา การพัฒนาของการจัดการศึกษาเป็นการดำเนินงานให้ครอบคลุมตามกรอบนโยบาย ๑๔ ประการเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

^๑ ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ เล่มที่ ๑๒๔, ตอนที่ ๔๗ ก, ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๐, หน้า ๑๕.

และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ รวมทั้งทำการประเมินผล เมื่อสิ้นสุดแผนเร่งด่วนระยะแรก^๒ ระบบของการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติเป็นแผนการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งเน้นพัฒนาให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และเต็มตามศักยภาพโดยจัดให้มีการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เน้นที่ความสำคัญด้านความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ความรู้ทักษะด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีรวมทั้งความรู้ ความเข้าใจจากประสบการณ์ ความรู้ด้านศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม กีฬา ความรู้ทักษะด้านภาษา จะเน้นภาษาไทยมากกว่าการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข^๓

การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการใช้ในการบริหารเพื่อให้เกิดผลสำเร็จในการทำงานของการบริหารเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาสถานศึกษา พัฒนาบุคลากรในเขตพื้นที่การศึกษาให้มีศักยภาพในการศึกษา และได้รับความรู้ ทักษะความสามารถในการเรียนรู้ การทำงานได้รับประสบการณ์ ต่าง ๆ จากสิ่งแวดล้อมสังคม โดยเฉพาะผู้เรียนจะต้องได้รับความเอาใจใส่ดูแลจากครูอาจารย์ เพราะฉะนั้นผู้บริหาร ครูผู้สอนจำเป็นจะต้องมีศักยภาพพอที่จะมีแนวทางความต้องการ มีวัตถุประสงค์ หรือ เป้าหมายในการบริหาร เพื่อให้ได้รับผลสำเร็จตามจุดประสงค์ที่ได้วางแผนไว้ การทำงานหรือการบริหารงานเพื่อที่จะให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้บริหาร หรือครูผู้สอนควรยึดเอาหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้เพื่อให้เกิดผลสำเร็จในการทำงานหรือการบริหารในสถานศึกษาตามหลัก อิทธิบาท ๔ คือ บาทฐานแห่งความสำเร็จเป็นหลักคุณธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในการบริหารสถานศึกษา การบริหารสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องทำหน้าที่ตนให้สมบูรณ์ครบทั้ง ๔ ประการ ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ ในสิ่งนั้น วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น และวิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น^๔

การบริหารสถานศึกษาควรนำหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ซึ่งได้มีการจัดการศึกษาตามหมู่บ้านต่าง ๆ มีสถานศึกษาจำนวน ๒๒๑ แห่ง โดยมีการจัดการบริหารการศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้เรียน รวมทั้งบุคลากรทั้งหมดในสถานศึกษา โดยเฉพาะการบริหารงานในสถานศึกษามีการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันหรือเหมือนกันขึ้นอยู่กับบุคลากรในสถานศึกษานั้นจะเน้นเป้าหมายการปฏิบัติหน้าที่ของตนมีหลักปฏิบัติอย่างไรเพื่อให้งานได้รับผลสำเร็จ แต่ถ้านำเอาหลักธรรมมาใช้ในการ

^๒ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพิมลธรรม จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๕๗-๖๗.

^๓ ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒, เล่มที่ ๑๑๖, ตอนที่ ๗๔ ก, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๔๒, หน้า ๗-๘.

^๔ พุทธทาสภิกขุ, ศึกษาธรรมะอย่างถูกวิธี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.buddhadasa.com/rightstudydham/itibath4.html> [๑๐ มกราคม ๒๕๕๗].

ปฏิบัติหน้าที่ของตนแล้วจะเห็นได้ว่าจะต้องได้ประสบความสำเร็จแน่นอน โดยเฉพาะการนำเอาหลักอิทธิบาท ๔ มาบริหารในสถานศึกษา คือ ฉันทะ รักในงานหน้าที่การบริหาร วิริยะ มีความเพียรกับงานที่ทำอยู่ จิตตะ มีความตั้งใจฝักใฝ่ในการทำหน้าที่ของตน วิมังสา ความใคร่ครวญสอดส่องกับงานที่ตนทำอยู่^๕

การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ภายใต้การบริหารงานสมัยใหม่ ทีมงานมีความสำคัญที่สุด สำหรับการสร้างประสิทธิภาพทั้งในแง่การแข่งขันกับตัวเอง แข่งเอาชนะคู่แข่งและแข่งให้ทันสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ เพราะการปรับตัวนำเอาแนวความคิดมาปฏิบัติและการปรับระบบการทำงานต่างๆ ให้เข้าสู่เงื่อนไขใหม่นั้น ต้องอาศัยกลุ่มหรือทีมงานเป็นตัวปรับเสมอการทำงานเป็นทีมเกิดจากแนวคิดที่ว่ามนุษย์มีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ถ้านำมนุษย์เหล่านั้นมารวมกันก็จะประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถที่หลากหลายซึ่งถ้าได้มีการแบ่งงานการกำหนดหน้าที่ ความรับผิดชอบ การจัดระบบสื่อสารที่เหมาะสมจะทำให้การทำงานนั้นบรรลุจุดหมายและก่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการสร้างทีมงานจึงเป็นสิ่งที่ท้าทายผู้บริหารองค์การไม่ว่าภาครัฐหรือเอกชน ที่จะแสวงหากลยุทธ์และทรัพยากรทั้งหลายมาสนับสนุนแนวทางในการพัฒนาทีมงาน ประกอบกับในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 มีบุคลากรในสังกัดที่ได้รับการคัดเลือกเกลี่ยอัตราากำลังในการรองรับการจัดตั้งสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดจำนวนมาก ดังนั้นบุคลากรส่วนที่ยังคงอยู่ จะต้องได้รับการงานที่เพิ่มขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและเพิ่มทักษะการทำงานเป็นทีมพร้อมทั้งนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการ ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้งานที่ปฏิบัติดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ^๖

จากเหตุผลและความสำคัญที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จึงสนใจศึกษาการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ เพื่อเป็นสารสนเทศนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

^๕ ว.วชิรเมธี, **คนสำราญ งานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๕๑), หน้า ๙๒.

^๖ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔, **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑**, (อุดรธานี: กลุ่มนโยบายและแผน ๒๕๖๑), หน้า ๑๐๑.

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ มีการปฏิบัติในระดับใด

๑.๒.๒ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษา มีตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ มีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

๑.๒.๓ แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ให้เกิดประสิทธิภาพควรเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

๑.๓.๒ เพื่อเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ โดยจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการและแนวคิดการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ประกอบด้วย การบริหาร ๔ ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านบริหารทั่วไป โดยการนำเอาหลักอิทธิบาท ๔ มาบูรณาการในการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ตามแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ประยุต ปยุตโต) และหลักอิทธิบาท ๔ ในพระไตรปิฎกมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ๔ ด้าน คือ ด้านการบริหารสถานศึกษา ตามหลักฉันทะ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามวิริยะ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ และด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา^๗

^๗ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๑/๒๓๓, อภิ.วิ. (ไทย) ๓๔/๕๐๕/๒๕๒.

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมาย

๑.๔.๒.๑ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ โดยมีผู้อำนวยการสถานศึกษาจำนวน ๒๒๑ คน และครูผู้สอน จำนวน ๒,๑๐๐ คน รวมทั้งสิ้น จำนวน ๒,๓๒๑ คน

๑.๔.๒.๒ กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ โดยการใช้ตารางเครชชีและมอร์แกน^๙ และสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามตำแหน่งหน้าที่ และเทียบสัดส่วนจากประชากร ตามขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ได้กลุ่มเป้าหมายในแต่ละกลุ่มย่อย โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีจับฉลากจำแนกได้ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑๔๑ คนและครูผู้สอน จำนวน ๓๒๗ คน รวมทั้งสิ้น จำนวน ๔๖๘ คน

๑.๔.๒.๓ กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๙ คน และครูผู้สอน จำนวน ๑๒ คน รวมทั้งสิ้น ๒๑ คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

๑.๔.๓.๑ ตัวแปรต้น ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่ ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงาน แยกได้ดังนี้

(๑) ตำแหน่งหน้าที่ แบ่งเป็น

(๑.๑) ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน	๒๒๑	คน
(๑.๒) ครูผู้สอน	จำนวน	๒,๑๐๐	คน

(๒) ขนาดสถานศึกษา แบ่งเป็น

(๒.๑) ขนาดเล็ก	จำนวน	๑,๒๓๔	คน
(๒.๒) ขนาดกลาง	จำนวน	๙๑๒	คน
(๒.๓) ขนาดใหญ่	จำนวน	๑๗๕	คน

(๓) ประสบการณ์การทำงาน แบ่งเป็น

(๓.๑) ระยะ ๕ ปีลงมา	จำนวน	๖๒๓	คน
(๓.๒) ระยะ ๖-๑๐ ปี	จำนวน	๑,๕๖๐	คน
(๓.๓) ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป	จำนวน	๑๓๗	คน

^๙ Krejcie Morgan อ้างใน บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุวิริยาสาน จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๔๓.

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ประกอบด้วย อำเภอกุมเจบ อำเภอบ้านผือ อำเภอน้ำโสม อำเภอนายูง โดยมีสถานศึกษา จำนวน ๒๒๑ แห่ง

๑.๔.๕ ขอบเขตระยะเวลาในการวิจัย

ผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัย เรื่องการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน ๒๕๖๑-เดือน เมษายน ๒๕๖๒ รวมระยะเวลาเป็น ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานของการวิจัย

๑.๕.๑ บุคลากรที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน และมีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ บุคลากรที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน และมีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ แตกต่างกัน

๑.๕.๓ บุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน และมีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องนี้มีคำนิยามศัพท์ตามลำดับดังนี้

๑.๖.๑ การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาเป็นแรงพลังในการบริหารสถานศึกษาประกอบด้วย

- ๑) ฉันทะ พอใจรักใคร่ในการบริหารสถานศึกษา
- ๒) วิริยะ ความเพียรพยายามในการบริหารการศึกษา
- ๓) จิตตะ ความเอาใจใส่ในการบริหารสถานศึกษา

๔) วิมังสา การตรวจติดตามประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษา โดยนำหลักอิทธิบาท ๔ บูรณาการกับการบริหารสถานศึกษา

๑.๖.๒ การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การบริหารสถานศึกษา กระบวนการบริหารงานในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษา พัฒนาการเรียนรู้ พัฒนาบุคลากรให้ได้รับการเรียนรู้และพัฒนาการบริหารงานในองค์กรทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๑.๖.๓ การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานหรือการดำเนินการตามภารกิจในสถานศึกษาทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านบริหารทั่วไปโดยการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ มี ๔ ด้าน ดังนี้

๑.๖.๓.๑ การบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ หมายถึง กระบวนการทำงานตามหลักฉันทะ คือความยินดีรักใคร่ด้วยความพอใจ ความรัก ความชอบ ความสนใจในสิ่งที่ทำในการบริหารงานของสถานศึกษาเพื่อให้งานในสถานศึกษาได้บรรลุผลสำเร็จ ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

๑.๖.๓.๒ การบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ หมายถึง กระบวนการทำงานตามหลักวิริยะ คือความมุ่งมั่น ความพากเพียรพยายามในการบริหารงานของสถานศึกษา เพื่อให้งานในสถานศึกษาได้บรรลุผลสำเร็จ ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

๑.๖.๓.๓ การบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ หมายถึง กระบวนการทำงานตามหลักจิตตะ คือความเอาใจใส่ในการบริหารงานของสถานศึกษา เพื่อให้งานในสถานศึกษาได้บรรลุผลสำเร็จ ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

๑.๖.๓.๔ การบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา หมายถึง กระบวนการทำงานตามหลักวิมังสา คือความสอดส่องดูแลในการบริหารงานของสถานศึกษา เพื่อให้งานในสถานศึกษาได้บรรลุผลสำเร็จ ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

๑.๖.๔ บุคลากร หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

๑.๖.๕ ตำแหน่งหน้าที่ หมายถึง สถานภาพในการทำงานที่กำหนดขึ้นตามขั้นในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ แบ่งเป็น

๑.๖.๕.๑ ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการ หรือรองผู้อำนวยการ หรือผู้รักษาราชการแทนผู้อำนวยการในสถานศึกษาของรัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

๑.๖.๕.๒ ครูผู้สอน หมายถึง ผู้ปฏิบัติหน้าที่ อบรม จัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือสั่งสอนผู้เรียนโดยมีหน้าที่หลักในการสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการเรียนรู้สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

๑.๖.๖ ขนาดสถานศึกษา หมายถึง การกำหนดจำนวนนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ แบ่งขนาดสถานศึกษาออกเป็น ๓ ขนาด ดังนี้

๑.๖.๖.๑ ขนาดเล็ก หมายถึง สถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียน ๑๒๐ คนลงมา

๑.๖.๖.๒ **ขนาดกลาง** หมายถึง สถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียน ๑๒๑-๓๐๐ คน

๑.๖.๖.๓ **ขนาดใหญ่** หมายถึง สถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียน ๓๐๑ คนขึ้นไป

๑.๖.๗ ประสิทธิภาพการทำงาน หมายถึง การกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ แบ่งเป็น ๓ ระยะ

๑.๖.๗.๑ ระยะ ๕ ปีลงมา หมายถึง การกำหนดเวลาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบันรวมเวลาไม่เกิน ๕ ปี

๑.๖.๗.๒ ระยะ ๖-๑๐ ปี หมายถึง การกำหนดเวลาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนระหว่าง ๖-๑๐ ปี

๑.๖.๗.๓ ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป หมายถึง การกำหนดเวลาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนตั้งแต่ ๑๑ ปีขึ้นไป

๑.๖.๘ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งทำการเรียนการสอนตั้งแต่อนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

๑.๖.๙ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ หมายถึง สถานที่บริหารการศึกษาระดับอนุบาล ไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ในการให้บริการดูแลพัฒนา ตรวจสอบ ประเมินงานตามภารกิจหลักของสถานศึกษาทั้ง ๔ ด้าน ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ประกอบด้วย อำเภอเกษตรวิสัย อำเภอบ้านผือ อำเภอน้ำโสม อำเภอนายูง

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์จากการศึกษาวิจัยดังนี้

๑.๗.๑ ได้สารสนเทศของการบูรณาการหลักอริยบท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ สำหรับสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๑.๗.๒ ได้สารสนเทศเกี่ยวกับผลการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอริยบท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต ๔ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ ขนาดสถานศึกษา และประสิทธิภาพการทำงาน สำหรับผู้บริหารและครูผู้สอนนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๑.๗.๓ ได้แนวทางการพัฒนาและเป็นสารสนเทศสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนนำไปบูรณาการหลักอริยบท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิด เกี่ยวกับการบูรณาการ
- ๒.๒ หลักการ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
 - ๒.๒.๑ หลักการของการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ
 - ๒.๒.๒ หลักการของการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ
 - ๒.๒.๓ แนวคิดของการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ
 - ๒.๒.๔ กระบวนการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ
 - ๒.๒.๕ ทฤษฎีของการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ
- ๒.๓ หลักพุทธธรรมกับการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ๒.๔ การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษา
 - ๒.๔.๑ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ
 - ๒.๔.๒ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ
 - ๒.๔.๓ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ
 - ๒.๔.๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา
- ๒.๕ บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด เกี่ยวกับการบูรณาการ

๒.๑.๑ ความหมายของการบูรณาการ

คำว่า “บูรณาการ” เป็นศัพท์บัญญัติทางการศึกษา เดิมใช้คำว่า “บูรณาการรวมหน่วย” เป็นคำบัญญัติให้ตรงกับคำว่า “Intergration” ในภาษาอังกฤษ หมายความว่า การรวมหน่วยที่แยกๆกันเข้าเป็นหน่วยเดียวกัน เช่น หลักสูตรแบบบูรณาการรวมหน่วย^๑ ปัจจุบันใช้เพียงคำว่า

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๓๔.

“บูรณาการ” หมายความว่า การประสานเนื้อหา หลักการ กิจกรรม การฝึก ฯลฯ เข้าเป็นหน่วยเดียวกัน เช่นการสอนภาษาแบบบูรณาการ ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ด้านทักษะต่างๆ ทั้งฟัง พูด อ่าน เขียนผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในวิชาเดียวกัน ไม่แยกออกจากกันเป็นหลายวิชาตั้งแต่ก่อน^๒

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^๓ ให้คำนิยามคำว่า “บูรณาการ” “Intergration” ก่อนข้างจะสอดคล้องกับราชบัณฑิตยสถานว่า “หมายถึง การนำสิ่งที่แยกกันมารวมเข้าเป็นอันเดียวกันจนเกิดองค์รวม (The whole) โดยท่านได้ยกประเด็นพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์มาอธิบายเพิ่มเติมว่า “ถ้าครุฑในพระพุทธศาสนากับปัญญาในทางวิทยาศาสตร์เป็นไปในทางเดียวกันคือส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันก็จะก่อให้เกิดองค์รวมที่สมบูรณ์ องค์รวมนี้แหละคือ บูรณาการ และเนื่องจากวิทยาศาสตร์ครอบคลุมไปถึงศาสตร์สมัยใหม่ ที่อาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์สร้างระบบความรู้ขึ้นมา เช่น วิศวกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ เราจึงสามารถบูรณาการพระพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ด้วย

ประเด็นที่น่าสนใจคือ ท่านได้ยืนยันว่า “พระพุทธศาสนายังเป็นศาสนาแห่งการบูรณาการที่มีคำสอนครอบคลุมทั้งกฎธรรมชาติฝ่ายรูปธรรม และนามธรรม กฎทุกกฎรวมกันอยู่ภายใต้ กฎธรรมนิยาม” และจากตัวแปรดังกล่าวนี้ จึงทำให้ปรัชญาการศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนศึกษาพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ช่วยทำให้คนเรามีดวงตา ๒ ข้าง บริบูรณ์ ดวงตาข้างหนึ่งคือ พระพุทธศาสนา ดวงตาอีกข้างคือศาสตร์สมัยใหม่ ใครที่ไม่รู้ทั้งพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่เปรียบได้กับคนตาบอด (อัมพฤกษ์) ใครที่รู้แต่ศาสตร์สมัยใหม่อย่างเดียว จัดเป็นคนตาเดียว (เอกจักษุ) ส่วนใครที่รู้ทั้งพระพุทธศาสนาและศาสตร์สมัยใหม่ จัดเป็นคนสองตา (ทวิจักษุ) นั่นคือมีความรู้แบบบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่

ถึงกระนั้น ท่านได้พยายามที่จะแยกแยะประเด็นที่เป็นปัญหาระหว่างการบูรณาการกับการเปรียบเทียบว่า “การศึกษาแบบบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ไม่ใช่การเปรียบเทียบเพราะการศึกษาเปรียบเทียบเป็นเพียงวางสิ่งที่เราศึกษาไว้คู่ขนานโดยที่ไม่มีวันบรรจบกัน เช่น เราศึกษาศาสนาเปรียบเทียบโดยไม่คิดรวมศาสนาที่เราศึกษาเข้าด้วยกันแต่อย่างใด แต่การศึกษาแบบบูรณาการเป็นการนำสิ่งที่เราศึกษามาปรับแต่งผสมผสานกันจนก่อให้เกิดองค์รวมที่สมบูรณ์ ในการศึกษาบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ จึงต้องมีการปรับองค์ความรู้ทั้งสองสายให้เชื่อมโยงเข้าหากัน

จากแนวทางดังกล่าว ท่านจึงวิธีการในการบูรณาการพระพุทธศาสนากับวิทยาการหรือศาสตร์สมัยใหม่ว่า วิธีการศึกษาแบบบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่จึงทำได้ ๒ วิธีคือ

^๒ การัญญา นาคสกุล, คลังความรู้ ใน www.royin.go.th2th/knowledge/detail.php?ID=56 เข้าถึงเมื่อ ๔ มีนาคม ๒๕๕๗.

^๓ พระธรรมโกศาจารย์, วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๙.

วิธีที่ ๑ พุทธวิทยา (Buddhology) หมายถึง การปรับศาสตร์เข้าหาพระพุทธศาสนา คือ ใช้พระพุทธศาสนาเป็นตัวตั้ง และนำศาสตร์สมัยใหม่มาอธิบายเสริมพระพุทธศาสนา วิธีนี้ใช้องค์ความรู้ในศาสตร์สมัยใหม่มาอธิบายสนับสนุนพระพุทธศาสนาให้ดูทันสมัย และมีเหตุผลเป็นที่ยอมรับได้ง่ายขึ้น

วิธีที่ ๒ ธรรมวิทยา (Dhammology) หมายถึง การปรับพระพุทธศาสนาเข้าหาศาสตร์ คือ ใช้ศาสตร์สมัยใหม่เป็นตัวตั้ง และนำหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมเข้าไปในเนื้อหาของศาสตร์สมัยใหม่ ทั้งนี้ เพราะศาสตร์สมัยใหม่มุ่งแสวงหาความจริงโดยไม่สนใจเรื่องศีลธรรม การนำหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมให้กับศาสตร์เหล่านั้น ย่อมจะช่วยให้เกิดองค์รวมที่สมบูรณ์

ท่านได้ขยายความ คำว่า “ประยุกต์” หมายถึง ปรับใช้ประโยชน์ ดังนั้น วิธีบูรณาการแบบนี้ จึงเป็นการศึกษาแบบธรรมประยุกต์ ซึ่งหมายถึงการปรับใช้ธรรมให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ โดยอาศัยศาสตร์สมัยใหม่เป็นสะพาน วิธีการนอกจากจะทำให้ธรรมอภิลักขิตคือไม่ล้าสมัย เพราะสามารถปรับเข้ากับวิถีแห่งชีวิตของทุกคนทุกยุคทุกสมัย แล้วยังจะเป็นการช่วยนำศีลธรรมกลับมาสู่โลกนี้อีกด้วย

“ธรรมประยุกต์จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิต เนื่องจากธรรมเกี่ยวข้องกับทุกกิจกรรมของชีวิตธรรมจึงไม่ใช่เรื่องไกลตัวแต่อย่างใด ผู้ที่นำธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตอย่างสม่ำเสมอเห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา ประโยชน์นั้นแหละจะทำให้รักษาพระพุทธศาสนาอยู่คู่กับสังคมตลอดไป พระพุทธศาสนาจะอยู่รอดในสังคมใด ก็ต้องปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงในสังคมนั้น ในทำนองเดียวกัน มหาวิทยาลัยวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจะอยู่รอดในสังคมโลกด้วยการปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกด้วยการสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ความเป็นเลิศนี้จะเกิดไม่ได้ ถ้าไม่มีการบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ การดำเนินการในลักษณะนี้ย่อมถือว่าสอดคล้องกับปรัชญามหาวิทยาลัยที่ว่า จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม”^๔

๒.๒ หลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงหลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร การศึกษาเชิงพุทธผู้วิจัยนำเสนอและสรุป ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายของการบริหารเชิงพุทธ

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting Things Done Through Other People) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ซึ่งทำให้เกิดพระสงฆ์ขึ้น เมื่อมีพระสงฆ์ขึ้น

^๔ พระธรรมโกศาจารย์, วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๙.

เป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปีเป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหาร นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร การศึกษาพุทธวิธีบริหารในครั้งนี้ของนักบริหารเป็นกรอบในการพิจารณาหน้าที่ (Function) มี ๕ ประการ ตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC ดังนี้คือ^๕

(๑) P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

(๒) O คือ Organization หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจภายในองค์กร

(๓) S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะกับงาน

(๔) D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ

(๕) C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์ กล่าวว่า การบริหารเชิงพุทธ หมายถึง การแสดงหลักความจริงตามแนวของเหตุผลบริสุทธิ์ตามกระบวนการของธรรมชาติเพื่อนำมาปฏิบัติในชีวิต และการแสดงหลักปฏิบัติตามแนวทางสายกลางที่เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” เป็นหลักการครองชีวิตของผู้ฝึกอบรมตน ผู้รู้เท่าทันชีวิต ไม่หลงมกมาย มุ่งผลสำเร็จคือ ความสุข สะอาด สว่าง สงบ เป็นอิสระที่สามารถมองเห็นได้ในชีวิตนี้^๖

นายแพทย์ประเวศ วะสี กล่าวว่า การบริหารการศึกษาแนวพุทธ หมายถึง การสอนบุคคลบนฐานธรรมชาติความจริงของธรรมชาติ ซึ่งเป็นหลักความจริงที่เกิดขึ้นของชีวิตมนุษย์นั่นเอง ต้องการให้ผู้คนได้ฝึกฝนปรับปรุงตน ก็คือการนำเอาเสา ๓ ด้าน คือหลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา มาเป็นแกนกลางที่จะต้องฝึกอบรมปรับปรุงตนด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาให้ก้าวหน้าเป็นลำดับ เพื่อทำให้เกิดการพัฒนา ๔ ด้าน ซึ่งมีกายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา เพื่อบรรลุเป้าหมาย คือความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หรือทำให้มนุษย์ได้บรรลุภาวะมนุษย์นิพพานตรงนี้ก็ถือว่าเราได้บรรลุเป้าหมายตามแนวทางพุทธศาสนา เพื่อให้การจัดการศึกษาแบบพุทธเป็นไปได้ด้วยดี ถ้าพวกเราทุกคนมีความตระหนัก มีความชัดเจนเรื่องการจัดโรงเรียนวิถีพุทธให้ดีเป็นสถานศึกษาที่

^๕ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://sathlearner.blogspot.com/2007/05/blog-post.html> [๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗].

^๖ สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์, **หัวใจพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ถนนประชาอุทิศ ราษฎร์บูรณะ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐๐.

ดำเนินการแบบพุทธ คำว่าพุทธ คือ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ซึ่งเป็นเรื่องของปัญญา ชาวพุทธมักมีการเน้นย้ำฝึกปฏิบัติ วัฒนธรรมการเมตตาจะมีมากในสังคมไทยแต่อย่างขาดวัฒนธรรมการแสวงปัญญาถ้าเราสามารถปลูกเร้าให้สังคมไทยโดยเฉพาะเยาวชนของชาตินั้น มีแนวทางที่จะเป็นคนที่คิดพิจารณาใช้ปัญญาแก้ไขปัญหา จะทำให้สังคมนั้นรุ่มรวยมากขึ้นในเยาวชนควรได้รับการพัฒนาให้ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็นการพัฒนาการของเด็กจะก้าวหน้าไปด้วยดี^๗

สรุปได้ว่า การบริหารเชิงพุทธ หมายถึง การบริหารงานในองค์การ และการทำงานร่วมกัน ตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป เพื่อให้งานได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการบริหารงานมุ่งพัฒนางานในองค์การและคนร่วมงาน งานจะดีและมีประสิทธิผล หรือประสิทธิภาพได้นั้นต้องพัฒนาเปลี่ยนแปลงจิตใจผู้บริหาร และบุคคลผู้ร่วมงาน ให้ได้รับการศึกษาที่ประกอบด้วย ไตรสิกขา ๓ ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ตลอดถึงการมีความบริสุทธิ์ ความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่ความรับผิดชอบของตน

๒.๒.๒ หลักการของการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ

นิตย สัมมาพันธ์ กล่าวถึง หลักของการบริหารเชิงพุทธว่า ธรรมสำหรับนักบริหารโดยแบ่งตามลักษณะมี ๔ อย่าง มีพระสูตรเป็นต้น เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วมี ๓ ประการ คือละชั่วทั้งปวง ทำดีให้บริบูรณ์ และทำใจให้บริสุทธิ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ “ศีลหรือวินัย” อันเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับกับ “ธรรม” คือคำสั่งสอนหรือข้อที่ควรกระทำ นักบริหารทุกประเภท ตั้งแต่ระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับองค์การ หน่วยงาน หมู่คณะ ครอบครัว ตลอดจนผู้บริหารตนเอง ควรมีวิสัย และควรก่อให้เกิดวินัยในหมู่คณะที่รับผิดชอบในฐานะที่เป็นผู้นำด้วย ในทางพระพุทธศาสนาวินัยสำหรับฆราวาสคือศีล ๕ ข้อ ซึ่งการรักษาศีลจะให้ผลดีเมื่อมีเบญจธรรมประกอบ หนุนศีล ๕ เอาไว้เป็นคู่ ๆ เช่นละเว้นจากการฆ่าได้ง่ายเมื่อมีใจเมตตากรุณา^๘

วรภาส ประสมสุข กล่าวถึง หลักพุทธธรรมในการบริหารการศึกษาว่าการศึกษาที่มีทิศทางในการบริหารจัดการศึกษาสอดคล้องกับสมัยปัจจุบันนั้น ได้แก่หลักธรรมซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมที่ทางการนำมาเป็นนโยบายวางกรอบทฤษฎีจัดการศึกษาเชิงพุทธนั้น คือไตรสิกขาซึ่งประกอบด้วยศีล อันเป็นการศึกษาหลักบริหารกาย วาจา สมาธิ เป็นการศึกษาหลักบริหารจิต และปัญญาเป็นการศึกษาพัฒนาปัญญาให้รู้หลักพุทธธรรมตามที่เสนอเป็นความสัมพันธ์และสอดคล้องกับการครองตนครองคน และครองงาน^๙

กมล ฉายาวัฒน์ กล่าวถึง หลักของการบริหารด้วยคุณธรรมว่า คุณธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารได้ดีนั้นก็คือคุณธรรมตามแนวพุทธศาสนา ที่เป็นหลักธรรมคำสอนของ

^๗ นายแพทย์ ประเวศ วะสี, *แนวคิดการศึกษาแนวพุทธ*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.roongaroon.ac.th>. [๒๐ มกราคม ๒๕๕๗].

^๘ นิตย สัมมาพันธ์, *การบริหารเชิงพุทธ*, เล่มที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๒๙), หน้า ๔๓-๔๔.

^๙ วรภาส ประสมสุข, “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม”, *วารสารศึกษาศาสตร์ปีที่ ๑๘*, ฉบับที่ ๒ (เดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๙-มีนาคม ๒๕๕๐): ๘๐.

พระพุทธเจ้าหรือหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลกำหนดวิถีชีวิต ในการทำมาหากิน ค่านิยม และพิธีกรรม ตลอดจนการศึกษาไทยมาโดยตลอดสืบมาเป็นเวลาช้านาน โดยเฉพาะในเรื่องของการบริหาร จริยธรรม คุณธรรมที่เป็นประโยชน์ สำหรับการบริหารมีอยู่มากที่สามารถนำมาใช้กับการบริหาร^{๑๐}

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ กล่าวถึง หลักการบริหารจัดการแนวพุทธ เป็นความพยายามในการนำเอาหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับวิชาสมัยใหม่ ทั้งนี้เพราะพุทธธรรมเป็นนามธรรมสูงกว่าความรู้สมัยใหม่ พุทธธรรมจึงสามารถครอบคลุมทั้งวิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ได้ทั้งหมด^{๑๑}

คนอง วังฝายแก้ว กล่าวถึง หลักการบริหารตามแนวพุทธศาสนาว่า พระพุทธศาสนาทั้งที่เป็นส่วนพระธรรม คือคำสอน และพระวินัย คือคำสั่ง มีคุณค่าต่อการปกครอง ทั้งในด้านการปกครองตนเอง การปกครองหมู่คณะและการปกครองประเทศหรือสังคมโดยส่วนรวมตลอดจนมีการปกครองโลกอยู่มาก กล่าวคือ มุ่งส่งเสริมให้บุคคลหมั่นสำรวจ ฝึกฝน ปรับปรุง เคารพ ควบคุม บังคับภายใน คือจิตใจ เชื้อมั่นรับผิดชอบต่อตนเอง เป็นการปกครองตนเอง รู้จักธรรมชาติและความต้องการของผู้อื่น ใช้พระคุณควบคู่กับการใช้พระเดช เป็นการปกครองหมู่คณะและปกครองประเทศหรือสังคมโดยส่วนรวม ตลอดมีการใช้ธรรมเป็นโลกบาล คือหิริและโอตตปเป ซึ่งเป็นธรรมปกครองโลก สังคมไทยได้รับอิทธิพลคำสอนของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการบริหารและการปกครอง โดยเฉพาะที่นำมาจาก คัมภีร์ชาดก เช่น ทศพิธราชธรรม พละ ของกษัตริย์ เว้นจากอคติ ซึ่งเป็นธรรมของพระราชา ผู้นำผู้ปกครองโดยตรง เมื่อมองในแง่รัฐศาสตร์ ก็คือหลักแห่งการบริหารและการปกครองกายและใจ ซึ่งเมื่อนำมาปฏิบัติตามแล้วจะทำให้ชีวิตดำเนินไปในแนวทางที่ถูกต้องและก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม พระพุทธศาสนา คือคำสั่งสอนทั้งหมดของพระพุทธเจ้า เป็นประมวลความรู้ทางศาสนาระบบหนึ่ง เช่นเดียวกับประมวลความรู้ทางมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ที่เรียนกันอยู่ตามสถาบันการศึกษาต่างๆ ประมวลความรู้ทางพระพุทธศาสนา

การบริหารงานตามหลักพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน ผู้บริหารควรมีคุณธรรมอย่างน้อย ๙ ประการ เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติงานในหน้าที่ ซึ่งคุณธรรมนี้เปรียบเสมือนเป็นมงคลชีวิต ๙ ประการด้วย ในการตั้งต้นการปฏิบัติงาน และการดำเนินชีวิตส่วนตัวซึ่งคุณธรรมนี้ประกอบด้วย^{๑๒}

(๑) มีความซื่อตรง คุณธรรมข้อนี้มีความสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารผู้มีอำนาจทั้งหลายหากไม่มีความซื่อตรงเสียแล้วก็จะทำให้เกิดความเสื่อมโทรมเสียหายเดือดร้อน ซึ่งจะมี

^{๑๐} กมล ฉายาวัณณะ, **การบริหารคน และงานด้วยวิธีการของพระพุทธเจ้า**, ฉบับปรับปรุง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เพชรประกาย จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๓.

^{๑๑} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **การบริหารจัดการแนวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑.

^{๑๒} คนอง วังฝายแก้ว, **การบริหารตามหลักพระพุทธศาสนา**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.siace.ac.th>, [๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๗].

แนวโน้มที่จะไม่ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ระเบียบกำหนด มุ่งหาประโยชน์ส่วนตัว ย่อมทำให้เกิดความเสียหายแก่ตนเอง และองค์กรหรือแม้กระทั่งประเทศชาติ แต่ในทางตรงกันข้าม บุคคลใดมีความซื่อตรงยอมเป็นบุคคลที่น่าคบหาสมาคม การปฏิบัติงานใดๆ ย่อมนำไปสู่ความเที่ยงตรง บริสุทธิ์ ยุติธรรม เป็นที่รักใคร่ของบุคคลทั่วไป เป็นที่สรรเสริญของผู้พบเห็นหรือสมาคมด้วย ดังนั้น การถือความซื่อตรงเป็นหลักปฏิบัติย่อมเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด

(๒) มีความสะอาด คือ สะอาดทั้งร่างกายและจิตใจ จิตใจสะอาดย่อมไปสู่ความผาสุกร่างกายสะอาดย่อมนำไปสู่การมีสุขภาพอนามัยที่ดี มีบุคลิกภาพที่ดูแล้วน่านับถือ นายกอง มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยทั้งการดำเนินชีวิตส่วนตัวและการปฏิบัติงาน

(๓) มีความขยัน สำหรับข้อนี้ถือว่ามีความสำคัญอีกข้อหนึ่ง เพราะความขยันเป็นปัจจัยเป็นเครื่องช่วยผลักดันชีวิตให้เจริญก้าวหน้าไปสู่ความมั่นคง เพราะความขยันนี้เป็นเครื่องช่วยผลักดันชีวิต ประกอบด้วย

(๓.๑) ขยันศึกษา คือ ศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง ทั้งนี้เพื่อให้รู้เท่าทันเหตุการณ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลง เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ต้องทันยุคทันสมัย ไม่เป็นคนตกยุค

(๓.๒) ขยันคิด คือ คิดทำแต่ในสิ่งที่ดี ๆ แล้วสิ่งดี ๆ จะเข้าสู่ตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารต้องขยันคิดที่จะปรับปรุงพัฒนางานอยู่ตลอดเวลา เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถมองเห็นอนาคตขององค์กรได้ในอนาคต และคาดเดาได้อย่างถูกต้อง ที่สำคัญต้องคิดดี ทำดีอยู่ตลอดเวลา

(๓.๓) ขยันพูด คือ พูดในสิ่งควรพูด คำพูดต้องเป็นเชิงบวก ไม่พูดให้คนอื่นเสียกำลังใจ แต่หากพูดให้เสริมกำลังใจกับผู้อื่น

(๓.๔) ขยันทำ คือ ขยันทำงานทุกอย่างตามภาระหน้าที่ให้แล้วเสร็จ ไม่ผัดวันประกันพรุ่งทำด้วยความรู้ความสามารถและมีความวิริยะอุตสาหะ ประสบความสำเร็จ

(๔) ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง คือ มีความเรียบง่าย ใช้จ่ายพอสมควรแก่ฐานะ พึงใช้พึงเก็บ สะสมตามอัตภาพศักยภาพของตน ซึ่งถ้าผู้บริหารมีความตระหนักในข้อนี้ ย่อมทำให้จิตใจสะอาด ไม่เกิดความโลภ ความอยากได้อันเป็นต้นเหตุแห่งการคอร์รัปชัน เบียดเบียนผู้อื่น และราชการ ซึ่งจะนำพาซึ่งความเดือดร้อนมาในภายหน้าอย่างที่เราเรียกว่า “เวรกรรมมีจริง” และเร็วเหมือนอินเทอร์เน็ต ไม่ต้องรอชาติหน้า แต่คงประสบเคราะห์กรรมทันตาเห็นในชาตินี้

(๕) งดเว้นสิ่งให้โทษ คือ ในเพศฆราวาสนั้น การที่จะไม่เข้าใกล้กับสิ่งที่ให้โทษนั้นต้องมีศีล ๕ ข้อ เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ

(๖) ไม่ควรล่วงเกินผู้อื่นก่อน คือ ไม่ก่อเรื่องราวความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ไม่ข่มขู่ ใช้อำนาจให้ผู้อื่นกระทำผิดเพื่อสนองกิเลสของตนเองให้บรรลุผล หรือรังแกผู้อื่น ผู้ด้อยกว่า โดยไม่ล่วงเกินผู้อื่นทั้งกายกรรม วาจากรรม และมโนกรรม เพราะฉะนั้นขอให้ถือว่า การไม่ล่วงเกินผู้อื่นก่อนเป็นหลักที่สำคัญที่สุดของชีวิต

(๗) ไม่ติดต่อบุคคลสมาคมกับคนไม่ดี ซึ่งคุณธรรมข้อนี้มีความสำคัญอีกข้อหนึ่ง เพราะการติดต่อบุคคลสมาคมกับคนไม่ดีนั้น จะเป็นบันไดก้าวแรกในการนำไปสู่เรื่องราวที่เดือดร้อน วุ่นวายตามด้วยปัญหาต่าง ๆ มากมาย ซึ่งคนใดจะดีหรือไม่ดีนั้น กล่าวได้ดังนี้

คนดี ย่อมแสดงออก ซึ่งความดี

คนชั่ว ย่อมแสดงออก ซึ่งความชั่ว

คนซื่อ ย่อมแสดงออก ซึ่งความซื่อ

คนคด ย่อมแสดงออก ซึ่งความคด

คนเลวทราม ย่อมแสดงออก ซึ่งความเลวทราม

หรือการดูคนดี คือ ดี ๕ ดี คือ คิดดี ทำดี พูดดี คบคนดี และไปสู่สถานที่ที่ดี

(๘) มีความกตัญญูกตเวที คือความกตัญญูกตเวที เป็นเครื่องหมายเป็นตัวชี้วัดที่แสดงว่าคนนั้นเป็นคนดี โดยสรุปต้องตระหนักถึงการมีความกตัญญู ๕ ประการ ตามลำดับดังนี้

(๘.๑) พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ซึ่งเป็นที่พึ่งทางกาย วาจา ใจ ที่จะนำพาให้ทุกคนได้ประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดี ๆ ตามคำสอนหลักธรรมในศาสนา ให้ตั้งอยู่ในคุณงามความดี ใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท หมั่นสร้างบุญกุศล ทำจิตใจให้มีความสะอาด ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น

(๘.๒) ชาติ กษัตริย์ คือ ต้องมีความกตัญญูต่อชาติแผ่นดินเกิด อีกทั้งตั้งมั่นเทิดทูลสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างสูงสุด เพราะพระองค์มีความปรารถนาดีให้ประเทศชาติบ้านเมืองตลอดจนประชาชนทุกคนมีความสุขและเจริญรุ่งเรือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่เข็นข้าราชการ ผู้บริหารยังต้องบำเพ็ญประโยชน์ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประเทศชาติ ตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุด

(๘.๓) บิดา-มารดา ปู่ย่าตายาย ผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงเรามาจนเติบโต และเป็นผู้ที่เราอยู่ทุกวันนี้ ควรต้องตอบแทนท่านในขณะที่มีชีวิตอยู่ เพราะท่านสามารถสัมผัสรับรู้ได้ในการแสดงออกของเรา และเมื่อท่านได้จาก ล่วงลับไปแล้วก็ต้องหมั่นทำบุญส่งกุศลไปให้ท่าน ซึ่งเป็นความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา เพราะผู้ใดมีความกตัญญูย่อมพบกับความสุขความเจริญ

(๘.๔) ครู-อาจารย์ เปรียบเสมือนพ่อ-แม่คนที่สอง ที่ได้อบรมสั่งสอนให้มีศิลปะวิทยาการทั้งหลาย ให้ความเจริญรุ่งเรือง ในการดำเนินชีวิตใช้วิชาต่าง ๆ ประกอบสัมมาอาชีพโดยสุจริต

(๘.๕) ญาติ พี่น้อง มิตรสหาย ผู้มีพระคุณที่มีส่วนช่วยในการประคับประคองสนับสนุนส่งเสริมให้เรานั้นมีความเจริญรุ่งเรือง

(๙) รู้จักหน้าที่และทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด กล่าวคือ ในข้อนี้ คำว่าหน้าที่นั้นทุกคนมีหน้าที่ความรับผิดชอบกันทุกคน หากแต่หน้าที่ความรับผิดชอบนั้นย่อมแตกต่างกันออกไป ซึ่งไม่ว่าจะมีหน้าที่อะไรมีมากหรือน้อยไม่ใช่ประเด็นสำคัญ หากแต่สิ่งสำคัญที่สุดคือ ต้องทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ผู้นำ ผู้บริหารยังต้องมีความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบให้มากที่สุด และทำหน้าที่ให้ดีที่สุดด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ให้เกิดประโยชน์กับส่วนรวมตนเองและครอบครัว องค์กร ประเทศชาติ

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงหลักการเกี่ยวกับการบริหารไว้ว่า ระบบการบริหารงานที่ดีที่สุด คือ ระบบธรรมาธิปไตย เอาธรรมะ ความถูกต้องความดีงาม เอาผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ถือคติถูกต้องไม่จำเป็นต้องถูกใจข้าพเจ้า ถ้าเป็นประธานบริษัท

แต่มีผู้จัดการที่ดีเสนอแนะแนวคิดดีๆ แต่อาจจะไม่ถูกใจก็ทำไปเถอะ คนที่ยึดหลักธรรมาธิปไตยในการบริหารงาน จะเป็นผู้ที่กล้าตัดสินใจ กล้าบุกเบิก กล้าลงทุน กล้าทำในสิ่งที่ทุกคนบอกว่าทำไปทำไม แต่เป็นประโยชน์ทั้งกับตนเองและส่วนรวม และก่อให้เกิดสิ่งดีๆ กับองค์กรและสังคมโดยรวม

หลักในการบริหารตามแนวพุทธศาสนาสามารถสรุปได้ ๓ ประการ คือ

(๑) การบริหารตน เป็นหลักการที่ว่าผู้บริหารที่ดี ต้องสามารถบริหารควบคุมตนเองให้ดีเสียก่อน จึงจะสามารถบริหารคนอื่นได้ดี

(๒) บริหารคน เมื่อผู้บริหารสามารถบริหารตนได้ดีแล้ว ก็จะพัฒนาไปสู่การบริหารบุคคล หรือผู้ใต้บังคับบัญชา

(๓) บริหารงาน คนกับงานเป็นสิ่งที่คู่กัน ถ้านักบริหารสามารถจัดการกับตนเอง คนได้ดีก็จะนำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารงานอย่างแนบเนียนหลักธรรมสำคัญที่ผู้บริหารหรือผู้ที่เตรียมตัวเพื่อเป็นผู้บริหารควรที่จะพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน คือ พัฒนาตน พัฒนาคณะ และพัฒนางาน เพราะการพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน จะสร้างความสุขให้แก่ตนเองและสังคม^{๑๓}

พระมหาสมัย ฝาสู่โก ได้กล่าวถึงหลักบริหารในเอกสารประกอบการสอนพระพุทธกับการบริหารการศึกษาว่า การใช้คำสอนในพุทธศาสนาเพื่อการบริหาร (การบริหารการศึกษา) ทั้งจากข้อเขียนวิชาการ จากตำรา และจากผลงานวิจัย เชื่อมโยงกับทฤษฎีการจัดการ (Management) ทฤษฎีการบริหารการศึกษา (Educational Administration Theories) ทฤษฎีภาวะผู้นำทางการศึกษา (Educational leadership) และอื่นๆ ในรายวิชาพื้นฐานทางการบริหารการศึกษา (Fundamentals In Educational Administration) และรายวิชาทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา (Theory In Educational Administration) ที่ศึกษาเพื่อการศึกษาต่อยอด เพื่อการปฏิบัติ หรือ เพื่อการวิจัย^{๑๔}

พระครูโสภณปริยัติสุธี กล่าวถึงหลักการบริหารเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านพุทธศาสนาเชิงรุกของพระองค์ พระพุทธเจ้าทรงทำคุณประโยชน์โดยการขยายพุทธศาสนาออกไปใน ๓ ลักษณะจนชาวโลกยกย่องพฤติกรรมดังกล่าวว่าพุทธจริยา หรือจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าที่เป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนพุทธศาสนาให้ขยายออกไปอย่างไร้ขีดจำกัด^{๑๕} คือ

(๑) โลกัตถจริยา ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่ชาวโลกในด้านต่าง ๆ

(๒) ญาติัตถจริยา ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่พระญาติของพระองค์ อันเป็นเครื่องยืนยันถึงความมกตัญญูกตเวทิตาของพระองค์ และ

(๓) พุทธัตถจริยา ทรงบำเพ็ญประโยชน์ในฐานะเป็นพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นบุคคลสาธารณะที่คนทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วมต่อพุทธศาสนาได้อย่างมีอิสระเสรีภาพ

^{๑๓} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **บริหารองค์กรแนวพุทธ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.hrtotai.com>, [๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๗].

^{๑๔} พระมหาสมัย ฝาสู่โก, **พุทธศาสนากับการบริหารการศึกษา**, เอกสารประกอบการสอน, (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน, ๒๕๕๖), หน้า ๒.

^{๑๕} พระครูโสภณปริยัติสุธี, **แนวคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนาเชิงรุก**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.gotoknow.org/posts/475372>. [๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๗].

ภูมิภิกขุ จารุณนันท กล่าวถึงหลักพุทธวิธีในการบริหาร (Buddhist Style In nagement) ว่าสมเด็จพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้าทรงมีพระคุณสมบัติยอดเยี่ยมหลายประการเช่นที่มีในพระไตรปิฎกกล่าวไว้ ๙ ประการ ที่เรียกว่า พุทธคุณ ๙ เช่น อรหิสมมาสมพุทโธ พระองค์เป็นพระอรหันต์เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีพระคุณสมบัติอื่น ๆ อีกมากมายโดยเฉพาะพุทธวิธีในการบริหารและการปกครอง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพระคุณสมบัตินักบริหารและนักปกครองชั้นยอดของพระองค์ เพราะพระคุณสมบัตินี้ของพระองค์นั่นเอง จึงทำให้พระองค์สามารถประกาศพระพุทธศาสนาได้อย่างรวดเร็วและเป็นปึกแผ่นมั่นคงสืบทอดมาถึงทุกวันนี้^{๑๖}

อุทัย บุญประเสริฐ ได้กล่าวสรุปหลักการสำคัญของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไว้ อยู่ ๕ ประการ^{๑๗} คือ

(๑) หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) คือการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากกระทรวง และส่วนกลางให้ลงไปยังสถานศึกษาให้มากที่สุด

(๒) หลักการมีส่วนร่วม (Participation Or Collaboration Or Involvement) คือการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร การตัดสินใจ และร่วมการจัดการศึกษาผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีทั้งครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน การที่บุคคลเหล่านี้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จะเกิดความรู้รักเป็นเจ้าของ และจะมีความรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น

(๓) หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน (Return Power To People) คือการให้อำนาจแก่ท้องถิ่น และประชาชนได้จัดการศึกษาอีกครั้ง เพราะในอดีตครอบครัวและชุมชนบางแห่งก็มีวัดหรือองค์กรในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ ต่อมาได้ให้กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบเพื่อให้เกิดเอกภาพและมาตรฐานทางการศึกษา ประชาชนก็ได้เพิ่มมากขึ้น จึงได้มีการคืนอำนาจในท้องถิ่นได้มีการจัดการศึกษา โดยให้องค์กรปกครองท้องถิ่น ครอบครัว องค์กรชุมชน สถานประกอบการ มีสิทธิ์ในการจัดการศึกษาได้

(๔) หลักการบริหารตนเอง (Self-Management) คือกระบวนการจัดการศึกษาทั่วไป มักจะให้โรงเรียนเป็นหน่วยปฏิบัติตามนโยบายของส่วนกลาง โรงเรียนไม่มีอำนาจอย่างแท้จริง สำหรับการบริหารโดยใช้นโยบายของส่วนรวม แต่มีความเชื่อว่า วิธีการทำงานให้บรรลุเป้าหมายนั้นทำได้หลายวิธี การที่ส่วนกลางทำหน้าที่เพียงการกำหนดนโยบาย และเป้าหมาย แล้วให้สถานศึกษาได้มีระบบการบริหารด้วยตนเอง มีอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบในการดำเนินงาน ซึ่งอาจดำเนินการได้หลากหลายแนวทาง ด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน ซึ่งจะต้องขึ้นอยู่กับศักยภาพความพร้อม และสถานการณ์ของแต่ละสถานศึกษา ผลที่ได้น่าจะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิมที่ทุกอย่างถูกกำหนดมาจากส่วนกลางไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม

^{๑๖} ภูมิภิกขุ จารุณนันท, **พุทธวิธีในการบริหาร**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://kit-meaninoflife.blogspot.com>. [๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๗].

^{๑๗} อุทัย บุญประเสริฐ, **เทคนิคการบริหาร สำหรับนักบริหารมืออาชีพ**, เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บ.วิพริ้นท์ (๑๙๙๑) จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๔๘-๔๙.

(๕) หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check And Balance) คือส่วนกลางมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐาน มีองค์กรอิสระทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพการบริหาร และการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาได้บริหารและการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพและมีมาตรฐาน เป็นไปตามข้อกำหนด หรือนโยบายของประเทศชาติ โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษา ทำหน้าที่ในการตรวจสอบและถ่วงดุลซึ่งกันและกัน

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา กล่าวถึงหลักการบริหารในหลักคุณธรรมว่า เป็นหลักที่ต้องยึดมั่นในความถูกต้อง ดึงมาโดยองค์กรให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคมและส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้เกิดมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัยประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ^{๑๘}

สรุปได้ว่า หลักการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ เป็นหลักการนำเอาหลักพุทธวิธีการบริหารมาใช้ในการบริหารการศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงาน หรือการปฏิบัติงาน และทำให้งานที่ทำนั้นได้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ การที่ผู้บริหารจะบริหารงานได้ดีและมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องรู้หลักการบริหารตามแนวพุทธด้วย และควรนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารงานของตนด้วยเพื่อทำให้งานเกิดประสิทธิภาพ

๒.๒.๓ แนวคิดของการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ

พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า การบริหารในทางพระพุทธศาสนา คือการบริหารในการพัฒนาฝึกอบรมจิต เพราะจิตใจของคนเราเป็นสิ่งที่ปรับปรุงฝึกอบรมแก้ไขได้ นิสัยเป็นสิ่งที่แก้ไขได้ ถ้าทำให้ถูกวิธีสิ่งที่เรียกว่า นิสัยเป็นสิ่งที่แก้ไขได้ เพิกถอนได้ คนโง่เท่านั้นมันพูดอย่างด้นหลังลับตา ว่านิสัยเปลี่ยนไม่ได้ แต่ถ้าพูดถึงหลักธรรมแล้ว ไม่มีอะไรที่เปลี่ยนไม่ได้ นิสัยสันดานก็เปลี่ยนได้ แต่ก็ต้องใช้หลักธรรมที่ถูกต้อง มันก็เปลี่ยนได้ และมันก็ได้รับผลประโยชน์อย่างแน่นอน^{๑๙}

พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร) การบริหารการศึกษาเชิงพุทธ คือการนำเอาธรรมะที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต ได้แก่ มรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่มีประสิทธิภาพฆ่ากิเลสทั้งหลายและนำไปให้ถึงพระนิพพานได้นั้น จะต้องปรากฏมีพร้อมบริบูรณ์ ซึ่งประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ^{๒๐} มีลักษณะดังต่อไปนี้

(๑) สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ อันเป็นปฏิปทาให้ถึงมรรคผลนิพพาน ซึ่งเป็นองค์แห่งมรรคนั้น ได้แก่ปัญญาจักขุที่มีสภาพรู้ถอนอวิชชา และมีพระนิพพานเป็นอารมณ์ บุคคลที่ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา เพื่อการเห็นแจ้งแทงตลอดในอริยสัจ ๔ คือ

^{๑๘} สุวัฒน์ เงินฉ่ำ, สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, การบริหารเขตพื้นที่การศึกษา: เพื่อคุณภาพการศึกษา, เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

^{๑๙} พุทธทาสภิกขุ, ธรรมทัศนะของพุทธทาสอยู่อย่างพุทธ, เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สุขภาพใจ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐๖.

^{๒๐} พระพรหมโมลี, โพธิธรรมทีป, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า ๒๕๔๕, ๒๕๔๕), หน้า ๖๖-๖๘.

- (๑.๑) เห็นแจ้งในทุกขสัจ โดยปริยญาภิกิจ
- (๑.๒) เห็นแจ้งในสมุทัยสัจ โดยปหารกิจ
- (๑.๓) เห็นแจ้งในนิโรธสัจ โดยสังคิณกรณกิจ
- (๑.๔) เห็นแจ้งในมรรคสัจ โดยภาวนากิจ

(๒) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ อันเป็นปฏิปทาอันเป็นมรรคผลนิพพาน ซึ่งเป็นองค์แห่งมรรคนั้น ได้แก่ความปลงใจลงในพระนิพพาน ซึ่งห้าหั้นความดำริผิด ๆ ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา คือ

- (๒.๑) ความดำริออกจากกามคุณอารมณ์
- (๒.๒) ความดำริที่ประกอบด้วยความไม่พยายาม
- (๒.๓) ความดำริที่ประกอบด้วยกรุณา

(๓) สัมมาวาจา วาจาชอบ อันเป็นปฏิปทาให้ถึงมรรคผลนิพพาน ซึ่งเป็นองค์แห่งมรรคนั้น ได้แก่ความงดเว้นจากวจีหุจรีต คือกำหนดไว้ไม่พูด อันเป็นสัมปยุตด้วยความดำริชอบของผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ซึ่งงดเว้นอย่างเด็ดขาดจากวจีหุจรีตเหล่านี้ คือ

- (๓.๑) การพูดเท็จ
- (๓.๒) การพูดจาส่อเสียด
- (๓.๓) การพูดคำหยาบ
- (๓.๔) การพูดเพ้อเจ้อ

(๔) สัมมากัมมันตะ การงานชอบ อันเป็นปฏิปทาให้ถึงมรรคผลนิพพาน ซึ่งเป็นองค์แห่งมรรคนั้น ได้แก่ความงดเว้นจากการทุจริต คือกำหนดไว้ไม่ทำของผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ซึ่งงดเว้นอย่างเด็ดขาดจากกายทุจริตเหล่านี้ คือ

- (๔.๑) การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
- (๔.๒) การลักขโมยทรัพย์
- (๔.๓) การผิดพรหมจรรย์

(๕) สัมมาอาชีวะ ความเป็นอยู่ชอบ อันเป็นปฏิปทาให้ถึงมรรคผลนิพพาน ซึ่งเป็นองค์แห่งมรรคนั้น ได้แก่การงดเว้นจากมิฉฉาชีพ ความเป็นอยู่ไม่ถูกต้องของบุคคลผู้ปฏิบัติวิปัสสนา ซึ่งมีลักษณะเว้นจากมิฉฉาอาชีวะโดยเด็ดขาด

(๖) สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ อันเป็นปฏิปทาให้ถึงมรรคผลนิพพาน ซึ่งเป็นองค์แห่งมรรคนั้น ได้แก่ความเพียรที่ดำเนินไปตามสัมมปปธาน ๔ ของบุคคลผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ซึ่งเป็นผู้มีความเพียรดังนี้ คือ

- (๖.๑) เพียรไม่ให้บาปอกุศลเกิดขึ้น
- (๖.๒) เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้น
- (๖.๓) เพียรให้กุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น
- (๖.๔) เพียรผดุงกุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

(๗) สัมมาสติ ความระลึกชอบ อันเป็นปฏิบัติให้ถึงมรรคผลนิพพาน ซึ่งเป็นองค์แห่งมรรคนั้น ได้แก่สติความระลึกชอบที่ดำเนินไปตามสติปัฏฐาน ๔ ของบุคคลผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ซึ่งเป็นผู้จำต้องมีสติอันกว้างขวางยิ่งใหญ่ดังนี้ คือ

- (๗.๑) มีสติกำหนดพิจารณาเห็นกายในกาย
- (๗.๒) มีสติกำหนดพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา
- (๗.๓) มีสติกำหนดพิจารณาเห็นจิตในจิต
- (๗.๔) มีสติกำหนดพิจารณาเห็นธรรมในธรรม

(๘) สัมมาสมาธิ สมาธิชอบ อันเป็นปฏิบัติให้ถึงมรรคผลนิพพาน ซึ่งเป็นองค์แห่งมรรคนั้น ได้แก่สมาธิที่ดำรงมั่นในอารมณ์วิปัสสนากัมมัฏฐาน ไม่วอกแวก ไม่ฟุ้งซ่าน มีสภาวะ สงบนิ่ง เป็นความหยุดนิ่งแห่งใจของบุคคลผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ซึ่งเป็นผู้มีจิตตั้งมั่นเพราะจิตของท่านได้ สัมมาสตินั่นเองโดยเป็นสมาธิที่ประกอบไปด้วยองค์คุณนี้ คือ

- (๘.๑) สมาธิที่มีความไม่ฟุ้งซ่านเป็นลักษณะ
- (๘.๒) สมาธิที่มีความตั้งมั่นเป็นรส
- (๘.๓) สมาธิที่มีสภาพละมิงกาสมาธิ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ชีวิต และการดำเนินชีวิตของมนุษย์ แยกออกเป็น ๓ ด้าน^{๒๑}
ได้แก่

(๑) ด้านสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การดำเนินชีวิตต้องติดต่อสื่อสารสัมพันธ์ กับโลกหรือสิ่งแวดล้อมนอกตัว คือ สิ่งแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ

(๒) ด้านจิตใจ การสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมแสดงออกทุกครั้งจะมีความทำงานของจิตใจและมีองค์ประกอบด้านจิตเกี่ยวข้อง เริ่มตั้งแต่ต้องมีเจตนา ความตั้งใจ ตั้งใจและมีแรงจูงใจอย่างใดอย่างหนึ่ง พร้อมทั้งมีความรู้สึกสุข ทุกข์ สบาย หรือไม่สบาย และปฏิบัติจากสุขทุกข์นั้น

(๓) ด้านปัญญา ในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมแสดงออกทุกครั้งก็ตาม มีภาวะอาการทางจิตใจ อย่างหนึ่งอย่างใดก็ตาม องค์ประกอบอีกด้านหนึ่งของชีวิต คือ ความรู้ ความเข้าใจความคิด ความเชื่อถือเป็นต้นที่เรียกรวม ๆ ว่าด้านปัญญาก็เข้ามาเกี่ยวข้องหรือมีบทบาทด้วย

พระครูภาวนาโพธิคุณ ศีลธรรมคือเครื่องมือพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ ถ้าหากผู้บริหารปฏิบัติตามศีลห้า ก็ถือว่าการพัฒนาคนก็จะมีความสำเร็จงดงามด้วยศีล และเป็นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ เพราะศีลเป็นเรื่องของการปรับพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หากคนเรามีการ ปลูกพื้นฐานของชีวิตด้วยศีลห้าให้ดีแล้ว รอยร้าวทั้งหลายก็จะไม่ปรากฏ และก็จะทำให้เป็นคนที่มี

^{๒๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับเติม**, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ตุลิตกรฟิคดีไซน์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๔๘.

ความแข็งแกร่งร่ายรำไม่โผล่ เพราะฉะนั้นศีลห้าเป็นข้อปฏิบัติที่สำคัญที่สุดต่อผู้บริหาร และบุคคลทั่วไป^{๒๒}

ว.วชิรเมธี กล่าวถึงแนวคิดการบริหารของพระพุทธเจ้าว่า ในยุคที่ศาสนาพราหมณ์กำลังปรับตัวเป็นศาสนาฮินดูนั้น เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบวชเพื่อแสวงหาโมกขธรรม (ทางพ้นทุกข์) พร้อมกับมีผู้ติดตามอีก ๕ คน ที่เรียกว่า เบญจวัคคีย์วิถีคิดของคนสมัยนั้นก็คือ คนที่จะบรรลุโมกขธรรมได้จะต้องดำเนินตามทางสองสาย สายหนึ่งเป็นสายตามใจกิเลส คือ **กามสุขัลลิกานุโยค** อย่างที่พระพุทธศาสนาแนวตันตระในยุคหลังปรับมาใช้ เช่นการเสพสังวาสก็เป็นหนทางหนึ่งของการบรรลุพระนิพพาน อีกสายหนึ่งเป็นสายโหดมหาหิน คือ **อัตตกิลมถานุโยค** ทรมานตนด้วยสารพัดวิธีจนกว่าจิตจะบรรลุพระนิพพานเจ้าชายสิทธัตถะก็ได้ปฏิบัติตามทางสองสายนั้น จึงพบว่าทางที่ว่ำนั้นไร้สาระอย่างสิ้นเชิงทดลองมาตั้งหลายปีก็ไม่เห็นผลว่าจะก้าวหน้าไปถึงไหนพระองค์จึงเลิกคิดแบบเดิม ๆ แล้วหันมาคิดแบบใหม่ด้วยการสรุปว่าความหลุดพ้นเป็นเรื่องของใจ การทรมานร่างกายไม่ใช่หนทางที่หลุดพ้นพระองค์จึงหันมาปฏิบัติตามทางสายกลาง ใช้เวลาไม่นานก็ทรงบรรลุโพธิญาณสำเร็จเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า^{๒๓}

ว.วิน อินทสระ วินัยของฆราวาสที่จะต้องให้มีปฏิบัติ และนำมาใช้ในการบริหาร ในชีวิตประจำวันได้ คือ กุศลกรรมบถ ๑๐ ถือได้ว่าสูงกว่าศีลห้าขึ้นไปก็ถือเอาธรรมะเป็นสาระของชีวิต เพราะธรรมะถือเป็นสาระแก่นสารของชีวิต เมื่อคนเรามีวินัยแล้วการเข้าถึงธรรมะก็จะง่าย และธรรมะก็เจริญงอกงามขึ้นได้ถ้าเรามีวินัยแล้วเพราะฉะนั้น วินัยเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญต่อผู้บริหารงาน ในองค์กรต่าง ๆ^{๒๔}

ไพรัช สู่แสนสุข กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารเชิงพุทธ คือ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยได้รับการหล่อหลอมมาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ชาติไทย จนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธคือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับพุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริง และฝึกให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไป คือ การกิน อยู่ ดู ฟัง จนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวชผู้มุ่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์ และในทุกกระดับยังส่งผลให้ผู้ศึกษาเองมีความสุขพร้อมๆ กับช่วยให้คนรอบข้างและสังคมมีความสุขพร้อมกันไปด้วยอย่างชัดเจน มีกรอบการพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา ๓ ประการ เรียกว่าไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ที่เรียกสั้นๆ ว่าศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา

^{๒๒} พระครูภาวนาโพธิคุณ, **การเมืองใหม่วิถีพุทธ**, เล่ม ๑, (ขอนแก่น: พิมพ์ที่ หจก.คลังนานาวิทยา, ๒๕๕๓), หน้า ๕๘.

^{๒๓} ว.วชิรเมธี, **ธรรมะงอกงาม**, เล่ม ๙, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ อมรินทร์, ๒๕๕๑), หน้า ๙๘.

^{๒๔} ว.วิน อินทสระ, **ศรัทธากับปัญญาในพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่โรงพิมพ์เมธิตราย, ๒๕๕๔), หน้า ๓๐.

ไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย อีกมีความง่ายยาก ตั้งแต่เรื่องเบื้องต้น ทั้งของเด็กและผู้ใหญ่จนถึงเรื่องที่ละเอียดซับซ้อนที่ยากจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบได้^{๒๕}

สรุปได้ว่า แนวคิดการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ เป็นการบริหารที่นำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ให้เข้ากับการบริหารงานในองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ การบริหารงานแบบพุทธจะเน้นที่การบริหารด้านจิตใจของคนให้สมบูรณ์ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา พร้อมความรู้ความสามารถ คู่กับคุณธรรม จริยธรรม สิ่งที่สำคัญในการบริหารตามหลักพระพุทธศาสนานั้น ก็คือการบริหารด้านจิตใจ ปัญญา และการพัฒนาตนเอง และผู้อื่นให้เป็นผู้มีศีล หรือพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยศีลธรรม วินัยหรือข้อปฏิบัติ

๒.๒.๔ กระบวนการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ

พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า สิกขามาจากคำว่า สย + อิกขาสมา + อิกขาสห + อิกขา ผู้ศึกษาจะต้องเห็นชัดในสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองอย่างถูกต้องจนดับทุกข์ได้และสามารถจะอยู่ร่วมกับคนอื่นได้ด้วย ความสงบสุข ดังนั้นการศึกษาจึงมิใช่การเรียนรู้เพียงด้านภาษา และอาชีพเท่านั้นแต่หมายถึงการดับทุกข์ตนเองและผู้อื่นให้ได้ ทำตนให้เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์

พระราชวรมุนี (พระธรรมปิฎก (ประยุต ปยุตโต)) กล่าวว่า การศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อทำชีวิตให้เข้าถึงอิสรภาพ คือทำให้ชีวิตหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำ จากปัจจัยภายนอกให้มากที่สุด และมีความเป็นใหญ่ในตัวเอง สามารถกำหนดความเป็นอยู่ของตนให้ได้มากที่สุด

สาโรช บัวศรี กล่าวว่า การศึกษาคือขบวนการพัฒนาขั้น ๕ ให้เจริญเต็มที่เพื่อบรรเทา ราคะ โทสะ โมหะของมนุษย์ให้เบาบางลงและหมดไปในที่สุดเพื่อการแก้ปัญหาอย่างถูกต้องด้วยการทำลายอวิชชาและค้นหาและสร้างเสริมปัญญา ฉันทะ และกรุณา โดยมีความหมายที่มองในแง่สภาพที่เผชิญการศึกษา ก็คือการแก้ปัญหาของมนุษย์ถ้าไม่มีปัญหา การศึกษาก็ไม่มี มองในแง่สภาพที่จะประสบผลสำเร็จก็คือการทำให้ชีวิตหลุดพ้นจากปัญหา (-) ปราศจากสิ่งบีบคั้นกีดขวางแล้วเข้าถึงสิ่งที่ดีงาม (+) สิ่งที่ประเสริฐที่สุดหรือดีที่สุดที่ชีวิตจะพึงได้มีอิสรภาพสมบูรณ์มองในแง่ความสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกการศึกษาคือการทำให้นมนุษย์พ้นจากการต้องพึ่งปัจจัยภายนอกมีความสมบูรณ์ในตัวเองมากยิ่งขึ้นตามลำดับ และจุดหมายของการศึกษาเป็นอันเดียวกันกับจุดหมายของชีวิตคือความหลุดพ้น (นิมิตติ) ได้แก่ความปลอดภัยเป็นอิสระ มีคุณสมบัติลักษณะเด่นคือ มีคุณธรรม ๒ ประการประจำตน^{๒๖} คือ

- (๑) มีปัญญา ซึ่งเกิดพร้อมกับการสิ้นอวิชชา
- (๒) มีกรุณา ซึ่งเป็นแรงเร้าในการกระทำในการดำรงชีวิต จะมีลักษณะ ๒ คือ
- (๑) อุตตตถะการบรรลุถึงประโยชน์ตน ผิดตนเองได้ดี (ปัญญา)

^{๒๕} ไพรัช สุ่มแสนสุข, *สู่เส้นทางโรงเรียนวิถีพุทธ*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.moe.go.th>, [๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๗].

^{๒๖} สาโรช บัวศรี, *พระพุทธศาสนากับปรัชญาการศึกษา*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.mcu.ac.th/mcutrai>, [๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗].

(๒) ประตักการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น สามารถช่วยผู้อื่นได้ดี (กรุณา)

คนอง วังฝายแก้ว กล่าวว่า การบริหารแนวพุทธ เป็นวิธีการที่มุ่งเน้นความสำคัญของความเป็นมนุษย์ที่ถือว่าเป็นสัตว์อันประเสริฐกว่าสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ เคารพในความเป็นมนุษย์ และเชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองได้เพราะว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่สามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ ดังนั้นการมุ่งพัฒนาตนเองได้มีการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามแล้ว ก็จะสามารถบริหารบุคคลและองค์กรให้บรรลุความสำเร็จได้^{๒๗}

สรุปได้ว่า กระบวนการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ คือการบริหารจัดการมุ่งให้ตนเองและทุกคนในสังคมได้รับการศึกษาตามแนวหลักพุทธธรรมซึ่งเป็นหลักธรรมที่ทำให้เป็นคนดีมีความสามารถมีคุณธรรม จริยธรรม และมีความรู้ เกิดปัญญารอบรู้ และมีความกรุณาต่อตนเอง ผู้อื่น ตลอดจนรู้จักการแก้ปัญหา และนำไปปฏิบัติให้ถูกต้องดีงามในชีวิตประจำวันของตนเอง ผู้อื่นและสังคม

๒.๒.๕ ทฤษฎีของการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ

การปกครองในพระพุทธศาสนา หมายถึง การปกครองพระสงฆ์ หรือปกครองพุทธจักรซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งต่างจากรูปแบบของรัฐ โดยแบ่งการปกครองออกเป็น ๓ รูปแบบ^{๒๘} ดังนี้

- (๑) แบบราชาธิปไตย คือ พระองค์ทรงเป็นธรรมราชา
- (๒) แบบประชาธิปไตย ให้สงฆ์เป็นใหญ่ในการปกครองหมู่คณะ
- (๓) แบบสังคมนิยมประชาธิปไตย ให้มีความเสมอภาคกันในด้านปัจจัย ๔ ของสงฆ์

แบบราชาธิปไตยหรือแบบธรรมราชา พระองค์ทรงปกครองคณะสงฆ์ด้วยพระองค์เองในการบริหารคณะสงฆ์ พระองค์อยู่ในฐานะสังฆบิดา ทรงปกครองเหมือนบิดาปกครองบุตร ในทางนิติบัญญัติ พระองค์ได้ทรงบัญญัติพระวินัย เพื่อเป็นกฎหมายในการปกครองสงฆ์ด้วยพระองค์เองในการใช้อำนาจตุลาการ พระองค์ก็ทรงพระวินิจฉัยลงโทษตามสมควรแก่เหตุด้วยพระองค์เองเช่นกันในการให้บรรพชาและอุปสมบทในระยะเริ่มแรก พระองค์ก็ทรงประทานการบรรพชาและอุปสมบทด้วยพระองค์

แบบประชาธิปไตย เมื่อมีพระสาวกเป็นจำนวนมากขึ้น พระองค์ทรงมอบอำนาจในการบริหาร การบรรพชาและอุปสมบท การทำกิจของสงฆ์ ที่เรียกว่า สังฆกรรม และการตัดสินระงับอธิกรณ์ ซึ่งเป็นอำนาจตุลาการให้แก่สงฆ์ ทำหน้าที่แทนพระองค์ โดยใช้เสียงส่วนมากเป็นเครื่องตัดสิน

แบบสังคมนิยมประชาธิปไตย เมื่อมีปัจจัย ๔ เกิดขึ้นแก่สงฆ์ ปัจจัยเหล่านั้นจะถือว่าเป็นของส่วนรวม ไม่ว่าจะเป็นเสนาสนะ ปัจจัยลาภอื่นๆ ยกเว้นบริวาร ๘ ที่เป็นเครื่องใช้ส่วนตัว สิ่งอื่นที่

^{๒๗} คนอง วังฝายแก้ว, เปรียบเทียบการบริหารตามแนวพุทธศาสนากับแนวบริหารแบบตะวันตก, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.gotoknow.org/posts/443028>, [๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๓].

^{๒๘} สงบ เชื้อทอง, รัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://psiba.blogspot.com> [๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕].

เป็นปัจจัยลามเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา จะถือว่าเป็นของสงฆ์ หรือของส่วนรวมทั้งสิ้น พระภิกษุทุกรูปเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ มีสิทธิ์ที่จะใช้สอยร่วมกัน ในบางกรณีเมื่อจะยกให้แก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง จะต้องขอความเห็นชอบจากสงฆ์ เมื่อสงฆ์ให้ความเห็นชอบโดยมีมติเป็นเอกฉันท์แล้วจึงยกให้ได้

จะเห็นได้ว่า รูปแบบการปกครองของรัฐมีหลายรูปแบบ ทั้งที่ดีและไม่ดี รูปแบบที่ดี ได้แก่ รูปแบบการปกครองแบบราชาธิปไตย อภิชนาธิปไตย ประชาธิปไตย ส่วนรูปแบบที่ไม่ดี ได้แก่ รูปแบบทูลนาธิปไตย หรือทรราชย์ คณาธิปไตย และการปกครองโดยฝูงชน ทั้งนี้ สิ่งที่ดีตัดสินว่าดีหรือไม่ดี ขึ้นอยู่กับรูปแบบใดสามารถอำนวยประโยชน์สุขให้แก่ประชาชนได้มากน้อยเพียงใด

พระพุทธเจ้าทรงเป็นนักบริหารที่มีความสามารถสูง หลักธรรมของพระองค์สามารถประยุกต์ใช้กับกระบวนการปกครองทุกระบบ ทรงเน้นคุณธรรมในการปกครองทำให้ระบบการบริหารที่ดีส่งผลให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรือง ดำรงอยู่ได้ตราบนานปัจจุบัน ซึ่งการบริหารและการดำรงรักษาพุทธศาสนามีรายละเอียด^{๒๙} ดังนี้

(๑) ด้านการบริหารของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงมีหลักการบริหารดังนี้

(๑.๑) หลักธรรมพระวินัยเป็นธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา ก่อนที่พระพุทธองค์จะเสด็จปรินิพพานได้ตรัสกับพระอานนท์ว่า “ธรรมวินัยที่เราบัญญัติแก่เธอจะเป็นศาสนาของเธอเมื่อเราล่วงลับไป” พระธรรมวินัยจึงถือเป็นหัวใจของการปกครองคณะสงฆ์ตราบนานปัจจุบัน

(๑.๒) หลักธรรมาธิปไตย พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักการปกครองไว้เรียกว่า อธิปไตย ๓ คือ อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตย และธรรมาธิปไตย ทรงยกย่องธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ เพราะนักบริหารแบบธรรมาธิปไตยยึดธรรมหรือหลักความถูกต้องชอบธรรม ฟังความคิดเห็นของผู้อื่นให้ได้ทั้งคนและงาน ต่างจากนักบริหารแบบอัตตาธิปไตยที่ยึดตนเองเป็นสำคัญ ถือว่าตนฉลาดกว่าคนอื่นเป็นเผด็จการได้งานเสียคน และนักโลกาธิปไตย เอาใจคนอื่นไม่มีจุดยืน ไม่กล้าขัดใจใคร ได้คนแต่เสียงานหรือเสียทั้งงานเสียทั้งคน

(๒) ด้านการดำรงรักษาพระธรรมวินัย เป็นหลักการดำรงรักษาพระธรรมวินัยทรงมอบให้เป็นภาระรับผิดชอบของพุทธบริษัท ๔ โดยประธานความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในด้านต่าง ๆ ที่เป็นเรื่องของส่วนรวม ทรงปรารภอนาคตว่า การรื้อยกรองพระธรรมวินัยขึ้นเพื่อเป็นหลักช่วยมิให้สงฆ์แตกแยกกันภายในภายในภาคหน้า แสดงว่าพระองค์ทรงหลักปาปณิกธรรม คือธรรมสำหรับนักบริหาร ๓ อย่างประกอบด้วย **จักขุมา** หมายถึง มีสายตายาวไกลกำหนดเป้าหมายและวางแผน ๓ ประการ คือ รู้ตน รู้คน และรู้งาน ตรงกับคำว่า ทักษะในการใช้ความคิด **วิรุโ** หมายถึง จัดการธุระได้ดีมีความชำนาญเฉพาะด้าน ตรงกับคำว่า ทักษะด้านเทคนิค และ **นิสสยสัมปันโน** หมายถึง อาศัยคนอื่นได้ เพราะเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี ตรงกับคำว่า ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์

^{๒๙} พระราชวรมุนี (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธประวัติด้านการบริหารและการดำรงรักษาพระพุทธศาสนา**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://kasmonblog.wordpress.com>, [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗].

(๓) ด้านเป็นมนุษย์ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุด เป็นการฝึกตนอันประเสริฐสุดในพระพุทธศาสนา คือ การฝึกตนตามหลักมรรค ๘ ประการ พุทธเจ้าทรงได้ชื่อว่าเป็นนักเสียสละ ผู้ยิ่งใหญ่ ทรงสละสิ่งเล็กน้อยไปจนถึงสละกิเลสจนได้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถือว่าพระองค์เป็นตัวอย่างที่ดี ทรงฝึกตนเป็นนักเสียสละพระพุทธเจ้าทรงฝึกตนด้วยการเสียสละสิ่งนอกกาย สรุปได้ดังนี้

(๓.๑) ทรงเสียสละอำนาจอันยิ่งใหญ่ ทรงสละการเป็นพระเจ้าจักรพรรดิในอนาคตมีอำนาจครอบงำทั่วโลก เพื่อพระสัมมาสัมโพธิญาณ อันเป็นประโยชน์แก่สรรพสัตว์ในการพ้นจากความทุกข์

(๓.๒) ทรงเสียสละครอบครัวอันเป็นที่รักทรงสละบุคคลเหล่านั้นไปบรรพชาอุปสมบท เพื่อแสวงหาสัจธรรมคือ พระสัมโพธิญาณ และเพื่อช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ เมื่อทรงตรัสรู้แล้วก็เสด็จมาโปรดพระประยูรญาติ และบุคคลอื่น ๆ ให้รู้ในสัจธรรม

(๓.๓) ทรงเสียสละโลกียสุข ในฐานะเป็นเจ้าชายรัชทายาทแทนที่จะทรงใช้ชีวิตอยู่ในปราสาท ๓ ฤดู บำเรอด้วยสุขต่างๆ แต่ทรงกลับสละออกไปโดยไม่เอาลัยอาวรณ์

(๓.๔) ทรงเสียสละความสุขความสบายส่วนพระองค์ หลังจากตรัสรู้แล้วแทนที่พระองค์จะเสวยวิมุตติสุข หรือสุข คือ พระนิพพานเพียงลำพัง แต่ทรงช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์ด้วย โดยการเสด็จเที่ยวสั่งสอนเป็นเวลา ๔๕ พรรษา จนถึงวาระแห่งปรินิพพาน

พระมหาอุทัย วชิรเมธี มองว่าธรรมะกับผู้บริหารจึงเป็นสิ่งที่ไม่แยกออกจากกัน ถ้าเราแยกธรรมะออกจากผู้บริหาร หรือแยกธรรมะออกจากการบริหารเมื่อไหร่ ก็เกิดสภาวะอนาธิปไตย คือการบริหารนั้นล้มเหลว ไม่มีใครฟังเสมือนเป็นการบริหารแต่ไม่มีใครทำตาม และทุกองค์กรเป็นอย่างนี้ทั้งสิ้น

ดังนั้น ถ้าผู้บริหารไม่มีศักยภาพที่จะบริหาร เพราะขาดหัวใจคือธรรมะ ถึงใช้อำนาจบริหารก็ไม่มีใครทำตาม เพราะฉะนั้นธรรมะในการบริหารจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นขาดไม่ได้ธรรมะในการบริหารก็มีอยู่มากมาย ทั้งยังมีอยู่หลายทฤษฎีขึ้นอยู่กับผู้บริหารด้วยว่าจะมีวุฒิภาวะในการนำมาใช้อย่างไร และเหมาะสมกับสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งหรือไม่^{๓๐}

สมหวัง วิทยาปัญญาพนธ์ กล่าวถึงทฤษฎีบริหารปัจจุบันกับแนวคิดทางพุทธว่า วิชาบริหารสมัยใหม่กับแนวคิดทางพุทธ^{๓๑} มีดังนี้

๑) TQM เดิมมียึดหลัก PDCA (Plan Do Check Action) เทียบเคียงกับทางพุทธมีหลักบริหาร ๓ ป. คือ ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ

๒) ใน TPM ก็มีเสาหลัก Autonomous ซึ่งตรงกับหลักการพึ่งพาตนเองเป็นหลักของพุทธในการบำรุงรักษาเล็กๆน้อยๆ

^{๓๐} พระมหาอุทัย วชิรเมธี, ธรรมะของพระพุทธศาสนา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://srimanorom04.blogspot.com/2011/01/4_899.html [๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗].

^{๓๑} สมหวัง วิทยาปัญญาพนธ์, ทฤษฎีบริหารปัจจุบันกับแนวคิดทางพุทธ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.budmgt.com/budman/bm02/newmgtinbud.html> [๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗].

๓) วิชา ๗ Habits ซึ่งยึดหลักการพึ่งตนเองเป็นหลัก การพึ่งคนอื่นบ้างและการพึ่งซึ่งกันและกัน (ต่างเกื้อกูล)

(๑) อิสระในการเลือกตอบสนองที่ดีกว่าเทียบกับการเลือกทางเดินระหว่างโลกียะและโลกุตระ การควบคุมอารมณ์ ไม่ทำตามอารมณ์ แต่ทำตามเหตุผล มีความคิดแยกแยะแบบโยนิโสมนสิการ

(๒) ตั้งเป้าหมายชีวิต เทียบกับการมุ่งมั่นที่จะมุ่งไปสู่นิพพาน

(๓) ทำสิ่งที่สำคัญก่อน เทียบกับการเลือกเรียนรู้เรื่องวิชาและหลักเลียงศิริจ্ঞานวิชา โดยการเรียนรู้ปฏิบัติเฉพาะที่มุ่งไปสู่การพ้นทุกข์เท่านั้น

(๔) คิดแบบชนะ/ชนะ เทียบกับทางพุทธตอนปราบองค์ศุภคิมาล การสอนผู้บูชาไฟด้วยความหมายใหม่ของไฟที่เป็นไฟกิเลสสามกอง

(๕) เข้าใจผู้อื่นก่อน แล้วจึงค่อยทำให้ผู้อื่นเข้าใจเรา เทียบกับทางพุทธคือ ปัญญาหยั่งรู้ และจิตของบุคคล

(๖) ประสานพลัง เทียบกับทางพุทธคือสมาธิรวมพลังการบอกระฆังเป็นชุดๆ เช่น พละ ๕

๗) ลับเลื่อยให้คมอยู่เสมอ เทียบกับทางพุทธคือ การพัฒนาจิตให้สูงขึ้นเป็นขั้นๆ โดยการหมั่นฝึกสมาธิ ตลอดจนใช้โยนิโสมนสิการในการพัฒนาปัญญา และการใช้สติปัฏฐาน ๔ ในการเข้าใจความจริงแห่งธรรมะ

(๔) วิชา EQ ซึ่งจะเน้นในเรื่องการควบคุมอารมณ์ เทียบกับเรื่องอนุสัย การคุมใจได้ผู้นั้นย่อมเป็นผู้มีปัญญา

(๕) วิชา Balance Score Cards เทียบเคียงกับ การบริหารแบบองค์รวม หรือการสร้างดุลยภาพของเหตุปัจจัยต่างๆ หรือการปฏิบัติด้วยทางสายกลาง การรู้จักประมาณหรือความพอเหมาะพอดี

(๖) เศรษฐกิจพอเพียง ตรงกับหลักพุทธในเรื่องการรู้จักประมาณ การรู้จักกาล ทางสายกลาง สันโดษและโยนิโสมนสิการ

(๗) วิชา Competency หรือ ความปรีชาสามารถใช้หลัก

๑) Knowledge ความรู้ เทียบกับ ปัญญา ที่มุ่งเน้นความรู้เชิงปริยัติ

๒) Skill ทักษะความชำนาญ เทียบกับ ศีล ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติ

๓) Attribute พลวัตกรรมนิสัย เทียบกับ สมาธิ วิปัสสนา จริยานวัตรที่มุ่งเน้นในเรื่องการปฏิบัติ

(๘) OJT (On The Job Training) การสอนในงานจริง ตรงกับหลักการสอนของพระพุทธเจ้าสอนให้รู้แล้วปฏิบัติให้ดู

(๙) วิชา Knowledge Management ก็ใช้หลักการทางพุทธในเรื่องปัญญา และการพัฒนาปัญญาโดยการหยั่งรู้

พระพรหมมุนี กล่าวถึงผลของการศึกษาในไตรสิกษาดังกล่าวโดยตรง คือ ความสวัสดี ได้แก่ความปลอดภัย ความผ่านพ้นปลอดภัย ๓ หลัก^{๓๒} ดังนี้

(๑) ศีลสิกขา ศึกษาปฏิบัติให้เป็นคนมีศีลคือมีความประพฤติดีไม่เบียดเบียนใครให้เดือดร้อนทำให้เกิดความสวัสดีคือผ่องพ้นจากความเป็นคนชั่วเสียหายและจากภัยเวรจากความทุกข์เดือดร้อนเพราะความชั่วร้ายเสียหาย

(๒) จิตสิกขา ศึกษาปฏิบัติอบรมจิตให้ตั้งมั่นในความดีทำให้เกิดความสวัสดีคือผ่องพ้นจากบรรดาเครื่องกั้นจิตไม่ให้บรรลุความดี

(๓) ปัญญาสิกขา ศึกษาอบรมปัญญาให้เกิดความรอบรู้ผ่องพ้นจากความโง่เขลาเข้าใจผิดเรียกว่าวิมุตติ แปลว่าความหลุดพ้น การปฏิบัติธรรมของพระพุทธเจ้าโดยเฉพาะ คือ ไตรสิกขาทำให้ได้วิมุตติคือความหลุดพ้นเมื่อนั้นทันที ทุกคนเมื่อรักษาศีลเช่นไม่ลักขโมยใครเมื่อใด ก็หลุดพ้นจากความเป็นขโมยเมื่อนั้นทันที และพ้นจากภัยเวรที่เกิดจากความเป็นขโมย

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ เป็นการบริหารที่นำเอาหลักพุทธศาสนาโดยตรง คือมีรูปแบบการปกครองแบบพระพุทธศาสนานำมาใช้เพื่อให้การบริหารงานในองค์กรพระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยมีรูปแบบการบริหารประกอบด้วย (๑) การบริหารแบบประชาธิปไตย คือให้สงฆ์เป็นใหญ่ในการบริหารการปกครองในหมู่คณะสงฆ์ (๒) การบริหารแบบธรรมาธิปไตย คือนักบริหารแบบธรรมาธิปไตยยึดธรรมหรือหลักความถูกต้องชอบธรรม ฟังความคิดเห็นของผู้อื่นทำให้ได้ทั้งคนและงาน (๓) การบริหารแบบสังคมนิยมประชาธิปไตย คือให้มีความเสมอภาคกันในด้านปัจจัย ๔ ของสงฆ์

๒.๒.๖ หลักการ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นเรื่องมีความสำคัญอย่างยิ่งในเรื่องการจัดระบบการศึกษา เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้องในองค์กรที่มุ่งไปสู่ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งมีนักวิชาการให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษาไว้ดังนี้

๒.๒.๖.๑ ความหมายของการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ปัจจัยทางการบริหารที่จะช่วยให้การพัฒนาโรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพได้นั้นมี ๑๐ ปัจจัย^{๓๓} คือ

- (๑) การพัฒนาความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน
- (๒) การพัฒนาความเป็นองค์กรวิชาชีพ
- (๓) การตัดสินใจร่วมและมีวิสัยทัศน์ร่วม

^{๓๒} พระพรหมมุนี, **หลักพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร:พิมพ์ที่มหาวิทยาลัยกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๗๐.

^{๓๓} วิโรจน์ สารัตนะ, **ปัจจัยทางการบริหารกับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้**, (กรุงเทพมหานคร:พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วน จำกัด ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

- (๔) การพัฒนากลุ่มบริหารตนเองและการติดต่อสื่อสาร
- (๕) การจูงใจเชิงสร้างสรรค์
- (๖) การเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง
- (๗) การสร้างวัฒนธรรมและบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์
- (๘) การบริหารการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรม
- (๙) การบริหารหลักสูตรและการสอน
- (๑๐) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ทวีศักดิ์ บังคม ได้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการต่างๆ ในการทำกิจกรรมดำเนินงานของกลุ่มบุคคล หรือผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการบริหารการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม ชุมชน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ตามหลักสูตร^{๓๔}

บุญชม ศรีสะอาด กล่าวว่า ลักษณะของการบริหารการศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ สรุปได้ดังนี้^{๓๕}

- (๑) เป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วม/การบริหารโดยองค์คณะบุคคลทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น
- (๒) เป็นการบริหารที่เน้นการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียน โดยเป็นการศึกษาที่ให้ทุกคน ทุกฝ่าย ทุกองค์กรมีส่วนร่วมเป็นการศึกษาที่มีหลักการแนวทาง รูปแบบที่ชัดเจนและเน้นการเรียนการสอนที่ใช้เทคโนโลยี
- (๓) เป็นการบริหารที่ใช้ส่วนบุคลากรมืออาชีพ มีลักษณะเฉพาะ เช่น วิสัยทัศน์เป็นผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพพร้อมทั้งมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
- (๔) เป็นการบริหารที่ต้องมีการตรวจสอบและประเมินตามมาตรฐานทั้งภายในโดยหน่วยงาน และภายนอกโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)
- (๕) เป็นการบริหารที่เน้นเป็นพิเศษที่สถานศึกษาหรือโรงเรียน (School-Based Management) และใช้การกระจายอำนาจทางการบริหารทั้ง ๔ ด้าน คือ วิชาการ งบประมาณบุคลากร และบริหารทั่วไป
- (๖) เป็นการบริหารที่เน้นการกระจายอำนาจไปสู่ระดับท้องถิ่น คือเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา
- (๗) เป็นการบริหารที่อาศัยองค์การวิชาชีพ ได้แก่ สมาครและบุคลากรทางการศึกษาองค์กรกลางในด้านการบริหารงานบุคคล

^{๓๔} ทวีศักดิ์ บังคม, “ปัญหาและแนวทางแก้ไขการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต ๑”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

^{๓๕} บุญชม ศรีสะอาด อ้างใน วชิระ รุญเจริญ, เทคนิคการบริหารโรงเรียนบนฐานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: เป็นพับลิชชิง จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔-๑๕.

- (๘) เน้นคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพมากขึ้น
- (๙) เป็นการบริหารที่เน้นความทัดเทียมกันในด้านปริมาณ (ประชากร โรงเรียน ภูมิภาค ประเทศ การคมนาคม) และด้านงบประมาณ (ค่าใช้จ่ายรายหัว)
- (๑๐) เป็นการบริหารที่ต้องประกันคุณภาพให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม)

Canadian International Development Agency; CIDA กล่าวว่า การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์เป็นวิธีการในการปรับปรุงการบริหารให้เกิดประสิทธิผล (Effectiveness) และโปร่งใสความสามารถตรวจสอบได้ (Accountability) โดยที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายประเมินความเสี่ยง กำกับติดตามกระบวนการดำเนินงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางบริหารและการรายงานผลการปฏิบัติงาน

ทศพร ศิริสัมพันธ์ กล่าวว่า การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็นการบริหารที่เน้นการวางแผน การกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมาย และกลยุทธ์การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมซึ่งผู้บริหารในแต่ละระดับขององค์การจะต้องยอมรับและคำนึงถึงผลงานและให้ความสำคัญกับการจัดวางระบบการตรวจสอบผลงาน และการให้รางวัลตอบแทนผลงาน

ทิพาดี เมฆสุวรรณ ได้กล่าวว่าการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็นการบริหารโดยมุ่งเน้นผลลัพธ์หรือความสัมฤทธิ์ผลเป็นหลัก ใช้ระบบผลการประเมินผลงานที่อาศัยตัวชี้วัดเป็นตัวสะท้อนผลงานให้ออกมาเป็นรูปธรรมเพื่อเป็นการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น แสดงผลต่อสาธารณะ^{๓๖}

วีระยุทธ ชატะกาญจน์ กล่าวว่า การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็นการบริหารที่ให้ความสำคัญต่อผลการดำเนินงานและการตรวจวัดผลสำเร็จในการดำเนินการขององค์การทั้งในแง่ของปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และผลลัพธ์ซึ่งจะต้องมีการกำหนดตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน รวมทั้งการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ไว้ล่วงหน้าโดยอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่างผู้บริหารสมาชิกขององค์การ และตลอดจนถึงผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องด้วยจึงเป็นการบริหารเพื่อการ จัดหาให้ได้ซึ่งทรัพยากรในการบริหารมาอย่างประหยัด (Economy) โดยเน้นใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiency) และการได้ผลงานที่บรรลุเป้าหมายขององค์การ (Effectiveness)^{๓๗}

^{๓๖} ทิพาดี เมฆสุวรรณ, ความหมายและแนวคิดของการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บ. วิพริทธิ์ (๑๙๙๑) จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒-๓.

^{๓๗} วีระยุทธ ชატะกาญจน์, เทคนิคการบริหารสำหรับนักบริหารมืออาชีพ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บ.วิพริทธิ์ จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๓.

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารงานในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษา พัฒนาการเรียนรู้พัฒนาคนบุคคลกรให้ได้รับการเรียนรู้และพัฒนาการบริหารงานในองค์กรทั้ง ๔ ด้านประกอบด้วย ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๒.๒.๖.๒ ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จินดา ศรีญาณลักษณ์ กล่าวถึงภาวะผู้นำกับการสร้างแรงบันดาลใจว่า สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำที่จะก่อให้เกิดการขับเคลื่อนในการเปลี่ยนแปลงการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาในสถานศึกษาอันที่จะตอบสนองในการปฏิรูปการเรียนรู้และการบริหารตนเองให้ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายและหลักการดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวทางที่จะพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการที่จะช่วยให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จได้อย่างต่อเนื่อง^{๓๘}

สิทธิศักดิ์ ขาติบุตร กล่าวถึงการพัฒนารูปแบบการบริหารว่า สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาให้เยาวชนเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ทันโลกทันเหตุการณ์ โดยต้องยึดแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๒๔ ที่ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ^{๓๙} ดังต่อไปนี้

(๑) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

(๒) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา

(๓) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

(๔) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝัง ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

(๕) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้

(๖) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

^{๓๘} จินดา ศรีญาณลักษณ์, ภาวะผู้นำกับการสร้างแรงบันดาลใจ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บ.วีพริ้นท์ (๑๙๙๑) จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๓๗.

^{๓๙} สิทธิศักดิ์ ขาติบุตร, การพัฒนารูปแบบการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ วัฒนาพานิช, ๒๕๕๖), หน้า ๗๑-๗๒.

กมล สุดประเสริฐ กล่าวถึงการบริหารและการจัดการศึกษาตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ว่า ยึดหลักสำคัญ คือให้มีเอกภาพด้านนโยบาย มีความหลากหลายในการปฏิบัติกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งได้กำหนดแนวทางการบริหาร และการจัดการศึกษาออกเป็น ๓ ส่วน คือ (๑) ว่าด้วยการบริหารและการจัดการศึกษาของรัฐ (๒) ว่าด้วยการบริหารและการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ (๓) ว่าด้วยการบริหารและการจัดการศึกษาเอกชน^{๔๐}

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ กล่าวถึงกระบวนการของการศึกษาในหัวข้อกระบวนการบริหารว่า การบริหารตามปรัชญา ถือหลักเดียวกับการเรียนการสอน คือการร่วมมือกัน (Participation and Shared Authority) โรงเรียนจะมีคณะกรรมการโรงเรียนซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลหลายฝ่ายมาร่วมกันปรึกษาวางนโยบายและตัดสินใจปัญหาต่างๆ ของโรงเรียน ผู้บริหารจะเป็นผู้ดำเนินงานไปตามข้อตกลงหรือตามมติของคณะกรรมการ^{๔๑}

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสำคัญต่อการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย (๑) ทำให้สถานศึกษาได้พัฒนาการบริหารด้านงานธุรการงบประมาณ สถานที่ (๒) ก่อให้เกิดการจัดการเรียนรู้ในแต่ละสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ (๓) การจัดการศึกษาในสถานศึกษามีการควบคุมอย่างทั่วถึงทุกระบบของงานด้านหลักสูตร (๔) มีการกระจายอำนาจให้แก่แต่ละพื้นที่การศึกษาได้ปกครองอย่างทั่วถึง และการกระจายอำนาจให้แก่ส่วนท้องถิ่น

๒.๒.๒.๓ ทฤษฎีการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงทฤษฎีของการบริหารสถานศึกษาผู้วิจัยนำเสนอและสรุป ดังนี้

Henri Fayol ได้กล่าวว่า กระบวนการในการบริหาร มีองค์ประกอบ ๕ ประการ^{๔๒} ได้แก่

(๑) การวางแผน (Planning) ซึ่งได้แก่ การกำหนดภาพในอนาคตที่องค์การจะบรรลุ และวิธีการในการดำเนินการให้ประสบผล การวางแผนจะต้องมีลักษณะที่สำคัญคือ ความเป็นเอกภาพ (Unity) มีความต่อเนื่อง (Continuity) มีลักษณะยืดหยุ่น (Flexible) และมีความกระชับและชัดเจน (Precision) การวางแผนจะมีความเกี่ยวข้องกับการคาดการณ์อนาคตขององค์การ

(๒) การจัดรูปงานหรือการจัดองค์การ (Organizing) องค์ประกอบในเรื่องการจัดองค์การเป็นการพิจารณาแบ่งงานภายในหน่วยงานว่าใครควรทำอะไรในองค์การควรประกอบด้วย

^{๔๐} กมล สุดประเสริฐ, รูปแบบการบริหารและการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ วัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๘๙.

^{๔๑} ไพฑูรย์ สินลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๗๑.

^{๔๒} Henri Fayol อ้างใน ชาญชัย อาจิณสมจาร, การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ทิพย์อักษร, ๒๕๕๑), หน้า ๘๙.

หน่วยงานย่อยมากนักยิ่งดี และแต่ละหน่วยงานย่อยควรจะทำหน้าที่ใดจึงจะทำให้งานในองค์กรบรรลุผล

(๓) การสั่งการ (Command) ได้แก่ การกำหนดหรือการมอบหมายให้ผู้ปฏิบัติงานดำเนินการตามที่ต้องการได้ ผู้สั่งการจะต้องมีความรู้ในเรื่องของคนที่สามารถจัดการหรือจัดผู้ที่เราสามารถออกไปจากองค์กรได้ สามารถยกตัวอย่างที่เห็นชัด สามารถสรุปการทำงานที่ผ่านมาได้ และไม่หมกมุ่นอยู่กับรายละเอียดมากนัก มีความสามารถในการเชื่อมโยงงานและบุคคลเข้าด้วยกัน

(๔) การประสานงาน (Co-Ordination) เป็นการสร้างความกลมกลืนในการปฏิบัติงานขององค์กรให้ทุกส่วนในองค์กรทำงานเชื่อมโยงกันเพื่อให้เกิดเป้าหมายตามที่ต้องการ โดยการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ ในองค์กรเข้าด้วยกันเป็นการสร้างความเป็นอันเดียวกันในองค์กร

(๕) การควบคุม (Control) ได้แก่ การตรวจสอบการดำเนินการขององค์กรให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ การควบคุมเป็นหน้าที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับการวางแผนอย่างชัดเจน การควบคุมมุ่งพิจารณาถึงข้อผิดพลาด และจุดอ่อนที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุง

หน้าที่การบริหารทั้ง ๕ ประการนี้รู้จักในชื่อ POCCC ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้บริหารต้องดำเนินการเพื่อให้เกิดผลตามที่วางไว้

Abraham H. Maslow เสนอทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of Needs) โดยมีสาระสำคัญ^{๔๓} ดังนี้

(๑) มนุษย์มีความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง และความต้องการจะเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการแสดงพฤติกรรม ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจะทำให้เกิดแรงจูงใจของมนุษย์ ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองและจะไม่เป็นแรงจูงใจอีกต่อไป

(๒) ความต้องการของมนุษย์มีทั้งสิ้น ๕ ขั้น และความต้องการเหล่านี้เป็นลำดับขั้นกันไป มนุษย์จะมีความต้องการจากลำดับต่ำไปสู่ความต้องการลำดับสูงกว่า

(๓) ลำดับขั้นของความต้องการของมนุษย์จะประกอบด้วย

- ๑) ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs)
- ๒) ความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย (Security Needs)
- ๓) ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Social Needs)
- ๔) ความต้องการความเคารพนับถือตนเอง (Self – Esteem Needs)
- ๕) ความต้องการประจักษ์ตน (Self Actualization Needs)

วิโรจน์ สารรัตนะ ได้สรุปเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ว่า โรงเรียนได้จำแนกระบบย่อยออกเป็น ๔ ระบบ คือระบบย่อยด้านโครงสร้าง ด้านคน ด้านงาน และด้านเทคโนโลยี โดยในแต่ละด้านประกอบด้วยระบบย่อยลงไปอีก เน้นย้ำถึงการพัฒนาทั้งระบบในทุกด้านไม่แยกพัฒนาอย่างแยกส่วน ระบบย่อยด้านการบริหาร ก็จะต้องมุ่งให้มีการพัฒนาทุกระบบย่อยของการบริหาร

^{๔๓} วันชัย มีชาติ, การบริหารองค์การ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วน จำกัด สามลดา, ๒๕๕๒), หน้า ๔๙-๕๐.

เพื่อเป็นการพัฒนาโรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นมี ๑๐ ระบบย่อย^{๔๔} ดังนี้คือ

- (๑) ความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน
- (๒) ความเป็นองค์กรวิชาชีพ
- (๓) การตัดสินใจร่วม และวิสัยทัศน์ร่วม
- (๔) กลุ่มบริหารตนเอง และการติดต่อสื่อสาร
- (๕) การมุ่งใจเพื่อสร้างสรรค์
- (๖) ผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง
- (๗) วัฒนธรรม และบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์
- (๘) การบริหารเพื่อการเปลี่ยนแปลง และนวัตกรรม
- (๙) การบริหารหลักสูตร และการสอน
- (๑๐) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

วิชัย ตันศิริ มองถึงแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ในหัวข้อความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ว่าแผนการจัดการศึกษาแห่งชาติได้กล่าวถึงความหมายของคำว่าการศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีสันติสุขและสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านของชาติ

การศึกษาเป็นกิจกรรมที่กระทำเพื่อช่วยให้มนุษย์สามารถแสวงหาความสุข และความเจริญก้าวหน้าในการดำเนินชีวิตทั้งของตนและสังคมได้ การศึกษาเป็นกระบวนการในการพัฒนา มนุษย์ทั้งในด้านจิตใจความรู้สึกรักนึกคิด

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์เพื่อให้พัฒนาคุณภาพของชีวิต ความสามารถตนเอง โดยจะต้องเน้นการพัฒนาได้ใน ๔ ด้าน^{๔๕} ดังนี้

- (๑) ด้านปัญญา
- (๒) ด้านจิตใจ
- (๓) ด้านร่างกาย
- (๔) ด้านสังคม

และได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการศึกษาในหัวข้อการบริหารและการจัดการ ว่ามีแนวทางหรือมาตรการ ๖ ประการเรื่องนี้ตั้งแต่ในข้อ ๓๑ วรรค ๒ ที่ให้มีการมอบอำนาจจาก ส่วนกลางไปยังจังหวัดและสถานศึกษา ในเรื่องของการบริหารการวางแผนและการจัดการศึกษาระดับ

^{๔๔} วิโรจน์ สารรัตนะ, โรงเรียนองค์กรแห่งการเรียนรู้แนวคิดทางการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ หจก.ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๔-๑๕.

^{๔๕} วิชัย ตันศิริ, โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต, พิมพ์ครั้งที่ ๔ ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๗.

จังหวัดข้อ ๓๒ ให้มีคณะกรรมการการศึกษาระดับจังหวัดเพื่อวางแผนและการจัดการศึกษาของจังหวัด โดยคำนึงถึงข้อ ๓๖ สนับสนุนให้สถานศึกษามีฐานะเป็นนิติบุคคล มีระบบและโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษา การจัดหาหรือใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่เป็นอิสระโดยอยู่ในกำกับของรัฐ รวมทั้งให้มีเสรีภาพทางวิชาการหลักการทฤษฎีเหล่านี้ในปัจจุบันได้รับความสนใจสูงมากจากผู้กำหนดนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและได้มีข้อเสนอเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน แต่การปฏิรูประบบบริหารกลับกลายเป็นเรื่องที่ยาก เพราะระบบกระทบกระเทือนถึงสถานภาพของคนในปัจจุบันทำให้เกิดข้อโต้แย้งซึ่งอำพรางผลประโยชน์เฉพาะตน การแก้ไขปัญหาเรื่องนี้ จึงต้องใช้ความสามารถของผู้บริหารอย่างมาก

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการบริหารเขตพื้นที่สถานศึกษาในระดับขั้นที่ต่ำกว่าปริญญาลงมาซึ่งมีการบริหารเพื่อพัฒนาโรงเรียนในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและการพัฒนา ด้านการวางแผน การจัดองค์การ การประสานงาน การควบคุม การส่งเสริมผู้เรียน และบุคลากร การมีส่วนร่วมในองค์การ การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์เพื่อให้เกิดพัฒนาคุณภาพของชีวิต และความสามารถของตนเอง โดยจะต้องเน้นการพัฒนา ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านปัญญา ด้านจิตใจ ด้านร่างกาย และด้านทางสังคม จากทฤษฎีดังกล่าวจะมองเห็นได้ว่าการบริหารคือการพัฒนางาน และบุคลากรในองค์การให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒.๓ หลักพุทธธรรมกับการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงหลักพุทธธรรมกับการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยนำเสนอและสรุป ดังนี้

๒.๓.๑ หลักอิทธิบาท ๔ กับการบริหารสถานศึกษา

พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า อิทธิบาท ๔ แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึงสิ่งซึ่งมีคุณธรรมเครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใดต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ ประการ เป็นธรรมสำหรับผู้บริหาร ซึ่งประกอบด้วย^{๔๖}

(๑) ฉันทะ คือความพอใจในฐานะเป็นสิ่งที่ตนถือว่า ดีที่สุดที่มนุษย์เราควรจะได้ข้อนี้เป็นกำลังใจอันแรก ที่ทำให้เกิด คุณธรรมข้อต่อไป

(๒) วิริยะ คือความพากเพียร หมายถึงการะทำที่ติดต่อไม่ขาดตอนเป็นระยะยาวจนประสบความสำเร็จ คำนี้มี ความหมายของความกล้าหาญเจืออยู่ด้วยส่วนหนึ่ง

(๓) จิตตะ คือความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้น ไปจากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัดอยู่ในใจเสมอ คำนี้จึงรวมความหมายของคำว่า สมาธิอยู่ด้วยอย่างเต็มที่

(๔) วิมังสา คือความสอดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้รวมความหมายของคำว่าปัญญาไว้อย่างเต็มที่

^{๔๖} พุทธทาส ภิกขุ, อิทธิบาท ๔, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.buddhadasa.com> [๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗].

พระมหาธีรพันธ์ ธีรภักติ กล่าวว่า อิทธิบาท ๔ หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ หรือ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ เป็นคุณธรรมของผู้บริหารที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี ๔ ประการ คือ ๑) ฉันทะ (ความพอใจ) คือความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ ๒) วิริยะ (ความเพียร) คือขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทน ๓) จิตตะ (ความคิด) คือตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝึกไฟ ๔) วิมังสา (ความไตร่ตรอง) คือหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผล^{๔๗}

สุทธิชัย ปัญญโรจน์ กล่าวว่าหลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมทางพุทธศาสนา หลักธรรมข้อนี้มีความสำคัญและนำไปใช้ประโยชน์ได้มาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการใช้ชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียนรู้ ฯลฯ ในการบริหารงานก็เช่นกัน หลักอิทธิบาท ๔ สามารถนำไปใช้ได้กับงานบริหารงาน เริ่มตั้งแต่^{๔๘}

(๑) ฉันทะ คือ ความพอใจ ความชอบ ความรัก การเป็นผู้บริหารที่ดี จะต้องเริ่มต้นตั้งแต่ความพอใจ ความรัก ความชอบ ในงานบริหารก่อน ถ้าไม่รักไม่ชอบ ไม่ต้องการจะเป็นผู้บริหารแล้ว ถูกบังคับให้เป็นผู้บริหาร คนๆ นั้นจะมีความสุขในการทำงานด้านบริหาร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการบริหารคน บริหารงาน บริหารงบประมาณ ต่างๆ เราจะสังเกตได้ว่างานใดๆ ถ้าเรารักชอบแล้วเรามักจะทำงานนั้นๆ ด้วยความสุข รวมไปถึงสิ่งต่างๆ ด้วยไม่ว่าจะเป็นเรื่องผู้หญิง หรือแฟน ถ้าเราพอใจชอบผู้หญิง หรือแฟนเราแล้ว เราก็มักจะมีความสุขเมื่อได้อยู่ใกล้ๆ เลี้ยงสัตว์เลี้ยงไก่เช่นกัน เมื่อเรารักสุนัข รักปลา รักม้า ฯลฯ เราก็มักจะมีความสุขในการได้เลี้ยงมัน

(๒) วิริยะ คือ ความขยัน หมั่นเพียร คนที่ประสบความสำเร็จในงานด้านบริหาร จะต้องมีความรัก ความชอบ ความพอใจ ยังไม่พอ ต้องมีความขยันหมั่นเพียร เราจะเห็นได้จากการอ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ หรือ ดู ฟังอ่าน จากสื่อต่างๆ ว่า คนที่เป็นผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จนั้น จะต้องเป็นคนขยันมากกว่าลูกน้อง ผู้บริหารบางคนต้องอยู่ในที่ทำงานมากกว่าลูกน้องในขณะที่ลูกน้องกลับบ้านแล้ว ผู้บริหารยังต้องมาตรวจงานในตอนกลางคืน ฉะนั้นผู้บริหารที่ต้องการประสบความสำเร็จจึงต้องมีความเพียร ดังเช่นคำเปรียบที่ว่า “ น้ำหยดลงหินทุกวันหินมันยังกร่อน ” ถ้าต้องการประสบความสำเร็จไม่ว่าเรื่องใดๆ บุคคลผู้นั้นจะต้องมีความเพียร

(๓) จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ มีจิตใจที่จดจ่อกับสิ่งนั้น ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จ นอกจากจะมี ความพอใจ ความขยัน ยังไม่พอ ยังต้องมีการเอาใจใส่ในงานอีก จึงจะทำให้การบริหารประสบความสำเร็จ การจดจ่อในงานนั้นๆ มักจะทำให้งานนั้นๆ เกิดความผิดพลาดน้อยและงานนั้นๆ ออกมาสวยเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ มีประสิทธิผล มีคุณภาพ

(๔) วิมังสา คือ รู้จักพิจารณา ใคร่ครวญ (ทำไมเราถึงตัดสินใจพลาด ขณะที่คู่แข่งตัดสินใจได้ถูก) ต้องรู้จักวิเคราะห์ ใคร่ครวญ ปรับปรุง แก้ไข พัฒนางานด้านบริหาร และพัฒนาตนเองให้มี

^{๔๗} พระมหาธีรพันธ์ ธีรภักติ, พุทธศาสนากับการบริหาร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.slideshare.net/AnchaleeBuddhaBucha/ss-26644435> [๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗].

^{๔๘} สุทธิชัย ปัญญโรจน์, ประสบความสำเร็จในการบริหารโดยยึดหลักอิทธิบาท ๔, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=328392> [๒๔ พฤษภาคม ๒๕๕๗].

ความรู้ความสามารถเพิ่มมากขึ้น เช่น การพัฒนา การพูดต่อหน้าที่ชุมชน การเจรจา การพัฒนา บุคลิกภาพมีมนุษยสัมพันธ์ ฯลฯ การที่ผู้บริหารรู้จักพิจารณา ใคร่ครวญ วิเคราะห์ มักจะทำให้การ ตัดสินใจได้ถูกต้องมากกว่าผิด มีการใช้ข้อผิดพลาดมาแก้ไขได้ในอนาคต

สารานุกรมพระพุทธศาสนา อธิบายไว้ว่า อิทธิบาทคือคุณเครื่องให้สำเร็จตามความ ประสงค์มี ๔ อย่างคือ (๑) ฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น (๒) วิริยะ เพียรประกอบในสิ่งนั้น (๓) จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ (๔) วิมังสา มั่นตรองพิจารณาหาเหตุผลในสิ่งนั้น คุณ ๔ อย่างนี้เมื่อ บริบูรณ์แล้วต้องชักนำบุคคลให้ถึงสิ่งที่ต้องประสงค์อย่างแน่นอน^{๔๙}

พระไตรปิฎก ได้กล่าวถึง อิทธิบาท ๔ ว่า เป็นหลักธรรมคุณเครื่องให้บรรลุความสำเร็จ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย อิทธิบาท ๔ (ธรรมนำไปสู่ความสำเร็จ) คือภิกษุในธรรมวินัย นี้ (๑) เจริญด้วยอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปานสังขาร (๒) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วย วิริยสมาธิปานสังขาร (๓) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปานสังขาร (๔) เจริญอิทธิบาทที่ ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปานสังขารภิกษุทั้งหลายพึงเจริญอิทธิบาท ๔ ประการ เพื่อหยั่งรู้ เพื่อกำหนด เพื่อกำหนดสิ้นไป เพื่ออุทธรณ์ภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการ^{๕๐}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่า อิทธิบาท ๔ หมายถึงคุณเครื่องให้ถึง ความสำเร็จ เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายมี ๔ ประการ^{๕๑} ดังนี้

(๑) ฉันทะ ความพอใจคือความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักที่จะทำในสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาที่จะทำได้ผลยิ่ง ๆ ขึ้นไป

(๒) วิริยะ ความเพียร คือขยันมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง

(๓) จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้เกิดความฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ

(๔) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือทบทวน คือมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญตรวจหา เหตุผล และตรวจสอบหาข้อที่บกพร่องในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผนวัดผลคิดค้นหาวิธีแก้ไขปรับปรุง

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงอิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่ง ความสำเร็จ หมายถึงคุณธรรมเครื่องให้ถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วย สิ่งที่เกี่ยวข้องกับอิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ ด้าน^{๕๒} ดังนี้

^{๔๙} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๖๙.

^{๕๐} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๘๘๙-๘๙๘/๔๒๗.

^{๕๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้งแมสโปรดักส์จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๐.

^{๕๒} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ทำอย่างไรจึงจะเรียนเก่ง**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๙.

(๑) ฉันทะ หมายถึงความพอใจในฐานะที่เป็นสิ่งที่ตนว่าดีที่สุดในขณะนี้แล้ว ก็ลงมือทำด้วยความรัก ความพอใจของตน

(๒) วิริยะ หมายถึง ความพากเพียรพยายาม หมายถึง การทำที่ติดต่อนี่ไม่ขาดตอนเป็นระยะยาวจนประสบความสำเร็จ คำนี้มีความหมายของคำว่า กล้าทำ ทำไปเรื่อย ๆ จนประสบผลสำเร็จ

(๓) จิตตะ หมายถึง ความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้น ไปจากความรู้สึกของตัว ควรทำตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ให้บรรลุเป้าหมาย

(๔) วิมังสา หมายถึง ความสอดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ให้ลึกซึ้งยิ่ง ๆ ขึ้นไปตลอดเวลา มีความหมายที่ตรงกับ คำว่าปัญญามีความรอบรู้อย่างรอบครอบเต็มที่

สรุปได้ว่า หลักอิทธิบาท ๔ กับการบริหารสถานศึกษา หมายถึง การนำเอาหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการบริหาร คำว่าอิทธิบาท ๔ คือหลักธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จ หรือหลักคุณธรรมที่ทำให้บรรลุถึงความสำเร็จ หรือหลักคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จของการดำเนินชีวิต และการทำงานมี ๔ ประการ ดังนี้

ฉันทะ ความรักใคร่พอใจในการทำสิ่งนั้น

วิริยะ ความขยันหมั่นเพียรในการทำสิ่งนั้น

จิตตะ ความเอาใจใส่ฝึกฝนดูแลสอดส่องในการทำสิ่งนั้น

วิมังสา ความไตร่ตรองด้วยเหตุผล ใช้ปัญญารอบรู้ในการทำสิ่งนั้น

๒.๓.๒ หลักการบริหารสถานศึกษาเชิงพุทธ

ทฤษฎีการบริหารสถานศึกษามีการพัฒนาตามขั้นตอน และกาลเวลา หากเลือกใช้จะใช้ทฤษฎีใดคือสิ่งที่เป็หัวใจหลักหรือเป็นหลักยึดอันดับแรกสิ่งนั้นก็คือ หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เพราะหากผู้บริหารมีคุณธรรมแล้วย่อมเป็นที่เคารพเชื่อถือศรัทธา รักใคร่ ของผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชา เมื่อปกครองคนได้แล้วการร่วมใจในการพัฒนาสถานศึกษาหรือโรงเรียนก็จะประสบผลสำเร็จ ดังนั้นผู้บริหารจึงควรมีคุณธรรมที่พึงประสงค์กล่าวคือ ผู้นำมีธรรมะประจำใจอันได้แก่ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ อคติ ๔

อิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ได้แก่ธรรมะ ๔ ข้อ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา มีรากศัพท์เดียวกับคำว่า ฉันทะ คือความพอใจ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป วิริยะ คือความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดถอย จิตตะ คือความคิด ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝนไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป วิมังสา คือความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณา

ใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ วิธีแก้ไขปรับปรุง^{๕๓}

พรหมวิหาร ๔ คือ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ ได้แก่ ธรรมะ ๔ ข้อประกอบด้วย เมตตา คือความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า กรุณา คือความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ มุทิตา คือความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปักษิณสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป และอุเบกขา คือความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามทีพิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขาได้รับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน^{๕๔}

อคติ ๔ คือ ฐานะอันไม่พึงถึง, ทางความประพฤติที่ผิด, ความไม่เที่ยงธรรม, ความลำเอียง ที่ควรต้องเว้นคือ ธรรมะ ๔ ข้อ ได้แก่ ฉันทาคติ คือลำเอียงเพราะชอบ โทสาคติ คือลำเอียงเพราะชัง โมหาคติ คือลำเอียงเพราะหลง, พลาดผิดเพราะเขลา และภยาคติ คือลำเอียงเพราะกลัวผู้บริหารหรือผู้นำนั้น มีหน้าที่ต้องตัดสินเรื่องราวต่าง ๆ ต้องจัดการข้อพิพาท ต้องแบ่งผลประโยชน์ระหว่างฝ่ายต่าง ๆ จึงต้องมีการตัดสินใจ ที่มีอคติน้อยที่สุดจึงจะเกิดความเป็นธรรม และได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย เนื่องจากอคติเป็นอกุศลอยู่ภายในจิตใจเราเอง จึงเป็นสิ่งที่รู้ และสังเกตได้ค่อนข้างยาก เพราะคนทั้งหลายย่อมเข้าข้างตัวเอง ผู้บริหารต้องรู้จักรับฟังความคิดเห็นจากคนรอบข้าง จึงจะสังเกตพฤติกรรมที่อาจเกิดจากอคติของเราได้ดีกว่า^{๕๕}

สังคหัตถ์ ๔ แปลว่า ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี, หลักการสงเคราะห์ ประกอบด้วย ทาน คือการให้ คือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ คือวาจาเป็นที่รัก วาจาพูดต็มน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคีให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม อตถจริยา คือการประพฤติประโยชน์ คือชวนช่วยช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม และสมานัตตตา แปลว่า

^{๕๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๐.

^{๕๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒๔.

^{๕๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๗๖/๑๙๖; ๒๔๖/๒๔๐, อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๗/๒๓.

ความมีตนเสมอ คือทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์ โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี^{๕๖}

สรุปได้ว่า หลักการบริหารสถานศึกษาเชิงพุทธ หมายถึง การบริหารตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นำมาบูรณาการใช้กับการบริหารจัดการในสถานศึกษา ทั้งในด้านวิชาการ ด้านการจัดการงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป ประกอบด้วย หลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักที่นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา พรหมวิหาร ๔ เป็นหลักที่นำไปสู่ความเจริญอันประเสริฐในการพัฒนาสถานศึกษา อคติ ๔ เป็นหลักธรรมที่ควรงดเว้นไม่พียงนำมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา และสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมนำไปสู่ความสามัคคีร่วมกันพัฒนาสถานศึกษา

๒.๔ การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยนำเสนอและสรุป ดังนี้

๒.๔.๑ ด้านการบริหารสถานศึกษาหลักฉันท์

นักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันท์ไว้ ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง อิทธิบาท ๔ คือฉันท์ แปลว่าความพอใจ หมายถึงความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป^{๕๗}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง อิทธิบาท แปลว่าบาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรมเครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใดต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งนั้น ที่เรียกว่าอิทธิบาทมี ๔ ข้อ ประกอบด้วย ฉันท์ วิริยะ จิตตะ วิมังสา การบริหารสถานศึกษา จะต้องมี ฉันท์ คือความพอใจในฐานะเป็นสิ่งที่ตนถือว่าดีที่สุดที่มนุษย์เราควรจะได้ข้อนี้เป็นกำลังใจอันแรกที่ทำให้เกิดคุณธรรมข้อต่อไปทุกข้อ^{๕๘}

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ กล่าวอธิบาย ฉันท์ว่า คือความรัก ผู้บริหารควรมีความรัก ความพอใจในงานบริหาร รักในวิชาชีพ รักศิษย์ รักที่จะเห็นเพื่อนร่วมงานมีความเจริญก้าวหน้า และประสบ

^{๕๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัท เอสอาร์พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔๓.

^{๕๗} พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๖๐.

^{๕๘} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ทำอย่างไรจึงจะเรียนเก่ง, หน้า ๓๙.

ความสำเร็จในการดำเนินชีวิต การให้คำปรึกษา การบริหารทำไปด้วยใจรักในวิชาชีพ ไม่ได้ทำไปเพราะพอให้เสร็จไป พอให้ผ่านไป เพราะเป็นหน้าที่^{๕๙}

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ หมายถึง กระบวนการทำงานตาม หลักฉันทะ คือความยินดีรักใคร่พอใจในการบริหารงานของสถานศึกษาเพื่อทำให้งานในสถานศึกษา ได้บรรลุผลสำเร็จ ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านงานวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

๒.๔.๒ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ

นักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ ไว้ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวถึง อิทธิบาท ๔ คือ วิริยะ แปลว่า ความเพียร หมายถึง ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทนเอาธุระ ไม่ท้อถอย^{๖๐}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรมเครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใดต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาทมี ๔ ข้อ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา การบริหารสถานศึกษา จะต้องมิ่วริยะ คือความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อไม่ขาดตอนเป็นระยะยาวจนประสบความสำเร็จคำนี้มีความหมายของความกล้าหาญเจออยู่ด้วยส่วนหนึ่ง^{๖๑}

สรุปได้ว่า ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ หมายถึง กระบวนการทำงานตามหลักวิริยะ คือความมุ่งมั่น ความพากเพียรพยายามในการบริหารงานของสถานศึกษา เพื่อทำให้งาน ในสถานศึกษาได้บรรลุผลสำเร็จ ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

๒.๔.๓ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ

นักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะไว้ ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวถึง อิทธิบาท ๔ คือ จิตตะ แปลว่า ความคิดมุ่งไป หมายถึง ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝึกฝนไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ^{๖๒}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรมเครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จ ในสิ่ง

^{๕๙} ไพฑูรย์ สินลารัตน์, **ความรู้คู่คุณธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๒๖๖.

^{๖๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๑๖๐.

^{๖๑} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ทำอย่างไรจึงจะเรียนเก่ง**, หน้า ๓๙.

^{๖๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๑๖๐.

ใดต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งนั้น ที่เรียกว่าอิทธิบาทมี ๔ ข้อ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา การบริหารสถานศึกษาจะต้องมีจิตตะ หมายถึงความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้นไปจากความรู้สึกของตัวทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัดอยู่ในใจเสมอ คำนี้รวมความหมายของคำว่าสมาธิอยู่ด้วยอย่างเต็มที่^{๖๓}

สรุปได้ว่า ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ หมายถึง กระบวนการทำงานตามหลักจิตตะ คือความเอาใจใส่ในการบริหารงานของสถานศึกษาเพื่อทำให้งานในสถานศึกษาได้บรรลุผลสำเร็จ ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

๒.๔.๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา

นักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสาไว้ ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวถึง อิทธิบาท ๔ คือวิมังสาแปลว่า ความไตร่ตรองหรือทบทวนหมายถึง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อที่ยังหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผนวัดผลคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง^{๖๔}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง อิทธิบาท แปลว่าบาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึงสิ่งซึ่งมีคุณธรรมเครื่องให้ถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใดต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งซึ่งเรียกว่าอิทธิบาทมี ๔ ข้อ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา การบริหารสถานศึกษาจะต้องมีวิมังสา หมายถึงความสอดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา รวมความหมายของคำว่า ปัญญาไว้อย่างเต็มที่^{๖๕}

สรุปได้ว่า ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา หมายถึง กระบวนการทำงานตามหลักวิมังสา คือ ความสอดส่องดูแลในการบริหารงานของสถานศึกษาเพื่อทำให้งานในสถานศึกษาได้บรรลุผลสำเร็จ ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

๒.๕ บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

๒.๕.๑ สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานสำคัญ

สำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ เป็น ๑ ในจำนวน ๔ เขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาของจังหวัดอุดรธานี ตามประกาศการเตรียมความพร้อมเขตพื้นที่การศึกษาของรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงศึกษาธิการ (นายปองพล อดิเรกสาร) เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงานภายใต้สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นองค์กรทางด้านการกำกับดูแล สนับสนุนส่งเสริม

^{๖๓} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *ทำอย่างไรจึงจะเรียนเก่ง*, หน้า ๓๙.

^{๖๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*, หน้า ๑๖๐.

^{๖๕} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *ทำอย่างไรจึงจะเรียนเก่ง*, หน้า ๓๙.

ประสานงานในเชิงนโยบาย ดำเนินการตามภารกิจงานที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และตามเป้าหมายการ พัฒนาทางการศึกษาของเขตพื้นที่

สภาพทั่วไปของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

สถานที่ตั้ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ตั้งอยู่เลขที่ ๒๕ หมู่ ๘ ถนนชนบท-บำรุง ตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย อำเภอบ้านผือ อำเภอกุดจับ อำเภอน้ำโสม และอำเภอนายูง อาณาเขต ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอสังคม, อำเภอโพนทราย จังหวัดหนองคาย ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดหนองบัวลำภู ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอเพ็ญ, อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี อำเภอท่าบ่อ, อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอสุวรรณคูหา, อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู อำเภอปากชม จังหวัดเลย

เขตบริการ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ประกอบด้วย ๔ อำเภอ ดังนี้

จำนวนตำบล หมู่บ้าน ประชากร

รายการ	อำเภอบ้านผือ	อำเภอกุดจับ	อำเภอน้ำโสม	อำเภอนายูง	รวม
จำนวนตำบล	๑๓	๗	๗	๔	๓๓
จำนวนหมู่บ้าน	๑๖๐	๙๐	๘๔	๔๒	๓๗๖
จำนวนประชากร	๑๐๒,๒๖๒	๔๓,๖๓๘	๔๑,๓๓๗	๒๘,๕๐๔	๒๑๕,๗๔๑

ที่มา: ระบบสถิติทางการทะเบียน สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย <http://stat.dopa.go.th> หรือ stat.dopa.go.th/stat/statnew/upstat_m.php
*** ข้อมูล ณ วันที่ ๗ เดือน กันยายน ๒๕๖๐

ลักษณะภูมิประเทศ

อำเภอบ้านผือ เป็นที่ราบสูงเชิงเขาภูพาน ประกอบด้วยทุ่งนา ป่าไม้ ภูเขา พื้นที่เหมาะแก่การเพาะปลูก ทำไร่ ทำนา มีลำธารสายเล็กที่สำคัญหล่อเลี้ยงพื้นที่หลายสาย เช่น ลำน้ำโมง สำหรับอำเภอน้ำโสม และอำเภอนายูง มีสภาพพื้นที่เป็นป่าเขาค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ ประกอบไปด้วยพรุไม้نانาชนิด มีลำน้ำโสมหล่อเลี้ยงประชาชนทั้งปี ส่วนอำเภอกุดจับ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มสลับเนินสูง สภาพดินเป็นดินร่วน

ลักษณะภูมิอากาศ

บางอำเภอมีลักษณะภูมิอากาศแบบร้อนชื้น ปริมาณน้ำฝนต่อไป ๑,๒๕๗ มม. และบางอำเภอมีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุม เหมาะแก่การเพาะปลูกและการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งพืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ ยางพารา อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด ถั่วเหลือง มะเขือเทศ รองลงมาคือ อาชีพค้าขาย ด้านอุตสาหกรรม มีโรงงานมีอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องจากการเกษตร เช่น โรงงานน้ำตาล โรงสีข้าว ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีประชาชนหลายเชื้อชาติ เช่น จีน เวียดนาม ไทยพวน ลาว จึงหลากหลายวัฒนธรรมและประเพณีที่สืบทอดกันมา เช่น งานนมัสการศาลเจ้าปู่-ย่า งานวัฒนธรรมไทยพวน ประเพณีตรุษจีน เป็นต้น

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ นำเสนอผลการวิจัยโดยย่อ ดังนี้

๒.๖.๑ งานวิจัยในประเทศ

พระพนมพร ชินวิโส (อินทร์มาลา) ได้วิจัยเรื่อง "การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอโกสุมพิสัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓" ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน และเมื่อจำแนกตามประเภทการทำงาน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านการใช้หลักฉันทะในการบริหารสถานศึกษาและด้านการใช้หลักวิริยะในการบริหารสถานศึกษา มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนด้านอื่นมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน^{๖๖}

พระยงยุทธ ดิกขญาโณ ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตบางกอกน้อยกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการพบว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษาตำแหน่งและรายได้ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการโดยภาพรวมแตกต่างกัน^{๖๗}

^{๖๖} พระพนมพร ชินวิโส (อินทร์มาลา), “การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต ๓”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

^{๖๗} พระยงยุทธ ดิกขญาโณ (สุดตา), “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตบางกอกน้อยกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

พระวัชรินทร์ ชินวโร ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานวิชาการตามหลักอริยบท ๔ ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า ระดับการบริหารงานวิชาการตามหลักอริยบท ๔ ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครศรีธรรมราช ทั้ง ๕ ด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าการบริหารงานวิชาการตามหลักอริยบท ๔ อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ด้านการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ด้านการจัดการหลักสูตรแผนการเรียนรู้ และด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการนิเทศ และด้านการจัดสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับน้อยที่สุด^{๒๘}

พระมหาจุฬินกร บัวทอง ได้วิจัยเรื่อง “การใช้หลักอริยบท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗” ผลการศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๗ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อริยบท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนครูที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอริยบท ๔ ต่างกัน และผู้มีประสบการณ์ทำงานต่างกันก็มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอริยบท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนแตกต่างกัน ส่วนครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอริยบท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนไม่ต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านวิธีะแตกต่างกัน^{๒๙}

มณฑนา ปรียวนิตย์ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักอริยบท ๔ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต ๑” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านและเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ยคือหลักการบริหารแบบวิมังสา (การทบทวนเพื่อปรับปรุง) หลักการบริหารแบบจิตตะ (การวัดและประเมินผล) หลักการบริหารแบบวิริยะ (การปฏิบัติตามแผน) และหลักการบริหารแบบฉันทะ (การวางแผน) ผลการเปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักอริยบท ๔ ของผู้บริหารและครูผู้สอน จำแนกตามเพศระดับการศึกษาและตำแหน่งในการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และจำแนกตามอายุประสบการณ์การปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีอายุ ๔๕ ปีขึ้นไปมีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักอริยบท ๔ ด้านหลักการบริหารแบบฉันทะ (การวางแผน) มากกว่าผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีอายุ ๓๐-๔๕ ปี และผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานมากกว่า ๒๕ ปีขึ้นไปมีความคิดเห็นมากกว่าผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานระหว่าง ๑๐-๒๕ ปี

^{๒๘} พระวัชรินทร์ ชินวโร, “การบริหารงานวิชาการตามหลักอริยบท ๔ ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครศรีธรรมราช”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

^{๒๙} พระมหาจุฬินกร บัวทอง, “การใช้หลักอริยบท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

และน้อยกว่า ๑๐ ปี ด้านหลักการบริหารแบบฉันทะ (การวางแผน) หลักการบริหารแบบวิมังสา (การทบทวนเพื่อปรับปรุง) และในภาพรวม^{๗๐}

ดาราณี สิทธิพงศ์ ได้วิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์ของการใช้อธิปไตย ๔ ในการพัฒนาชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลทอนหงส์ อำเภอรพมศรี จังหวัดศรีธรรมราช” ผลศึกษาพบว่า ๑) คณะกรรมการชุมชนมีการใช้อธิปไตย ๔ ในการพัฒนาชุมชนในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการใช้นโยบาย อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการใช้นโยบาย ด้านการใช้จ่ายเงิน ด้านการใช้จ่ายเงิน ด้านการใช้จ่ายเงิน ด้านการใช้จ่ายเงิน ตามลำดับ ๒) ประชากร ที่มีเพศ อายุ วุฒิการศึกษา แตกต่างกันมีความเห็นต่อการใช้อธิปไตย ๔ ในการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน^{๗๑}

๒.๖.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

Donal S. Lopez ได้กล่าวไว้ในผลงานเรื่อง The Encyclopedia of Buddhism ว่าหลักธรรมสำหรับการดำรงอยู่อย่างราบรื่นระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง อาทิ พ่อแม่ครู อาจารย์ ผู้บริหารกับลูกน้อง ซึ่งหลักธรรมนี้มีความเกี่ยวข้องกับหลักธรรมเรื่องทิศ ๖ เพราะเป็นหลักที่สอดคล้องระหว่างความสัมพันธ์ของคนในสังคมการมีหลักธรรมอธิปไตยถือว่าการมีหลักประกันในเรื่องการทำงานร่วมกันให้ประสบความสำเร็จของผู้บริหาร และบุคลากรในสถานศึกษา^{๗๒}

NaradaMahathera ได้กล่าวไว้ในผลงานเรื่อง Buddhism In a Nutshell ว่าการปกครองรัฐหรือผู้คนในประเทศจะสามารถดำเนินไปด้วยดีก็เพราะผู้ปกครองมีคุณธรรมจริยธรรมอันเป็นเครื่องมือที่จะทำให้การปกครองนั้นดำเนินไปด้วยดี ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาได้วางหลักการของการปกครองไว้เพื่อให้งานการบริหารได้ประสบผลสำเร็จต้องอาศัยหลักอธิปไตย ได้แก่หลักธรรม ๔ ประการ ประกอบด้วย การมีฉันทะ คือพอใจต่องานที่ทำ งานจะออกมาได้ดีนั้น นอกจากมีความพอใจแล้วยังต้องอาศัยวิริยะ คือเพียรพยายาม และมีจิตฝักใฝ่ต่องาน จิตตะ ตลอดจน การใช้ปัญญา ในการควบคุมงานคือมีเหตุผลในการตัดสินใจ และแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น วิมังสา^{๗๓}

Ven. Srik. Dhammanada ได้กล่าวไว้ในผลงานเรื่อง Buddhism as a Religions เกี่ยวกับหลักธรรมของผู้ปกครองบ้านเมืองและเพื่อดำเนินชีวิตของตนเองเพื่อให้ประสบผลสำเร็จที่

^{๗๐} มณฑนา ปรียวนิตย์, “การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักอธิปไตย ๔ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต ๑”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๗๑} ดาราณี สิทธิพงศ์, “ผลสัมฤทธิ์ของการใช้อธิปไตย ๔ ในการพัฒนาชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลทอนหงส์ อำเภอรพมศรี จังหวัดศรีธรรมราช”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

^{๗๒} Donal S. Lopez, The Encyclopedia of Buddhism, (Carifoomia U.S.A: Mcmillan/2003), pp. 45-52.

^{๗๓} NaradaMahathera, Buddhism in a Nutshell, (Sri Lanka: Buddhist Publication Society 2010), pp. 36-45.

ถูกต้อง เหตุที่กล่าวเช่นนั้นก็เพราะว่า หลักธรรมอิทธิบาท ๔ ประการ ได้แก่ (๑) หลักฉันทะ (๒) หลักวิริยะ (๓) หลักจิตตะ และ (๔) หลักวิมังสา ถือว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญอีกแบบหนึ่งในการนำมาใช้ในการดำเนินงานการปกครอง โดยเฉพาะการปกครองในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมไปถึงจนถึงระดับที่เป็นสากล ดังนั้นถือว่าหลักอิทธิบาทนี้ทำให้การบริหารทุก ๆ องค์การได้ประสบผลสำเร็จอย่างแน่นอน ถ้าหากว่าผู้บริหารหรือผู้ปกครองเอาใจใส่รู้จักการนำเอาไปใช้ในการดำเนินการบริหารและการปกครองงานในองค์กรนั้นก็ประสบความสำเร็จ^{๗๔}

Barnett ได้ศึกษาถึง ความคิดของการบริหารงานวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการของการบริหารงานวิชาการ ข้อมูลบุคคลในระดับลึกลงจะถูกลำไ้ไปรวมที่สำนักงานบริหารวิชาการ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานฝ่ายวิชาการสามารถเรียกใช้ข้อมูลต่าง ๆ ทำให้มีความตั้งใจและร่วมมือในการทำงาน^{๗๕}

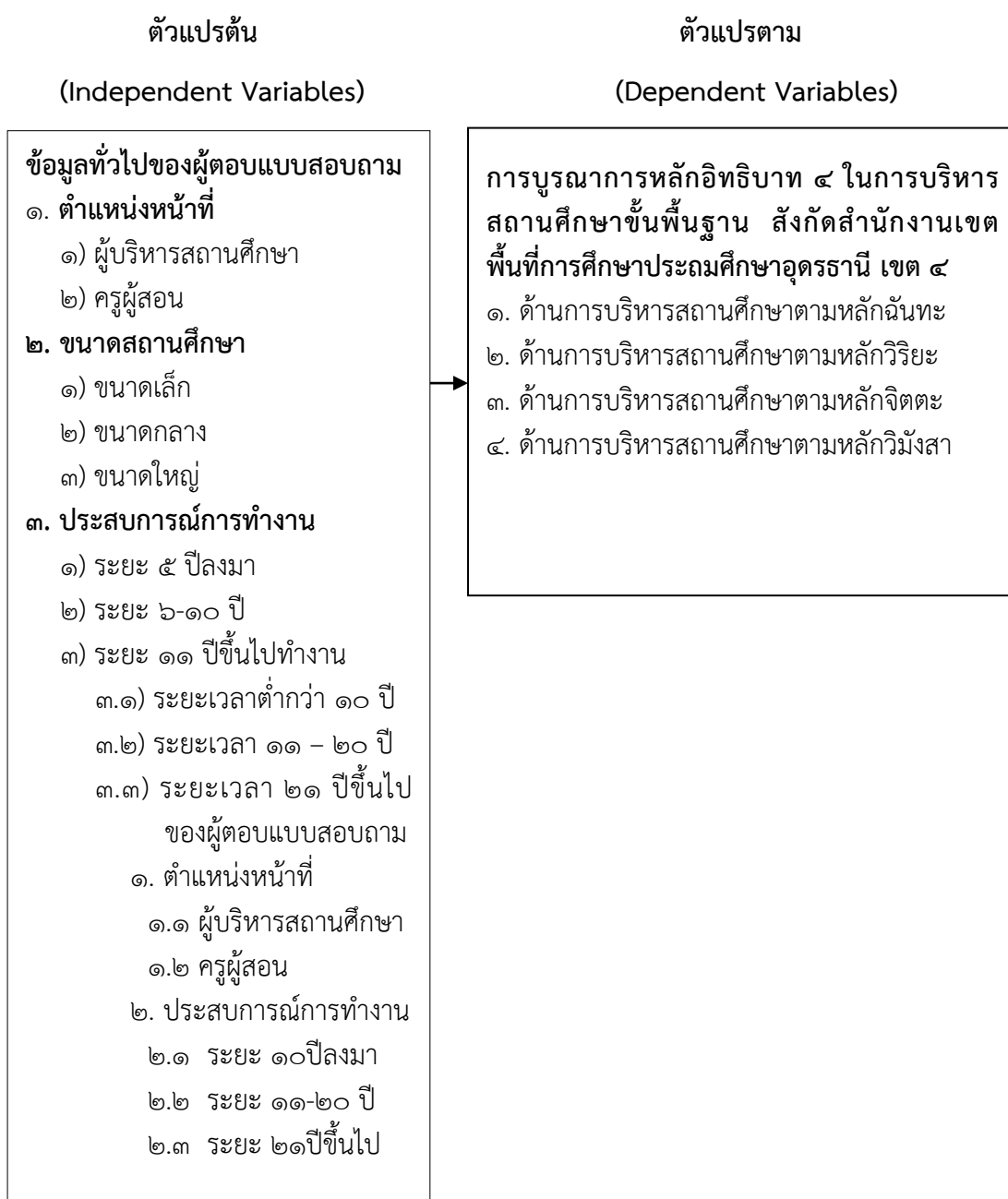
จากการศึกษางานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ สรุปได้ว่า ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติในระดับไม่แตกต่างกัน และเมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ปัจจุบันสูงสุดและด้านใดต่ำสุด ผลการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านการใช้หลักฉันทะในการบริหารสถานศึกษา และด้านการใช้หลักวิริยะในการบริหารสถานศึกษา มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนด้านอื่นมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามตำแหน่งหน้าที่ ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงาน พบว่า การปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันมี จำนวน ๖ เรื่องและเรื่องที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จำนวน ๔ เรื่อง และที่ระดับ .๐๑ จำนวน ๕ เรื่อง และมีแนวทางส่งเสริมและพัฒนาการบริหารสถานศึกษามี ดังนี้

^{๗๔} VenSri K.Dhammanada, *Buddhism as a Religions*, (Kuala Lumpur Malaysia: Buddhist Mahavihara Publishing Ltd., 2005), pp. 145-150.

^{๗๕} Barnett, อ้างใน “ได้ศึกษาถึงความคิดของการบริหารงานวิชาการ”, ๒๐๐๓, บทคัดย่อ.

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษา หลักการ กรอบแนวคิด และทฤษฎี เรื่องการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ โดยได้สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรธานี เขต ๔ ผู้วิจัยดำเนินการเสนอตามลำดับต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยวิธีวิทยาแบบผสม (Mixed Methodology Research) เป็นการผสมผสานระหว่างวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology) กับวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) ดังนี้

(๑) การผสมในระดับข้อมูล

(๑.๑) ใช้เชิงปริมาณ ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และ หรือสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีจับฉลาก

(๑.๒) ใช้เชิงคุณภาพที่เป็นจำนวน (ความถี่) ได้มาโดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

(๒) ผสมในระดับกลยุทธ์

(๒.๑) การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ คือการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview)

(๒.๒) ผสมวิธีการการเก็บข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูล (เชิงปริมาณ) และการสัมภาษณ์ (เชิงคุณภาพ)

(๒.๓) ผสมวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

(๒.๓.๑) วิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงสถิติ เช่น $\bar{X}$, S.D, t-test, F-test เปรียบเทียบ (Survey Method) โดยอาศัยข้อมูลที่เป็นจำนวน (ตัวเลข) สัญลักษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการทางสถิติและการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

(๒.๓.๒) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

๓.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมาย

๓.๒.๑ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำนวน ๒๒๑ โรงเรียน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๒,๓๒๑ คน จำแนกตามตัวแปรต้นที่ศึกษาได้ ดังนี้

(๑) ตำแหน่งหน้าที่ แบ่งเป็น

(๑.๑) ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน ๑๔๑ คน
(๑.๒) ครูผู้สอน	จำนวน ๓๒๗ คน

(๒) ขนาดสถานศึกษา แบ่งเป็น

(๒.๑) ขนาดเล็ก	จำนวน ๒๖๘ คน
(๒.๒) ขนาดกลาง	จำนวน ๑๖๙ คน
(๒.๓) ขนาดใหญ่	จำนวน ๓๑ คน

(๓) ประสบการณ์การทำงาน แบ่งเป็น

(๓.๑) ระยะ ๕ ปีลงมา	จำนวน ๑๐๘ คน
(๓.๒) ระยะ ๖-๑๐ ปี	จำนวน ๓๓๐ คน
(๓.๓) ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป	จำนวน ๓๐ คน

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ รวมทั้งสิ้น ๔๖๘ คน มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ กำหนดขนาดกลุ่มเป้าหมายตามตารางเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan)^๑ และสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามตำแหน่งหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑๔๑ คน และครูผู้สอน จำนวน ๓๒๗ คน

ขั้นตอนที่ ๒ เทียบสัดส่วนจากประชากรตามประสบการณ์การทำงานได้กลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

๑) ระยะ ๕ ปีลงมา	จำนวน	๑๐๘	คน
๒) ระยะ ๖ – ๑๐ ปี	จำนวน	๓๓๐	คน
๓) ระยะ ๑๑ ปี ขึ้นไป	จำนวน	๓๐	คน

^๑ เครซีและมอร์แกน, (Krejcie & Morgan) อ้างใน บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สุวีริยาสาส์น จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๔๓.

ขั้นตอนที่ ๓ ได้กลุ่มเป้าหมายในแต่ละกลุ่มย่อย โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในแต่ละกลุ่มย่อยด้วยวิธีการจับฉลาก ดังปรากฏรายละเอียดตามตารางที่ ๑ แสดงประชากรและกลุ่มเป้าหมายดังนี้

๓.๒.๓ **กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ** ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน ๙ และครูผู้สอนจำนวน ๑๒ คน รวม ๒๑ คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ ประเภทเครื่องมือ

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) เกี่ยวกับการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ มี ๒ ประเภท ดังนี้

๓.๓.๑.๑ แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ตำแหน่งหน้าที่ ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ ๒ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert, ๑๙๗๐)^๒ ดังนี้

๕	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
๔	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมาก
๓	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
๒	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อย
๑	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมและพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open-Ended) จำนวน ๔ ด้าน คือด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา

๓.๓.๑.๒ แบบสัมภาษณ์ (Interview) แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ มี ๒ ตอน คือ

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๒-๘๓.

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสัมภาษณ์ คือ ตำแหน่งหน้าที่ ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ ๒ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการเสริมสร้างและพัฒนาการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ มีลักษณะเป็นแบบโครงสร้าง จำนวน ๔ ด้าน

๓.๓.๒ การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัยดังนี้

๓.๓.๒.๑ แบบสอบถาม (Questionnaire)

(๑) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

(๒) ศึกษารูปแบบและโครงสร้างแบบสอบถามงานวิจัย เรื่องการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

(๓) ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามตามเอกสารเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และรูปแบบและโครงสร้างแบบสอบถามงานวิจัย เรื่องการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) และปลายเปิด (Open-Ended) จำนวน ๑ ชุด มี ๓ ตอน

(๔) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปฏิบัติงานวิจัยพิจารณาตรวจสอบปรับปรุง แก้ไข และให้ความเห็นชอบ

(๕) นำเสนอแบบสอบถามจากอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์ และจัดทำแบบที่แก้ไขแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา และผู้เชี่ยวชาญด้านงานวิจัย การประเมินผลวัดผลหรือด้านสถิติคณิตศาสตร์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและประเมินคุณภาพของแบบสอบถามเพื่อหาค่า Index Of Item-Objective Congruence: IOC ตามหลักเกณฑ์ดังนี้

+๑ หมายถึง	เห็นด้วย	เป็นข้อที่นำไปใช้ได้
๐ หมายถึง	ไม่แน่ใจ	เป็นข้อที่ต้องปรับปรุงแก้ไข
-๑ หมายถึง	ไม่เห็นด้วย	เป็นข้อที่นำไปใช้ไม่ได้ ควรตัดออก
- หรือปรับปรุงแก้ไขใหม่โดยถือเกณฑ์ประเมินในแต่ละข้อมีค่าตั้งแต่ .๕๐ ขึ้นไป

(๖) นำแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามผลการประเมิน หรือข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ให้มีจำนวนข้อและเนื้อหาที่สอดคล้องตรงกับเรื่องที่วิจัย

(๗) นำแบบสอบถามที่ได้แก้ไขสมบูรณ์แล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่เป็นกลุ่มเป้าหมายจำนวนไม่น้อยกว่า ๓๐ คน เพื่อนำผลไปวิเคราะห์ข้อมูลตามโปรแกรมสำเร็จรูป ต่อไป

(๘) นำผลจากการทดลองไปใช้วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) หรือวิธี Item Total Correlation นำข้อที่มีค่าสหสัมพันธ์ทางบวกไปเทียบกับค่าวิกฤติ ($IOC = .05$) โดยใช้เกณฑ์มีค่าตั้งแต่ ๐.๓๐ ขึ้นไป

(๙) นำแบบสอบถามในข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกตามเกณฑ์ที่ใช้ได้ไปหาค่าความเชื่อมั่นเป็นรายด้านและโดยภาพรวมตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) โดยใช้เกณฑ์ตั้งแต่ .๗๐ ขึ้นไป

(๑๐) นำแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นตามเกณฑ์ที่กำหนดมาจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์และพิมพ์นำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

๓.๓.๒.๒ แบบสัมภาษณ์ (Interview) แบบมีโครงสร้าง

(๑) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

(๒) ศึกษารูปแบบและโครงสร้างแบบสัมภาษณ์งานวิจัยเรื่องเกี่ยวกับการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากแนวคิดของ บุญชม ศรีสะอาด

(๓) ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ตามเอกสารเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับแนวการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รูปแบบและโครงสร้างแบบสัมภาษณ์งานวิจัย เรื่องการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด มี ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับตัวแปรต้น ๓ ตัว มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน ๓ ข้อ

ตอนที่ ๒ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมและพัฒนาการการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open-Ended) จำนวน ๔ ด้าน ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

(๔) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อพิจารณาตรวจสอบปรับปรุง แก้ไข และให้ความเห็นชอบ

(๕) นำเสนอแบบสัมภาษณ์จากอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์ และจัดทำฉบับที่แก้ไขแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา และผู้เชี่ยวชาญด้านงานวิจัย การประเมินผลวัดผลหรือด้านสถิติคณิตศาสตร์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและประเมินคุณภาพของแบบสอบถามเพื่อหาค่า Index Of Item-Objective Congruence: IOC ตามหลักเกณฑ์ดังนี้

+๑ หมายถึง เห็นด้วย เป็นข้อที่นำไปใช้ได้

๐ หมายถึง ไม่แน่ใจ เป็นข้อที่ต้องปรับปรุงแก้ไขหรือตัดออก

-๑ หมายถึง ไม่เห็นด้วย เป็นข้อที่นำไปใช้ไม่ได้ ควรตัดออกหรือปรับปรุงแก้ไขใหม่ โดยถือเกณฑ์ประเมินในแต่ละข้อ มีค่า^๓ ระหว่าง .๖๐-๑๐๐

(๖) นำแบบสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามผลการประเมินหรือข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ มาจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ให้มีจำนวนข้อและเนื้อหาที่สอดคล้องตรงกับเรื่องวิจัย

(๗) นำแบบสัมภาษณ์ที่มีค่าความเชื่อมั่นตามเกณฑ์ที่กำหนดมาจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ และพิมพ์นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

๓.๔.๑ ขอรับหนังสือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากศูนย์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ ขออนุญาตหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและส่งไปยังกลุ่มเป้าหมาย

๓.๔.๒ ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มเป้าหมายท่านละ ๑ ชุด พร้อมซองจดหมายที่ติดแสตมป์ถูกต้อง เพื่อให้ส่งแบบสอบถามกลับคืนผู้วิจัย โดยส่งไปทางไปรษณีย์และผู้วิจัยนำส่งแบบสอบถามเองบางส่วนและไปขอรับคืนเอง

๓.๔.๓ นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาจัดกระทำข้อมูล โดยการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละชุด

๓.๔.๔ นำแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์ไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

๓.๔.๕ ผู้วิจัยออกภาคสนามไปสัมภาษณ์ผู้บริหาร จำนวน ๕ ท่าน และครูผู้สอน จำนวน ๑๐ ท่าน รวม ๑๕ ท่าน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ไปปฏิบัติในท้องที่ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ประจำอยู่ และนำผลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์ต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับขนาดสถานศึกษา ประสบการณ์การทำงาน โดยวิเคราะห์หาจำนวนและค่าร้อยละ

๓.๕.๒ วิเคราะห์หาระดับการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑.

และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทั้งโดยรวมและรายด้านตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert, 1970)^๔ แล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ย ๕ ระดับ และแปลผล ดังนี้

๔.๕๑ - ๕.๐๐ หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
๓.๕๑ - ๔.๕๐ หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมาก
๒.๕๑ - ๓.๕๐ หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
๑.๕๑ - ๒.๕๐ หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อย
๑.๐๐ - ๑.๕๐ หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

๓.๕.๓ วิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยการทดสอบค่าที (t-test แบบ Independent Samples)

๓.๕.๔ วิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test แบบ One-Way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่าง หาความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Method)

๓.๕.๕ วิเคราะห์เปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามประเภทการทำงาน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test แบบ One-Way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่าง หาความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Method)

๓.๕.๖ วิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำนวน ๔ ด้าน โดยวิเคราะห์หาค่าจำนวน หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖.๑ สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

- (๑) ค่าความสอดคล้อง (IOC : Index of Consistency) ของแบบสอบถาม
- (๒) ค่าอำนาจจำแนก (Item Total Correlation) ของแบบสอบถาม
- (๓) ค่าความเชื่อมั่น (α -Alpha - Coefficient)

๓.๖.๒ สถิติพื้นฐาน

- (๑) ความถี่ (Frequency)
- (๒) ค่าร้อยละ (Percentage)

^๔ เรืองเดียวกัน, หน้า ๑๒๑.

(๓) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

(๔) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๓.๖.๓ สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

(๑) ใช้ t-test แบบ Independent Samples เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสองค่าในการวิเคราะห์ข้อมูล

(๒) ใช้ F-test แบบ One-Way ANOVA เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตั้งแต่สามค่าขึ้นไป เมื่อพบความแตกต่าง หาค่าความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Method)

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามหัวข้อต่อไปนี้

- ๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป
- ๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์
- ๔.๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

ผู้วิจัยนำเสนอตามหัวข้อ ดังนี้

๔.๑.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
%	แทน	ค่าร้อยละ (Percentage)
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง (Mean)
S.D	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ค่าสถิติที่จะใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตในการแจกแจงแบบ t เพื่อทราบความมีนัยสำคัญเพื่อทราบความมีนัยสำคัญ
F	แทน	ค่าที่จะใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตในการแจกแจงแบบ F เพื่อทราบความมีนัยสำคัญ
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยกำลังสองของคะแนน (Mean of square)
df	แทน	ขั้นของความอิสระ (Degree of freedom)
*	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕
**	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๔.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงาน โดยหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ซึ่งมีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น จำนวน ๔๖๘ คน ปรากฏรายละเอียดตามตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๑. ตำแหน่งหน้าที่		
๑.๑ ผู้บริหารสถานศึกษา	๑๔๑	๓๐.๖๓
๑.๒ ครูผู้สอน	๓๒๗	๖๙.๘๗
รวม	๔๖๘	๑๐๐.๐๐
๒. ขนาดสถานศึกษา		
๒.๑ ขนาดเล็ก	๒๖๘	๕๗.๒๗
๒.๒ ขนาดกลาง	๑๖๙	๓๖.๑๑
๒.๓ ขนาดใหญ่	๓๑	๖.๖๒
รวม	๔๖๘	๑๐๐.๐๐
๓. ประสบการณ์การทำงาน		
๓.๑ ระยะ ๕ ปีลงมา	๑๐๘	๒๓.๐๗
๓.๒ ระยะ ๖-๑๐ ปี	๓๓๐	๗๐.๕๒
๓.๓ ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป	๓๐	๖.๔๑
รวม	๔๖๘	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๔๖๘ คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๖๓ และเป็นครูผู้สอน จำนวน ๓๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๘๗ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา เป็นขนาดเล็ก จำนวน ๒๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๒๗ ขนาดกลาง จำนวน ๑๖๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๑๑ ขนาดใหญ่ จำนวน ๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๖๒ และจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน เป็นระยะ ๕ ปีลงมา จำนวน ๑๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๐๗ ระยะ ๖-๑๐ ปี จำนวน ๓๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๕๒ และระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๔๑

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๔.๒.๑ ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. การวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในภาพรวมและรายด้าน

๒. การวิเคราะห์เปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยการทดสอบ ที (t-test แบบ Independent sample)

๓. การวิเคราะห์เปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test แบบ One-Way Anova) และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe method)

๔. การวิเคราะห์เปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test แบบ One-Way Anova) และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe method)

๕. การวิเคราะห์แนวทางในการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

๔.๒.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามลำดับดังนี้

๑. ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ โดยภาพรวมและรายด้าน ปรากฏตามตารางที่ ๔.๒-๔.๕

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	.D	แปลผล	ลำดับที่
๑.	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ	.๓๘	.๕๓	มาก	๓
๒.	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ	๔.๔๐	.๔๙	มาก	๒
๓.	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ	.๓๗	.๔๗	มาก	๔
๔.	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา	๔.๔๔	.๕๑	มาก	๑
โดยภาพรวม		๔.๔๐	.๓๙	มาก	

จากตารางที่ ๔.๒ การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โดยภาพรวม ($\bar{X} = ๔.๔๐$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติในระดับมาก โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักวิมังสา ($\bar{X} = ๔.๔๔$) รองลงมาคือ ด้านการบริหารตามหลักวิริยะ ($\bar{X} = ๔.๔๐$) และด้านการบริหารตามหลักฉันทะ ($\bar{X} = ๔.๓๘$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ ($\bar{X} = ๔.๓๗$)

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ โดยภาพรวมและรายข้อ

ข้อที่	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ	ระดับปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล	ลำดับที่
๑	ท่านมีใจรักในงานที่ทำโดยเฉพาะการจัดการหลักสูตรแผนการเรียนรู้	๔.๓๒	.๗๒	มาก	๘
๒	ผู้บริหารควรจัดให้มีการประชุมและชี้แจงหลักการวิธีการนิเทศเพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาได้มีความเอาใจใส่ใฝ่รักในหน้าที่การปฏิบัติงานตนเอง	๔.๓๙	.๗๒	มาก	๖
๓	บุคลากรมีการจัดทำสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมต่อผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจเนื้อหาบทเรียนที่สอน	๔.๒๘	.๖๙	มาก	๙
๔	บุคลากรควรยินดีพอใจในการตรวจสอบเกี่ยวกับรายรับรายจ่ายงบประมาณในสถานศึกษาของตนเองเป็นอย่างดี	๔.๔๔	.๖๗	มาก	๔

ข้อที่	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ	ระดับปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล	ลำดับที่
๕	บุคลากรควรมีความพอใจในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนเพื่อเป็นหลักวิธีการนำไปสู่การพัฒนาส่งเสริมบุคลากรในสถานศึกษา	๔.๕๐	.๖๔	มาก	๑
๖	สถานศึกษาควรมีการพัฒนาส่งเสริมให้บุคลากรได้รับความรู้ทางวิชาการให้ดียิ่งขึ้น	๔.๔๔	.๖๙	มาก	๓
๗	ผู้บริหารส่งเสริมดูแลเกี่ยวกับอาคารสถานที่และสาธารณูปโภคในสถานศึกษา	๔.๔๗	.๗๓	มาก	๒
๘	ผู้บริหารมีการจัดสวัสดิการให้กับบุคลากรทั้งหมดในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดความสะดวกสบายกับทุกคนในสถานศึกษา	๔.๓๕	.๘๐	มาก	๗
๙	ผู้บริหารมีการจัดให้มีห้องพยาบาลประจำเพื่อดูแลสุขภาพอนามัยของบุคลากรในสถานศึกษา ผู้บริหารควรให้ความสะดวกกับบุคลากรใน	๔.๒๗	.๘๔	มาก	๑๐
๑๐	สถานศึกษาของตนเพื่อให้เกิดความพึงพอใจความต้องการและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร	๔.๔๐	.๗๖	มาก	๕
	โดยภาพรวม	๔.๓๘	.๕๓	มาก	

จากตารางที่ ๔.๓ การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้านการบริหารตามหลักฉันทะ พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๘$) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ บุคลากรควรมีความพอใจในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนเพื่อเป็นหลักวิธีการนำไปสู่การพัฒนาส่งเสริมบุคลากรในสถานศึกษา มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๕๐$) รองลงมาคือ ผู้บริหารส่งเสริมดูแลเกี่ยวกับอาคารสถานที่และสาธารณูปโภคในสถานศึกษา มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๗$) และสถานศึกษาควรมีการพัฒนาส่งเสริมให้บุคลากรได้รับความรู้ทางวิชาการให้ดียิ่งขึ้น มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๔$) ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ผู้บริหารมีการจัดให้มีห้องพยาบาลประจำเพื่อดูแลสุขภาพอนามัยของบุคลากรในสถานศึกษา มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๗$)

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิธี โดยภาพรวมและรายข้อ

ข้อที่	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิธี	ระดับปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล	ลำดับที่
๑	บุคลากรมีความเพียรพยายามให้กับการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน	๔.๕๑	.๖๑	มาก	๑
๒	บุคลากรทุ่มเทเวลาการปฏิบัติงานให้กับสถานศึกษามากกว่าเวลาของตนเอง	๔.๔๕	.๗๑	มาก	๒
๓	บุคลากรมีความเพียรขยันตั้งใจในการปฏิบัติงานตามหน้าที่และต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคที่มาขัดขวางในการปฏิบัติงาน	๔.๔๑	.๗๓	มาก	๓
๔	บุคลากรพยายามจัดทำเอกสารทางวิชาการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ได้รับมาตรฐานดียิ่งขึ้น	๔.๓๘	.๗๑	มาก	๗
๕	บุคลากรพยายามศึกษาเกี่ยวกับสื่อและการจัดทำสื่อมาประกอบใช้ในการจัดการเรียนการสอน	๔.๓๔	.๗๒	มาก	๑๐
๖	บุคลากรขยันหมั่นเพียรจัดสรรงบประมาณเพื่อนำมาใช้พัฒนาบุคลากร และอาคารสถานที่ในสถานศึกษา	๔.๓๖	.๗๕	มาก	๙
๗	บุคลากรปฏิบัติงานในสถานศึกษาด้วยความพร้อมเพียงกันและปฏิบัติงานตามหน้าที่ด้วยความขยันหมั่นเพียรไม่ทอดทิ้ง	๔.๓๙	.๖๓	มาก	๖
๘	บุคลากรพยายามจัดสวัสดิการให้กับบุคลากรในสถานศึกษาโดยอำนวยความสะดวกในด้านอาคารสถานที่ด้านการจัดการเรียนการสอน	๔.๔๐	.๖๗	มาก	๔
๙	บุคลากรมาปฏิบัติหน้าที่ของตนที่ตรงต่อเวลา ไม่มาสาย หรือขาดราชการ	๔.๓๗	.๖๖	มาก	๘
๑๐	บุคลากรพยายามให้ความสำคัญการร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี	๔.๔๐	.๖๕	มาก	๕
	โดยภาพรวม	๔.๔๐	๔๙	มาก	

จากตารางที่ ๔.๔ การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการบริหารตามหลักวิธี พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๐$) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ บุคลากรมีความเพียรพยายามให้กับการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๕๑$) รองลงมาคือ บุคลากรทุ่มเทเวลาการปฏิบัติงานให้กับสถานศึกษามากกว่าเวลาของตนเอง มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๕$) และ

บุคลากรมีความเพียรขยันตั้งใจในการปฏิบัติงานตามหน้าที่และต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคที่มาขัดขวางในการปฏิบัติงาน มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ บุคลากรพยายามศึกษาเกี่ยวกับสื่อและการจัดทำสื่อมาประกอบใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$)

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ โดยภาพรวมและรายข้อ

ข้อที่	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ	ระดับปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล	ลำดับที่
๑	บุคลากรควรเอาใจใส่ในการกำกับติดตามการนำหลักสูตรมาใช้ในสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ	4.35	.70	มาก	8
๒	บุคลากรควรรับผิดชอบการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนที่ได้มอบหมายให้ทำ	4.42	.68	มาก	2
๓	บุคลากรควรเอาใจใส่ในการวัดผลประเมินผลทุกครั้งหลังการจัดการเรียนรู้	4.34	.70	มาก	9
๔	บุคลากรควรนำเอาความรู้และประสบการณ์มาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้การปฏิบัติงานของตนได้ประสบผลสำเร็จและเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้	4.38	.66	มาก	6
๕	บุคลากรควรมุ่งมั่นดูแลตรวจสอบพัฒนาอาคารสถานที่และการบริการสาธารณูปโภคให้ดียิ่งขึ้น	4.38	.62	มาก	7
๖	บุคลากรเอาใจใส่ในการใช้จ่ายงบประมาณอย่างประหยัดเพียงพอและถูกต้อง	4.39	.63	มาก	5
๗	บุคลากรมีความมุ่งมั่นตั้งใจในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ของตน	4.44	.65	มากที่สุด	1
๘	บุคลากรเอาใจใส่ต่อสุขภาพอนามัยของบุคลากรในสถานศึกษาและรักษาสุขภาพของนักเรียนเป็นอย่างดี	4.42	.67	มาก	3
๙	บุคลากรมีใจใส่ในการดูแลส่งเสริมพัฒนาหารายได้ให้กับสถานศึกษา	4.29	.78	มาก	10
๑๐	บุคลากรเอาใจใส่จัดจ่อในการประสานงานคณะกรรมการสถานศึกษาและสนับสนุนให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการ	4.41	.73	มาก	4
	โดยภาพรวม	4.37	.47	มาก	

จากตารางที่ ๔.๕ การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้านการบริหารตามหลักจิตตะ พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๗$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ บุคลากรมีความมุ่งมั่นและตั้งใจในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ของตน มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๔$) รองลงมาคือ บุคลากรควรรับผิดชอบการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนที่ได้มอบหมายให้ทำ มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๒$) และบุคลากรเอาใจใส่ต่อสุขภาพอนามัยของบุคลากรในสถานศึกษาและรักษาสุขภาพของนักเรียนเป็นอย่างดี มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๒$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ บุคลากรมีใจฝึกฝนในการดูแลส่งเสริมพัฒนาหารายได้ให้กับสถานศึกษา มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๙$)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา โดยภาพรวมและรายข้อ

ข้อที่	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา	ระดับปฏิบัติ			
			S.D	แปลผล	ลำดับที่
๑	บุคลากรควรตรวจสอบ สอดส่อง ดูแล ประเมินผลการใช้หลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น	๔.๓๕	.๖๘	มาก	๙
๒	บุคลากรจัดกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักพิจารณาวิเคราะห์และใคร่ครวญในการเรียนการสอน	๔.๔๒	.๖๙	มาก	๔
๓	บุคลากรตรวจสอบรายรับ รายจ่าย งบประมาณอยู่เสมอ	๔.๓๔	.๗๖	มาก	๑
๔	ผู้บริหารใคร่ครวญถึงการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อบุคลากรสถานศึกษา	๔.๓๘	.๖๔	มาก	๖
๕	ผู้บริหารใคร่ครวญถึงการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อบุคลากรสถานศึกษา	๔.๓๘	.๖๓	มาก	๗
๖	ผู้บริหารปฏิบัติงานโดยอาศัยเหตุผลมากกว่าความรู้สึกส่วนตัว	๔.๓๙	.๗๓	มาก	๕
๗	บุคลากรปฏิบัติงานโดยอาศัยเหตุผลมากกว่าความรู้สึกส่วนตัว	๔.๔๔	.๖๖	มาก	๓
๘	บุคลากรควรมีความรู้และประสบการณ์ในสถานศึกษาเป็นอย่างดี	๔.๔๒	.๖๑	มาก	๕
๙	บุคลากรควรทำการสรุปผลการปฏิบัติงานทุกครั้ง	.๔๘	๖๕	มาก	๒
๑๐	บุคลากรควรหาสาเหตุวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุปสรรคของการปฏิบัติงาน	๔.๕๒	.๖๐	มากที่สุด	๑
	โดยภาพรวม	๔.๔๔	.๕๑	มาก	

จากตารางที่ ๔.๖ การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้านการบริหารตามหลักวิมังสา พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๔$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ บุคลากรรู้จักหาสาเหตุวิธีการป้องกันและแก้ไข ปัญหาอุปสรรคของการปฏิบัติงาน มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๒$) รองลงมาคือ บุคลากรควรทำการสรุปผลการปฏิบัติงานทุกครั้ง มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๘$) และบุคลากรปฏิบัติงานโดยอาศัยเหตุผลมากกว่าความรู้สึกส่วนตัว มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๔$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ บุคลากรตรวจสอบรายรับ รายจ่าย งบประมาณอยู่เสมอ มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๔$)

๒. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน ปรากฏตามตารางที่ ๔.๗-๔.๑๗

ตารางที่ ๔.๗ ผลการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตาม ตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน	ผู้บริหาร		ครูผู้สอน		t	P- value
		$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑	ด้านการบริหารสถานศึกษา ตามหลักฉันทะ	๔.๔๔	.๕๖	๔.๒๗	.๔๖	๓.๓๘**	.๐๐๑
๒	ด้านการบริหารสถานศึกษา ตามหลักวิริยะ	๔.๔๔	.๕๒	๔.๓๓	.๔๒	๒.๔๒*	.๐๑๖
๓	ด้านการบริหารสถานศึกษา ตามหลักจิตตะ	๔.๓๙	.๔๘	๔.๓๒	.๔๕	๑.๔๐	.๑๖๒
๔	ด้านการบริหารสถานศึกษา ตามหลักวิมังสา	๔.๕๒	.๔๙	๔.๓๐	.๕๒	๔.๔๐**	.๐๐๐
โดยภาพรวม		๔.๔๕	.๓๖	๔.๓๑	.๔๑	๓.๗๘**	.๐๐๐

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๗ ผลการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยผู้บริหารสถานศึกษามีการปฏิบัติสูงกว่าครูผู้สอน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คือด้านการบริหารตามหลักฉันทะ และด้านการบริหารตามหลักวิมังสา มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และด้านการ

บริหารตามหลักวิริยะ มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านการบริหารตามหลักจิตตะ มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ ผลการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้าน ที่	การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน	ขนาดสถานศึกษา					
		ขนาดเล็ก		ขนาดกลาง		ขนาดใหญ่	
		$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D
๑	ด้านการบริหารสถานศึกษา ตามหลักฉันทะ	๔.๔๒	.๕๔๐	๔.๒๗	.๔๙๘	๓.๖๖	.๒๓๐
๒	ด้านการบริหารสถานศึกษาตาม หลักวิริยะ	๔.๔๓	.๕๐๙	๔.๓๐	.๔๐๗	๔.๔๐	.๖๖๓
๓	ด้านการบริหารสถานศึกษา ตามหลักจิตตะ	๔.๓๘	.๔๙๓	๔.๓๒	.๔๐๘	๔.๔๖	.๔๑๕
๔	ด้านการบริหารสถานศึกษา ตามหลักวิมังสา	๔.๔๙	.๕๑๒	๔.๒๙	.๕๐๓	๔.๕๖	.๓๓๖
โดยภาพรวม		๔.๔๓	.๓๙๑	๔.๒๙	.๓๘๘	๔.๒๗	.๒๒๒

จากตารางที่ ๔.๘ ผลการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ปรากฏผลดังนี้

๑. บุคลากรในสถานศึกษาขนาดเล็ก พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๓$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักวิมังสา ($\bar{X} = ๔.๔๙$) รองลงมาคือ ด้านการบริหารตามหลักวิริยะ ($\bar{X} = ๔.๔๓$) ตามลำดับ และด้านการบริหารตามหลักฉันทะ ($\bar{X} = ๔.๔๒$) ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักจิตตะ ($\bar{X} = ๔.๓๘$)

๒. บุคลากรในสถานศึกษาขนาดกลาง พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๙$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักจิตตะ ($\bar{X} = ๔.๓๒$) รองลงมาคือ ด้านการบริหารตามหลักวิริยะ ($\bar{X} = ๔.๓๐$) ตามลำดับ และด้านการบริหารตามหลักวิมังสา ($\bar{X} = ๔.๒๙$) ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักฉันทะ ($\bar{X} = ๔.๒๗$)

๓. บุคลากรในสถานศึกษาขนาดใหญ่ พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๗$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักวิมังสา ($\bar{X} = ๔.๕๖$) รองลงมาคือ ด้านการบริหารตามหลักจิตตะ ($\bar{X} = ๔.๔๖$) ตามลำดับและด้านการบริหารตามหลักวิริยะ ($\bar{X} = ๔.๔๐$) ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักฉันทะ ($\bar{X} = ๓.๖๖$)

ตารางที่ ๔.๙ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P-Value
๑	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ	ระหว่างกลุ่ม	๔.๗๑๖	๒	๒.๓๕๘	๘.๔๐๕**	.๐๐๐
		ภายในกลุ่ม	๑๓๐.๔	๔๖๕	.๒๘๑		
		รวม	๑๓๕.๑	๔๖๗			
๒	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ	ระหว่างกลุ่ม	๑.๕๗๒	๒	.๗๘๖	๓.๒๗๔*	.๐๓๙
		ภายในกลุ่ม	๑๑๑.๖	๔๖๕	.๒๔๐		
		รวม	๑๑๓.๑	๔๖๗			
๓	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ	ระหว่างกลุ่ม	.๒๗๗	๒	.๑๓๙	.๖๑๕	.๕๔๑
		ภายในกลุ่ม	๑๐๔.๘	๔๖๕	.๒๒๕		
		รวม	๑๐๕.๑	๔๖๗			
๔	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา	ระหว่างกลุ่ม	๓.๑๙๖	๒	๑.๕๙๘	๖.๑๖๑**	.๐๐๒
		ภายในกลุ่ม	๑๒๓.๘	๔๖๕	.๒๕๙		
		รวม	๑๒๓.๘	๔๖๗			
		ระหว่างกลุ่ม	๑.๖๑๙	๒	.๘๐๙	๕.๓๓๒**	.๐๐๕
	โดยภาพรวม	ภายในกลุ่ม	๗๐.๕๘๕	๔๖๕	.๑๕๒		
		รวม	๗๒.๒๐	๔๖๗			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๙ ผลการวิเคราะห์การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยที่บุคลากร ในสถานศึกษาขนาดเล็กมีการปฏิบัติสูงกว่าขนาดกลางและขนาดใหญ่ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการบริหารตามหลักฉันทะ และด้านการบริหารตามหลักวิมังสา ที่มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และด้านการบริหารตามหลักวิริยะ มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านการบริหารตามหลักจิตตะ มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ ผลการทดสอบรายคู่ของการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวม

ขนาดสถานศึกษา	ขนาดสถานศึกษา			
		ขนาดเล็ก	ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่
	$\bar{X}$	๔.๔๓	๔.๒๙	๔.๒๗
ขนาดเล็ก	๔.๔๓	-	.๑๔**	.๑๖**
ขนาดกลาง	๔.๒๙		-	.๐๒
ขนาดใหญ่	๔.๒๗			-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๐ ผลการทดสอบรายคู่ของการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวม บุคลากรในสถานศึกษาขนาดเล็กกับขนาดกลาง และขนาดเล็กกับขนาดใหญ่ มีการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ ผลการทดสอบรายคู่ของการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ

ขนาดสถานศึกษา	ขนาดสถานศึกษา			
		ขนาดเล็ก	ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่
	$\bar{X}$	๔.๔๒	๔.๒๗	๓.๖๖
ขนาดเล็ก	๔.๔๒	-	.๑๕*	.๗๖**
ขนาดกลาง	๔.๒๗		-	.๖๑**
ขนาดใหญ่	๓.๖๖			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผลการทดสอบรายคู่ของการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ด้านการบริหารตามหลักฉันทะ พบว่า บุคลากรในสถานศึกษาขนาดเล็กกับขนาดกลาง มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนบุคลากรในสถานศึกษาขนาดเล็กกับขนาดใหญ่ และขนาดกลางกับขนาดใหญ่ มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตารางที่ ๔.๑๒ ผลการทดสอบรายคู่ของการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิธีะ

ขนาดสถานศึกษา	ขนาดสถานศึกษา			
		ขนาดเล็ก	ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่
	$\bar{X}$	๔.๔๓	๔.๓๐	๔.๔๐
ขนาดเล็ก	๔.๔๓	-	.๑๓*	.๐๓
ขนาดกลาง	๔.๓๐		-	.๑๐*
ขนาดใหญ่	๔.๔๐			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ ผลการทดสอบรายคู่ของการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ด้านการบริหารตามหลักวิธีะ พบว่า บุคลากรในสถานศึกษาขนาดเล็กกับขนาดกลาง และขนาดกลางกับขนาดใหญ่ มีการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ ผลการทดสอบรายคู่ของการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา

ขนาดสถานศึกษา	ขนาดสถานศึกษา			
		ขนาดเล็ก	ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่
	$\bar{X}$	๔.๔๙	๔.๒๙	๔.๕๖
ขนาดเล็ก	๔.๔๙	-	.๒๐**	.๐๗
ขนาดกลาง	๔.๒๙		-	.๒๗**
ขนาดใหญ่	๔.๕๖			-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผลการทดสอบรายคู่ของการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ด้านการบริหารตามหลักวิมังสา พบว่า บุคลากรในสถานศึกษาขนาดเล็กกับขนาดกลาง และขนาดกลางกับขนาดใหญ่ มีการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ประสบการณ์การทำงาน					
		ระยะ ๕ ปีลงมา		ระยะ ๖-๑๐ ปี		ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป	
		$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D
๑	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันท์	๔.๑๗	.๕๓๓	๔.๔๐	.๕๗๕	๔.๔๑	.๕๐๑
๒	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ	๔.๓๐	.๔๗๓	๔.๔๐	.๕๕๒	๔.๔๓	.๔๕๔
๓	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ	๔.๓๐	.๔๓๒	๔.๓๕	.๔๘๙	๔.๓๙	.๔๖๓
๔	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา	๔.๓๑	.๔๘๖	๔.๔๓	.๕๕๔	๔.๔๘	.๔๙๓
โดยภาพรวม		๔.๓๗	.๓๗๘	๔.๔๐	.๔๒๒	๔.๔๓	.๓๖๘

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ปรากฏผลดังนี้

๑. บุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงาน ระยะ ๕ ปีลงมา พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๗$) ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักวิมังสา ($\bar{X} = ๔.๓๑$) รองลงมาคือ ด้านการบริหารตามหลักวิริยะ ($\bar{X} = ๔.๓๐$) และด้านการบริหารตามหลักจิตตะ ($\bar{X} = ๔.๓๐$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักฉันท์ ($\bar{X} = ๔.๑๗$)

๒. บุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงาน ระยะ ๖-๑๐ ปี พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๐$) ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือด้านการบริหารตามหลักวิมังสา ($\bar{X} = ๔.๔๓$) รองลงมา คือด้านการบริหารตามหลักฉันท์ ($\bar{X} = ๔.๔๐$) และด้านการบริหารตามหลักวิริยะ ($\bar{X} = ๔.๔๐$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักจิตตะ ($\bar{X} = ๔.๓๕$)

๓. บุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงาน ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๓$) ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักวิมังสา

($\bar{X} = 4.48$) รองลงมาคือ ด้านการบริหารตามหลักวิริยะ ($\bar{X} = 4.43$) และด้านการบริหารตามหลักฉันทะ ($\bar{X} = 4.41$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักจิตตะ ($\bar{X} = 4.39$)

ตารางที่ ๔.๑๕ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน	แหล่ง ความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	P- Value
๑	ด้านการบริหารสถานศึกษา ตามหลักฉันทะ	ระหว่าง กลุ่ม	๒.๔๙	๒	๑.๒๔๗	๔.๓๗๐*	.๐๑๓
		ภายในกลุ่ม	๑๓๒.๖	๔๖๕	.๒๘๕		
		รวม	๑๓๕.๒	๔๖๗			
๒	ด้านการบริหารสถานศึกษา ตามหลักวิริยะ	ระหว่าง กลุ่ม	.๖๖๒	๒	.๓๓๑	๑.๓๖๘	.๒๕๖
		ภายในกลุ่ม	๑๑๒.๕	๔๖๕	.๒๔๒		
		รวม	๑๑๓.๑	๔๖๗			
๓	ด้านการบริหารสถานศึกษา ตามหลักจิตตะ	ระหว่าง กลุ่ม	.๔๘๑	๒	.๒๔๑	๑.๐๖๙	.๓๔๔
		ภายในกลุ่ม	๑๐๙.๗	๔๖๕	.๒๒๕		
		รวม	๑๐๕.๐	๔๖๗			
๔	ด้านการบริหารสถานศึกษา ตามหลักวิมังสา	ระหว่าง กลุ่ม	.๔๘๑	๒	.๗๐๒	๒.๖๖๕	.๐๗๑
		ภายในกลุ่ม	๑๒๒.๔	๔๖๕	.๒๖๓		
		รวม	๑๒๓.๘	๔๖๗			
โดยภาพรวม		ระหว่าง กลุ่ม	๑.๐๗๖	๒	.๕๓๘	๓.๕๑๗*	.๐๓๐
		ภายในกลุ่ม	๗๑.๑๒	๔๖๕	.๑๕๓		
		รวม	๗๒.๒๐	๔๖๗			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ ผลการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยที่บุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงาน ๑๑ ปีขึ้นไป มีการปฏิบัติสูงกว่าระยะ ๖-๑๐ ปี และระยะ ๕ ปีลงมา ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารตามหลักฉันทะ มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๖ ผลการทดสอบรายคู่ของการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวม

ประสบการณ์การทำงาน	ประสบการณ์การทำงาน			
		๕ ปีลงมา	๖-๑๐ ปี	๑๑ ปีขึ้นไป
	$\bar{X}$	๔.๓๗	๔.๔๐	๔.๔๓
๕ ปีลงมา	๔.๓๗	-	.๐๓*	.๐๖*
๖-๑๐ ปี	๔.๔๐		-	.๐๓
๑๑ ปีขึ้นไป	๔.๔๓			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ ผลการทดสอบรายคู่ของการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า โดยภาพรวม บุคลากรในสถานศึกษามีประสบการณ์การทำงาน ๕ ปีลงมา กับประสบการณ์การทำงาน ๖-๑๐ ปี และมีประสบการณ์การทำงาน ๕ ปีลงมา กับประสบการณ์การทำงาน ๑๑ ปีขึ้นไป มีการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๗ ผลการทดสอบรายคู่ของการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ

ประสบการณ์การทำงาน	ประสบการณ์การทำงาน			
		๕ ปีลงมา	๖-๑๐ ปี	๑๑ ปีขึ้นไป
	$\bar{X}$	๔.๑๗	๔.๔๐	๔.๔๑
๕ ปีลงมา	๔.๑๗	-	.๒๓*	.๒๔*
๖-๑๐ ปี	๔.๔๐		-	.๐๑
๑๑ ปีขึ้นไป	๔.๔๑			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ ผลการทดสอบรายคู่ของการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ด้านการบริหารตามหลักฉันทะ บุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงาน ระยะ ๕ ปีลงมา กับ ระยะ ๖-๑๐ ปี

และระยะ ๕ ปีลงมา กับ ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

๓. ผลการศึกษาแนวทางในการการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ปรากฏผล ดังตารางที่ ๔.๑๘-๔.๒๑

ตารางที่ ๔.๑๘ แนวทางในการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ด้านการบริหารสถานศึกษา ตามหลักฉันทะ

ข้อที่	แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ	จำนวน	ร้อยละ
		(n)	(%)
๑	บุคลากรควรมีใจรักในงานที่ทำการจัดการหลักสูตรแผนการเรียนรู้	๓๕	๔๓.๗๕
๒	บุคลากรควรยินดีพอใจในการตรวจสอบเกี่ยวกับรายรับรายจ่ายงบประมาณในสถานศึกษาของตนเองเป็นอย่างดี	๑๕	๑๘.๗๕
๓	ผู้บริหารควรให้ความอำนวยความสะดวกให้กับบุคลากรในสถานศึกษาของตนเพื่อให้เกิดความพึงพอใจความต้องการ และขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร	๒๐	๒๕.๐๐
๔	ผู้บริหารควรส่งเสริมดูแลเกี่ยวกับอาคารสถานที่และสาธารณูปโภคในสถานศึกษา	๑๐	๑๒.๕
	โดยภาพรวมเฉลี่ย	๒๐	๒๕.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑๘ แนวทางในการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ด้านการบริหารตามหลักฉันทะ พบว่า มีดังนี้คือ บุคลากรควรมีใจรักในงานที่ทำการจัดการหลักสูตรแผนการเรียนรู้ (ร้อยละ ๔๓.๗๕) ผู้บริหารควรให้ความอำนวยความสะดวกให้กับบุคลากรในสถานศึกษาของตนเพื่อให้เกิดความพึงพอใจกับความต้องการ และขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร (ร้อยละ ๒๕.๐๐) และบุคลากรควรยินดีพอใจการตรวจสอบเกี่ยวกับรายรับรายจ่ายงบประมาณในสถานศึกษาของตนเองเป็นอย่างดี (ร้อยละ ๑๘.๗๕) ตามลำดับ

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และครูผู้สอน ด้านการบริหารตามหลักฉันทะ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนควรมีใจรักในการพัฒนาการเรียนการสอน และมีการจัดฝึกอบรมศึกษาดูงาน ติดตามตรวจสอบ สอดส่อง ดูแล งบประมาณด้วยความโปร่งใส ตลอดจนการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษา

ตารางที่ ๔.๑๙ แนวทางในการการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ด้านการบริหาร
สถานศึกษาตามหลักวิธี

ข้อที่	แนวทางการพัฒนาการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิธี	จำนวน	ร้อยละ
		(n)	(%)
๑	บุคลากรควรมีความเพียรพยายามให้การจัดการเรียนการสอน ให้กับผู้เรียน	๑๕	๒๑.๔๒
๒	บุคลากรควรมีความสำคัญการร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี	๒๐	๒๘.๕๗
๓	บุคลากรควรปฏิบัติงานในสถานศึกษาด้วยความพร้อมเพียงกัน และปฏิบัติงานตามหน้าที่ด้วยความขยันหมั่นเพียรไม่ทอดทิ้ง	๒๕	๓๕.๗๑
๔	บุคลากรควรมีความอดทนอดกลั้นให้กับบุคลากรในสถานศึกษา โดยอำนวยความสะดวกในด้านอาคารสถานที่ ด้านการจัดการเรียน การสอน	๑๐	๑๔.๒๘
	โดยภาพรวมเฉลี่ย	๑๘	๒๕.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑๙ แนวทางในการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ด้านการบริหารตามหลักวิธี พบว่า บุคลากรควรปฏิบัติงานในสถานศึกษาด้วยความ
พร้อมเพียงกันและปฏิบัติงานตามหน้าที่ด้วยความขยันหมั่นเพียรไม่ทอดทิ้ง (ร้อยละ ๓๕.๗๑)
บุคลากรควรมีความสำคัญการร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี (ร้อยละ ๒๘.๕๗) บุคลากรควรมี
ความเพียรพยายามให้การจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน (ร้อยละ ๒๑.๔๒) ตามลำดับ

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และครูผู้สอน ด้านการบริหารตามหลักวิธี พบว่า
ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ควรมีความเพียรพยายามในการพัฒนาการเรียนการสอน และ
การจัดฝึกอบรมศึกษาดูงาน ติดตามตรวจสอบ สอดส่อง ดูแล งบประมาณด้วยความโปร่งใส ตลอดจน
การสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากร ในสถานศึกษา

ตารางที่ ๔.๒๐ แนวทางในการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ

ข้อที่	แนวทางการพัฒนาการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ	จำนวน	ร้อยละ
		(n)	(%)
๑	บุคลากรควรเอาใจใส่ในการวัดผล ประเมินผลทุกครั้งหลังการจัดการเรียนรู้	๓๕	๔๓.๗๕
๒	บุคลากรควรเอาใจใส่ในการใช้จ่ายงบประมาณอย่างประหยัด เพียงพอและถูกต้อง	๒๐	๒๕.๐๐
๓	บุคลากรควรเอาใจใส่จัดจ่อในการประสานงานคณะกรรมการสถานศึกษาและสนับสนุนให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการสถานศึกษา	๑๐	๑๒.๕
๔	บุคลากรควรมีความมุ่งมั่นดูแลตรวจสอบพัฒนาอาคารสถานที่ และการบริการสาธารณูปโภคให้ดียิ่งขึ้น	๑๕	๑๘.๗๕
	โดยภาพรวมเฉลี่ย	๒๐	๒๕.๐๐

จากตารางที่ ๔.๒๐ แนวทางในการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการบริหารตามหลักจิตตะ บุคลากรควรเอาใจใส่ในการวัดผลประเมินผลทุกครั้งหลังการจัดการเรียนรู้ (ร้อยละ ๔๓.๗๕) บุคลากรควรเอาใจใส่ในการใช้จ่ายงบประมาณอย่างประหยัด เพียงพอและถูกต้อง (ร้อยละ ๒๕.๐๐) บุคลากรควรมีความมุ่งมั่นดูแลตรวจสอบพัฒนาอาคารสถานที่ และการบริการสาธารณูปโภคให้ดียิ่งขึ้น (ร้อยละ ๑๘.๗๕) ตามลำดับ

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และครูผู้สอน ด้านการบริหารตามหลักจิตตะ พบว่าผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนควรมีความเอาใจใส่ในการพัฒนาการเรียนการสอน และมีการจัดฝึกอบรมศึกษาดูงาน ติดตามตรวจสอบ สอดส่อง ดูแล งบประมาณด้วยความโปร่งใส ตลอดถึงการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษา

ตารางที่ ๔.๒๑ แนวทางในการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา

ข้อที่	แนวทางการพัฒนาการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา	จำนวน	ร้อยละ
		(n)	(%)
๑	บุคลากรควรมีการตรวจสอบสอดส่องดูแล ประเมินผลการใช้หลักสูตร	๓๐	๔๐.๐๐
๒	ผู้บริหารควรใคร่ครวญตรวจสอบ ติดตามการใช้งบประมาณอยู่เสมอ	๒๐	๒๖.๖๖
๓	ผู้บริหารควรปฏิบัติงานโดยอาศัยเหตุผลมากกว่าความรู้สึกส่วนตัว	๑๐	๑๓.๓๓
๔	บุคลากรควรรหาสาเหตุวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุปสรรคของการปฏิบัติงาน	๑๕	๒๐.๐๐
	โดยภาพรวมเฉลี่ย	๑๙	๒๕.๐๐

จากตารางที่ ๔.๒๑ แนวทางในการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการบริหารตามหลักวิมังสา บุคลากรควรมีการตรวจสอบ สอดส่องดูแล ประเมินผลการใช้หลักสูตร (ร้อยละ ๔๐.๐๐) ผู้บริหารควรใคร่ครวญตรวจสอบ ติดตามการใช้งบประมาณอยู่เสมอ (ร้อยละ ๒๖.๖๖) บุคลากรควรรหาสาเหตุวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุปสรรคของการปฏิบัติงาน (ร้อยละ ๒๐.๐๐) ตามลำดับ

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และครูผู้สอน ด้านการบริหารตามหลักวิมังสา พบว่าผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนควรพิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบ พัฒนาการเรียนการสอน และมีการจัดฝึกอบรมศึกษาดูงาน ติดตามตรวจสอบ สอดส่อง ดูแล งบประมาณด้วยความโปร่งใส ตลอดถึงการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษา

๔.๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๑. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และครูผู้สอน ด้านการบริหารตามหลักฉันทะ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนควรมีใจรักในการพัฒนาการเรียนการสอน และมีการจัดฝึกอบรมศึกษาดูงาน ติดตามตรวจสอบ สอดส่อง ดูแล งบประมาณด้วยความโปร่งใส ตลอดถึงการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษา

๒. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และครูผู้สอน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนควรมีความเพียรพยายามในการพัฒนาการเรียนการสอน และมีการจัดฝึกอบรมศึกษาดูงาน ติดตามตรวจสอบ สอดส่อง ดูแล งบประมาณด้วยความโปร่งใส ตลอดถึงการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษา

๓. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และครูผู้สอน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ให้ความสำคัญใฝ่ใฝ่ในการพัฒนาการเรียนการสอน และมีการจัดฝึกอบรมศึกษาดูงาน ติดตาม ตรวจสอบ สอดส่อง ดูแล งบประมาณด้วยความโปร่งใส ตลอดถึงการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษา

๔. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และครูผู้สอน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ควรพิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบ พัฒนาการเรียนการสอน และมีการจัดฝึกอบรมศึกษาดูงาน ติดตาม ตรวจสอบ สอดส่อง ดูแล งบประมาณด้วยความโปร่งใส ตลอดถึงการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษา

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ผู้วิจัยได้นำเสนอสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะจากการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ เชิงนโยบาย

๕.๓.๒ เชิงปฏิบัติ

๕.๓.๓ สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

๑. การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติ ในระดับมาก โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักวิมังสา รองลงมาคือ ด้านการบริหารตามหลักวิธีะ และด้านการบริหารตามหลักฉันทะ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักจิตตะ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏ ดังนี้

๑.๑ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ บุคลากรควรมีความพอใจในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนเพื่อเป็นหลักวิธีการนำไปสู่การพัฒนาส่งเสริมบุคลากรในสถานศึกษา มีการปฏิบัติในระดับมาก รองลงมาคือ ผู้บริหารส่งเสริมดูแลเกี่ยวกับอาคารสถานที่และสาธารณูปโภคในสถานศึกษา มีการปฏิบัติในระดับมาก และสถานศึกษาควรมีการพัฒนาส่งเสริมให้บุคลากรได้รับความรู้ทางวิชาการให้ดียิ่งขึ้น ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ผู้บริหารมีการจัดให้มีห้องพยาบาลประจำเพื่อดูแลสุขภาพอนามัยของบุคลากรในสถานศึกษา มีการปฏิบัติในระดับมาก

๑.๒ ด้านบริหารสถานศึกษาตามหลักวิธีะ พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ บุคลากรมีความเพียรพยายามให้การจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน มีการปฏิบัติในระดับมาก รองลงมาคือ บุคลากรทุ่มเทเวลาการปฏิบัติงานให้กับสถานศึกษามากกว่าเวลาของตนเอง มีการปฏิบัติในระดับมาก และบุคลากร

มีความเพียรขยันตั้งใจในการปฏิบัติงานตามหน้าที่และต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคที่มาขัดขวางในการปฏิบัติงาน มีการปฏิบัติในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ บุคลากรพยายามศึกษาเกี่ยวกับสื่อและการจัดทำสื่อมาประกอบใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีการปฏิบัติในระดับมาก

๑.๓ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ บุคลากรมีความมุ่งมั่นใจและตั้งใจในระหว่างการทำงานที่ของตน มีการปฏิบัติในระดับมาก รองลงมาคือ บุคลากรควรรับผิดชอบการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนที่ได้มอบหมายให้ทำ มีการปฏิบัติในระดับมาก และบุคลากรเอาใจใส่ต่อสุขภาพอนามัยของบุคลากรในสถานศึกษาและรักษาสุขภาพของนักเรียนเป็นอย่างดี มีการปฏิบัติในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ บุคลากรมีใจฝักใฝ่ในการดูแลส่งเสริมพัฒนาหารายได้ให้กับสถานศึกษา มีการปฏิบัติในระดับมาก

๑.๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ บุคลากรรู้จักหาสาเหตุวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุปสรรคของการปฏิบัติงาน มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ บุคลากรควรทำการสรุปผลการปฏิบัติงานทุกครั้ง มีการปฏิบัติในระดับมาก และบุคลากรตรวจสอบรายรับ รายจ่าย งบประมาณอยู่เสมอ มีการปฏิบัติในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ บุคลากรตรวจสอบรายรับ รายจ่าย งบประมาณอยู่เสมอ มีการปฏิบัติในระดับมาก

๒. ผลการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ พบว่า

๒.๑ ผลการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยผู้บริหารสถานศึกษามีการปฏิบัติสูงกว่าครูผู้สอน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการบริหารตามหลักฉันทะ และด้านการบริหาร ตามหลักวิมังสา มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และด้านการบริหาร ตามหลักวิริยะ มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านการบริหารตามหลักจิตตะ มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

๒.๒ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ปรากฏผลดังนี้

๑) บุคลากรในสถานศึกษาขนาดเล็ก พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักวิมังสา รองลงมาคือ ด้านการบริหารตามหลักวิริยะ และด้านการบริหารตามหลักฉันทะ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักจิตตะ

๒) บุคลากรในสถานศึกษาขนาดกลาง พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักจิตตะ รองลงมาคือ ด้านการบริหารตามหลักวิริยะ และด้านการบริหารตามหลักวิมังสา ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักฉันทะ

๓) บุคลากรในสถานศึกษาขนาดใหญ่ พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักวิมังสา รองลงมาคือ ด้านการบริหารตามหลักจิตตะ และด้านการบริหารตามหลักวิริยะ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักฉันทะ

๒.๓ ผลการเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน จำแนกตามประเภทการดำเนินงาน โดยภาพรวม มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านการบริหารตามหลักฉันทะ มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

๓. แนวทางในการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ในแต่ละด้านปรากฏ ดังนี้

๓.๑ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ พบว่า บุคลากรควรมีใจรักในงานที่ทำการจัดการหลักสูตรแผนการเรียนรู้ ผู้บริหารควรให้ความอำนวยความสะดวกให้กับบุคลากรในสถานศึกษาของตนเพื่อให้เกิดความพึงพอใจกับความต้องการ และขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร และบุคลากรควรมีจิตพอใจการตรวจสอบเกี่ยวกับรายรับรายจ่ายงบประมาณในสถานศึกษาของตนเองเป็นอย่างดี

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และครูผู้สอน ด้านการบริหารตามหลักฉันทะ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนควรมีใจรักในการพัฒนาการเรียนการสอน และมีการจัดฝึกอบรมศึกษาดูงาน ติดตามตรวจสอบ สอดส่อง ดูแล งบประมาณด้วยความโปร่งใส ตลอดจนการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษา

๓.๒ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ พบว่า บุคลากรควรปฏิบัติงานในสถานศึกษาด้วยความพร้อมเพรียงกันและปฏิบัติงานตามหน้าที่ด้วยความขยันหมั่นเพียรไม่ทอดทิ้ง บุคลากรพยายามให้ความสำคัญการร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี บุคลากรควรมีความเพียรพยายามให้การจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และครูผู้สอน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนควรมีความเพียรพยายามในการพัฒนาการเรียนการสอน และมีการจัดฝึกอบรมศึกษาดูงาน ติดตามตรวจสอบ สอดส่อง ดูแล งบประมาณด้วยความโปร่งใส ตลอดจนการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากร ในสถานศึกษา

๓.๓ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ พบว่า บุคลากรควรเอาใจฝักใฝ่ ในการวัดผลประเมินผลทุกครั้งหลังการจัดการเรียนรู้ บุคลากรควรเอาใจใส่ในการใช้จ่ายงบประมาณอย่างประหยัดเพียงพอและถูกต้อง บุคลากรควรมีความมุ่งมั่นดูแลตรวจสอบพัฒนาอาคารสถานที่ และการบริการสาธารณูปโภคให้ดียิ่งขึ้น

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และครูผู้สอน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนควรมีความเอาใจฝักใฝ่ในการพัฒนาการเรียนการสอน และมีการจัดฝึกอบรมศึกษาดูงาน ติดตามตรวจสอบ สอดส่อง ดูแล งบประมาณด้วยความโปร่งใส ตลอดจนการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษา

๓.๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา พบว่า บุคลากรควรมีการตรวจสอบ สอดส่องดูแล ประเมินผลการใช้หลักสูตร ผู้บริหารควรใคร่ครวญตรวจสอบ ติดตามการใช้งบประมาณอยู่เสมอ บุคลากรควรหาสาเหตุวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาลงสู่การปฏิบัติ

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และครูผู้สอน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนควรพิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบ พัฒนาการเรียนการสอน และมีการจัดฝึกอบรมศึกษา ดูงาน ติดตามตรวจสอบ สอดส่อง ดูแล งบประมาณด้วยความโปร่งใส ตลอดจนการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษา

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ ผลการวิจัย พบว่า การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่า สถานศึกษามีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักวิมังสา รองลงมาคือ ด้านการบริหารตามหลักวิริยะ และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักจิตตะ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต)^๑ กล่าวว่า อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ประกอบด้วย (๑) ฉันทะ ความพอใจ คือความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักที่จะทำในสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาที่จะทำให้ได้ผลยิ่ง ๆ ขึ้นไป (๒) วิริยะ ความเพียร คือขยันมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง (๓) จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยให้เกิดความฟุ้งซ่านเลือนลหายไป อุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ (๔) วิมังสา ความไตร่ตรองหรือทลอง คือมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผล และตรวจสอบหาข้อที่บกพร่องในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผนวัดผลคิดค้นหาวิธีแก้ไขปรับปรุงและสอดคล้องกับผลการวิจัยของ มัณฑนา ปรียวนิตย์^๒ ได้วิจัยเรื่องการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๕.๒.๒ ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักจิตตะ ทั้งนี้เพราะว่าสถานศึกษาเอาใจใส่ในการตรวจสอบติดตามการใช้งบประมาณ เอาใจฝึกใฝ่ในทางปฏิบัติจัดหาสื่อเครื่องมือสำหรับนิเทศอย่างเหมาะสม และเอาใจใส่ในการใช้เงินเพื่อ

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓.

^๒ มัณฑนา ปรียวนิตย์, “การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต ๑”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ

จัดทำการวางแผนงานโครงการซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **พระมหาธีรพันธ์ ธีรภักดี**^๓ กล่าวว่า อิทธิบาท ๔ หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ หรือ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ เป็นคุณธรรมของผู้บริหารที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี ๔ ประการ คือ ๑) ฉันทะ (ความพอใจ) คือความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ ๒) วิริยะ (ความเพียร) คือขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน ๓) จิตตะ (ความคิด) คือตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ ๔) วิมังสา (ความไตร่ตรอง) คือหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลและสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระวัชรินทร์ ชินวโร**^๔ ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า ระดับการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครศรีธรรมราช ทั้ง ๕ ด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การบริหารงานวิชาการ ตามหลักอิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการจัดการหลักสูตรแผนการเรียนรู้ และด้านการวัดผลประเมินผล ด้านการนิเทศ และด้านการจัดสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

๕.๒.๓ ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาชั้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ เพราะ ผู้บริหารและครูผู้สอนมีการปฏิบัติแตกต่างกัน ด้านการบริหารตามหลักวิมังสา และด้านการบริหารตามหลักวิริยะ รองลงมาคือ บุคลากรปฏิบัติงานโดยอาศัยเหตุผลมากกว่าความรู้สึกส่วนตัว ใคร่ครวญถึงสุขภาพอนามัยของบุคลากรในโรงเรียน มีความหมั่นเพียรต่อการพัฒนาอาคารสถานที่ในสถานศึกษา และดูแลสุขภาพบุคลากรในโรงเรียนซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมตามแนวคิดของ **พระมหา วุฒิชัย วชิรเมธี**^๕ กล่าวว่าธรรมะกับผู้บริหารจึงเป็นสิ่งที่ไม่แยกออกจากกัน ถ้าเราแยกธรรมะออกจากผู้บริหาร หรือแยกธรรมะออกจากการบริหารเมื่อไหร่ ก็เกิดสภาวะอนาธิปไตย คือการบริหารนั้น ล้มเหลว ไม่มีใครฟัง เสมือนเป็นการบริหาร แต่ไม่มีคนทำตาม และทุกองค์กรเป็นอย่างนี้ทั้งสิ้น ถ้าผู้บริหารไม่มีศักยภาพที่จะบริหาร เพราะขาดหัวใจคือธรรมะ ถึงใช้อำนาจบริหารก็ไม่มีคนทำตาม เพราะฉะนั้นธรรมะในการบริหาร จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นขาดไม่ได้ธรรมะในการบริหารก็มีอยู่มากมาย ทั้งยังมีอยู่หลายทฤษฎี ขึ้นอยู่กับ ผู้บริหารด้วยว่าจะมีวุฒิภาวะในการนำมาใช้อย่างไร และเหมาะสมกับ

^๓ พระมหาธีรพันธ์ ธีรภักดี, **พุทธศาสนากับการบริหาร** [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.slideshare.net/AnchaleeBuddhaBucha/ss-26644435> [๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗].

^๔ พระวัชรินทร์ ชินวโร (ยัมย่อง), “การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครศรีธรรมราช”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

^๕ ว.วชิรเมธี, **ธรรมะออกงาม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐.

สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งหรือไม่ แต่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **มณฑนา ปรียวณิตย์**^๖ ได้วิจัยเรื่องการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นบุรี เขต ๑ จำแนกตามตำแหน่งในการปฏิบัติงานมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

๕.๒.๔ ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามขนาดสถาน

ศึกษา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ข้อที่ ๒ ทั้งนี้เพราะว่า บุคลากรมีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน มีการปฏิบัติในด้านการบริหารตามหลักวิธีะ แตกต่างกันสูงสุดคือ ด้านการบริหารตามหลักฉันทะ รองลงมาคือ การจัดอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเทคนิคการเรียนการสอนให้กับบุคลากรไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรค บุคลากรมีใจรักในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ**พุทธทาส ภิกขุ**^๗ กล่าวว่า อิทธิบาท ๔ แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรมที่ให้อบรมถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใดต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ เป็นธรรมสำหรับผู้บริหาร ซึ่งประกอบด้วย (๑) ฉันทะ คือความพอใจในฐานะเป็นสิ่งที่ตนถือว่าดีที่สุดที่มนุษย์เราควรจะได้ข้อนี้ เป็นกำลังใจอันแรก ที่ทำให้เกิดคุณธรรมข้อต่อไป ทุกข้อ (๒) วิริยะ คือความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อไม่ขาดตอนเป็นระยะยาวจนประสบความสำเร็จ คำนี้มีความหมายของความกล้าหาญเจืออยู่ด้วยส่วนหนึ่ง (๓) จิตตะ คือความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้นไปจากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัดอยู่ในใจเสมอ คำนี้จึงรวมความหมายของคำว่าสมาธิอยู่ด้วยอย่างเต็มที่ (๔) วิมังสา คือความสอดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้รวมความหมายของคำว่าปัญญาไว้อย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาวุฒิกุล บัวทอง**^๘ ได้วิจัยเรื่อง “การใช้หลัก อิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗” ผลการศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๗ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ อิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ส่วนครูที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ ต่างกัน และผู้มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน ก็มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนแตกต่างกัน ส่วนครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนไม่ต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารตามหลักวิธีะ แตกต่างกัน

^๖ มณฑนา ปรียวณิตย์, “การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นบุรี เขต ๑”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ

^๗ พุทธทาสภิกขุ, **ศึกษาธรรมอย่างถูกวิธี**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๕๐), หน้า ๓๕.

^๘ พระมหาวุฒิกุล บัวทอง, “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

๕.๒.๕ ผลการวิจัย พบว่า การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวม มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ข้อที่ ๒ ทั้งนี้เพราะว่า บุคลากรมีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกันมีการปฏิบัติในด้านการบริหารตามหลักวิธีะ แตกต่างกันสูงสุด และด้านการบริหารตามหลักฉันทะ รองลงมาคือ การจัดอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเทคนิคการเรียนการสอนให้กับบุคลากรไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรค บุคลากรมีใจรักในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และสอดคล้องกับแนวคิดของ **พุทธทาส ภิกขุ** กล่าวว่า อิทธิบาท ๔ แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรมเครื่องให้ถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใดต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ เป็นธรรมสำหรับผู้บริหาร ซึ่งประกอบด้วย (๑) ฉันทะคือความพอใจในฐานะเป็นสิ่งที่ตนถือว่าดีที่สุด ที่มนุษย์เราควรจะได้ข้อนี้ เป็นกำลังใจอันแรกที่ทำให้เกิดคุณธรรมข้อต่อไป (๒) วิริยะ คือความพากเพียร หมายถึงการกระทำที่ติดต่อไม่ขาดตอนเป็นระยะยาวจนประสบความสำเร็จ คำนี้มี ความหมายของความกล้าหาญเจออยู่ด้วยส่วนหนึ่ง (๓) จิตตะคือความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้นไปจากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัดอยู่ในใจเสมอ คำนี้จึงรวมความหมายของคำว่า สมาธิอยู่ด้วยอย่างเต็มที่ (๔) วิมังสา คือความสอดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้รวมความหมายของคำว่า ปัญญาไว้อย่างเต็มที่ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาจุติกร บัวทอง** ได้วิจัยเรื่อง “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗” ผลการศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๗ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนครูที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ ต่างกัน และผู้มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน ก็มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนแตกต่างกัน ส่วนครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนไม่ต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการบริหารตามหลักวิธีะ แตกต่างกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ได้แนวทางในการพัฒนาที่ใช้เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติการและใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ผู้บริหารสถานศึกษาควรบริหารสถานศึกษาตามหลักหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นไปด้วยความก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพเหมาะสมกับวิสัยทัศน์ และพันธกิจของสถานศึกษา

๒. สถานศึกษาควรบริหารงานสร้างสรรค์งาน ให้เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานโดยมีการบริหารตามหลักฉันทะ การบริหารตามหลักวิริยะ การบริหารตามหลักจิตตะ และการบริหารตามหลักวิมังสา ประกอบด้วยทุกครั้งที่จะทำให้การปฏิบัติงานเกิดผลสำเร็จได้

๓. นโยบายสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากร เช่น รางวัล ค่าตอบแทน โบนัส การท่องเที่ยวเชิงวิชาการ หรือการชมเชยเมื่อปฏิบัติงานดี เพื่อเป็นการให้กำลังใจแก่บุคลากรและเป็นแบบอย่างที่ดีให้บุคลากรคนอื่นและเป็นแรงจูงใจให้บุคลากรรักที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ

๔. ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างเป้าหมายและความสำเร็จของงานให้จิตใจของบุคลากรจดจ่อในงาน โดยการส่งเสริมการอบรมจิตใจของบุคลากรให้มากขึ้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ บุคลากรควรมีความพอใจในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนเพื่อเป็นหลักวิธีการนำไปสู่การพัฒนาส่งเสริมบุคลากรในสถานศึกษา และผู้บริหารส่งเสริมดูแลเกี่ยวกับอาคารสถานที่และสาธารณูปโภคในสถานศึกษา

๒. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ บุคลากรมีความเพียรพยายามให้การจัดการเรียนการสอนต่อผู้เรียน บุคลากรทุ่มเทเวลาการปฏิบัติงานในสถานศึกษามากกว่าเวลาของตนเอง

๓. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ บุคลากรมีความมุ่งมั่นและตั้งใจในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ของตน บุคลากรควรรับผิดชอบการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนที่ได้มอบหมายให้ทำ

๔. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา บุคลากรรู้จักหาสาเหตุวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหายุทธศาสตร์ของการปฏิบัติงาน ทำการสรุปผลการปฏิบัติงานทุกครั้ง

๕. บุคลากรควรจัดให้มีการประชุมและชี้แจงหลักการ วิธีการนิเทศเพื่อต้องการให้บุคลากรในสถานศึกษาได้มีความเอาใจใส่ใฝ่รักในหน้าที่การปฏิบัติงานของตน

๖. บุคลากรควรมีความเพียรพยายามให้การจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน

๗. บุคลากรควรสอดส่องดูแลประเมินผลการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้การใช้สื่ออย่างเหมาะสมกับผู้เรียน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาเปรียบเทียบการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

๒. ควรศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสถานศึกษา ของบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

๓. ควรศึกษาเรื่องการใช้หลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กมล ฉายาวัณณะ. การบริหารคนและงานด้วยวิธีการของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เพชรประกาย จำกัด, ๒๕๔๔.

กมล สุตประเสริฐ. รูปแบบการบริหารและการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจ. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช. ๒๕๔๕.

กลุ่มพุทธทาสศึกษา. ธรรมทัศน์ของพุทธทาสอยู่อย่างพุทธ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๔.

_____. กฎหมายสงฆ์ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์. ปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๔๗. สุตรไพศาล, ๒๕๔๗.

นิธย์ สัมมาพันธ์. การบริหารเชิงพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์, ๒๕๒๙.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สุวีริยาสาส์น จำกัด, ๒๕๕๔.

_____. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๙ กรุงเทพมหานคร: บริษัท สุวีริยาสาส์น จำกัด, ๒๕๕๔.

_____. เทคนิคการบริหารโรงเรียนบนฐานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: เป็นพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๓.

ปรีชา ช่างขวัญยืน และคณะ. หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส ๐๑๙ พระพุทธศาสนาสำหรับมัธยมศึกษาตอนต้น. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ทำอย่างไรจึงจะเรียนเก่ง. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

_____. วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระพรหมโมลี. โพธิธรรมทีปนิ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๔๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธธรรม (ฉบับเดิม). กรุงเทพมหานคร: ดุสิตกราฟิค ดีไซน์, ๒๕๔๖.

พระครูภาวนาโพธิคุณ. การเมืองใหญ่วิถีพุทธ.ขอนแก่น: หจก.คลังน่านวิทยา, ๒๕๕๓.

- พุทธทาสภิกขุ. **ศึกษารมอย่างถูกวิธี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สุขภาพใจ, ๒๕๕๐.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. **ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- ราชกิจจานุเบกษา. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐**. เล่ม ๑๒๔. ตอนที่ ๔๗ ก. ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๐.
- ราชกิจจานุเบกษา. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒**. เล่ม ๑๑๖. ตอนที่ ๗๔ ก. ๑๙ สิงหาคม ๒๕๔๒.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.
- ว. วชิรเมธี. **ธรรมะงอกงาม**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ อมรินทร์, ๒๕๕๑.
- วศิล อินทสระ. **ศรัทธากับปัญญาในพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์โรงพิมพ์เม็ดทราย. ๒๕๕๔.
- วีระยุทธ ชატะกาญจน์. **เทคนิคการบริหารสำหรับนักบริหารมืออาชีพ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท วีพรีนท์ จำกัด, ๒๕๕๒.
- วิโรจน์ สารรัตน์. **ผู้บริหารโรงเรียนฯ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๘.
- _____. **ปัจจัยทางการบริหารกับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร: หจก. ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๕.
- _____. **โรงเรียนองค์กรแห่งการเรียนรู้แนวคิดทางการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: หจก.ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๖.
- วิชัย ตันศิริ. **โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- วันชัย มีชาติ. **การบริหารองค์การ**. กรุงเทพมหานคร: หจก.สามลดา, ๒๕๕๒.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.
- สมเด็จพระญาณสังวรฯ. **หลักพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- สุทธิลักษณ์ อ่ำพ่วงศ์. **หัวใจพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: ถนนประชาอุทิศราษฎร์บูรณะ, ๒๕๔๓.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **การบริหารจัดการแนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- สุเชาว์ นพลอยชุม. **คณะสงฆ์ราษฎร์ในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พรักหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๓.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. **การบริหารเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อคุณภาพการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: หจก. ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔. **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑, อุดรธานี: กลุ่มนโยบายและแผน, ๒๕๖๑.**

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

ดาราณี สิทธิพงศ์. “ผลสัมฤทธิ์ของการใช้อธิบาท ๔ ในการพัฒนาชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลทอนหงส์ อำเภอรพรมคีรี จังหวัดศรีธรรมราช”. **สารนิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘,

ทวีศักดิ์ บังคม, “ปัญหาและแนวทางแก้ไขการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐.

พระพนมพร ชินวิโส (อินทร์มาลา). “การบริหารสถานศึกษาตามหลักอธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระมหาภูมิกร บัวทอง. “การใช้หลักอธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๒.

พระยงยุทธ ดิกขญาโณ (สุดตา). “การประยุกต์ใช้หลักอธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระวัชรินทร์ ชินวโร (ยิ้มย่อง). “การบริหารงานวิชาการตามหลักอธิบาท ๔ ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครศรีธรรมราช”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

มณฑนา ปรียวนิตย์. “การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักอธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

(๓) บทความ:

วรภาส ประสมสุข. “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม”. **วารสารศึกษาศาสตร์ปีที่ ๑๘, ฉบับที่ ๒ (เดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๙-มีนาคม ๒๕๕๐): ๘๐.**

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

พระมหาสมัย ฝาสู่โก. **พุทธศาสนากับการบริหารการศึกษา**. เอกสารประกอบการสอน, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน, ๒๕๕๖.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

การยोजना นาคสกุล, คลังความรู้ ใน www.royin.go.th2th/knowledge/detail.php?ID=56 เข้าถึงเมื่อ ๔ มีนาคม ๒๕๕๗.

คนอง วังฝายแก้ว. การบริหารตามหลักพระพุทธศาสนา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.siace.ac.th>. [๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๗].

คนอง วังฝายแก้ว. รัฐศาสตร์ตามแนวพระพุทธศาสนา, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.vitheebuddha.com>. [๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘].

คนอง วังฝายแก้ว. เปรียบเทียบการบริหารตามแนวพุทธศาสนากับแนวการบริหารแบบตะวันตก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.gotoknow.org/posts/443728> [๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗].

นายแพทย์ประเวศ วะสี. แนวคิดการศึกษาแนวพุทธ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.roongaroon.ac.th>. [๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘].

พระราชวรมนี (ประยูต ปยุตโต). พุทธประวัติด้านการบริหารและการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://kasmonblog.wordpress.com>. [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗].

พุทธทาสภิกขุ. ศึกษาธรรมอย่างถูกวิธี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhadasa.com/rightstudydham/itibath4.html> [๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗].

วันชัย มีชาติ. บริหารองค์กรแนวพุทธ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.hrtotai.com>. [๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๘].

สงบ เชื้อทอง. รัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://psiba.blogspot.com>, [๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕].

สาโรช บัวศรี. พระพุทธศาสนากับปรัชญาการศึกษา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.mcu.ac.th/mcutrai> [๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗].

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Secondary Sources

(I) Books:

Donal S. Lopez. *The Encyclopedia of Buddhism*. Carifoornia U.S.A : Mcmillan, 2003.

John Sheldrake. *Management Theory From Taylorism to Japanization* Ibid Narada Mahathera. *Buddhism in a Nutshell*. Sri Lanka: Buddha Publication Society, 2010.

Ven Dr.Sri K. *Dhammanada Buddhism as a Religions*. Kuala Lumpur Malaysia: Buddhist Mahavihara Pubhishing Ltd, 2005.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การบูรณาการหลักอริยบท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

๑. แบบสอบถามนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการบูรณาการหลักอริยบท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๒. แบบสอบถามฉบับนี้มี ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ การบูรณาการหลักอริยบท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ ๓ แนวทางการส่งเสริมการบูรณาการหลักอริยบท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

๓. แบบสอบถามฉบับนี้ใช้สำหรับหาข้อมูลเพื่อทำการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น คำตอบของท่านผู้วิจัยจะเสนอผลการวิเคราะห์โดยรวม จะไม่มีผลกระทบต่อตัวท่านและตำแหน่งหน้าที่การปฏิบัติงานของท่านแต่ประการใด ขอได้โปรดตอบคำถามทุกข้อตามสภาพที่เป็นจริง เพราะคำตอบของท่านจะมีความสำคัญยิ่งต่อการสรุปผลการวิจัย และเป็นประโยชน์ต่อการบูรณาการหลักอริยบท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

ขอขอบคุณอย่างยิ่งที่ท่านได้ให้ความอนุเคราะห์เสียสละเวลาอันมีค่า ตอบแบบสอบถามเพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มา ณ โอกาสนี้

นายบวร ปุยะติ

ผู้วิจัย

นิสิตปริญญาโทพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ตอนที่ ๑

แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริงเกี่ยวกับสถานภาพของท่าน

๑. ตำแหน่งหน้าที่ในสถานศึกษา

- ☐ ผู้บริหารสถานศึกษา (ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ หรือผู้รักษาการ
ผู้อำนวยการ)
- ☐ ครูผู้สอน

๒. ขนาดสถานศึกษา

- ☐ ขนาดเล็ก
- ☐ ขนาดกลาง
- ☐ ขนาดใหญ่

๓. ประสบการณ์ในการทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน

- ☐ ๕ ปี ลงมา
- ☐ ๖ - ๑๐ ปี
- ☐ ๑๑ ปี ขึ้นไป

ตอนที่ ๒

แบบสอบถามเกี่ยวกับการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔
 ในบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตามความเป็นจริงเพียงช่องเดียวในแต่ละข้อ

ระดับ ๕	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
ระดับ ๔	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมาก
ระดับ ๓	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
ระดับ ๒	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อย
ระดับ ๑	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

ตัวอย่างการตอบแบบสอบถาม

ข้อ	การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธธานี เขต ๔	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ						
๐๑	บุคลากรมีใจรักในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการหลักสูตรแผนการเรียนรู้	✓				

คำอธิบาย

จากตัวอย่างจะเห็นว่ามีความหมาย ✓ เครื่องหมาย ในหมายเลข ๕ หมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการระดมสมองในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ภายนอกและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อ	การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔	ระดับปฏิบัติการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ (ความพอใจ เต็มใจ ไม่เบื่อ ทำด้วยใจรัก)						
๑	บุคลากรมีใจรักในงานที่ทำการจัดการหลักสูตรแผนการเรียนรู้					
๒	ผู้บริหารจัดให้มีการประชุมและชี้แจงหลักการ วิธีการนิเทศ เพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาได้มีความเอาใจใส่ใฝ่รักในหน้าที่การปฏิบัติงานตนเอง					
๓	บุคลากรมีการจัดทำสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมต่อผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจเนื้อหาบทเรียนที่สอน					
๔	บุคลากรยินดีและพอใจในการตรวจสอบเกี่ยวกับรายรับรายจ่ายงบประมาณในสถานศึกษาของตนเองเป็นอย่างดี					
๕	บุคลากรมีความพอใจในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตน เพื่อเป็นหลักวิธีการนำไปสู่การพัฒนาส่งเสริมบุคลากรในสถานศึกษา					
๖	สถานศึกษาควรมีพัฒนาส่งเสริมให้บุคลากรได้รับความรู้ทางวิชาการให้ดียิ่งขึ้น					
๗	ผู้บริหารส่งเสริมดูแลเกี่ยวกับอาคารสถานที่และสาธารณูปโภคในสถานศึกษา					
๘	ผู้บริหารมีการจัดสวัสดิการให้กับบุคลากรทั้งหมดในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดความสะดวกสบายกับทุกคนในสถานศึกษา					
๙	ผู้บริหารมีการจัดให้มีห้องพยาบาลเพื่อดูแลสุขภาพอนามัยของบุคลากรในสถานศึกษา					
๑๐	ผู้บริหารให้ความอำนวยความสะดวกให้กับบุคลากรในสถานศึกษาของตนเพื่อให้เกิดความพึงพอใจความต้องการ และขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร					

ข้อ	การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุตรธานี เขต ๔	ระดับปฏิบัติการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ (ความเพียรพยายาม ความขยัน ไม่กลัวความลำบาก ประพฤติสม่ำเสมอ)						
๑๑	บุคลากรมีความเพียรพยายามให้กับการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน					
๑๒	บุคลากรทุ่มเทเวลาการปฏิบัติงานให้กับสถานศึกษามากกว่าเวลาของตนเอง					
๑๓	บุคลากรมีความเพียรขยันตั้งใจในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ และต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคที่มาขัดขวางในการปฏิบัติงาน					
๑๔	บุคลากรพยายามจัดทำเอกสารทางวิชาการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ได้รับมาตรฐานดียิ่งขึ้น					
๑๕	บุคลากรพยายามศึกษาเกี่ยวกับสื่อและการจัดทำสื่อมาประกอบใช้ในการจัดการเรียนการสอน					
๑๖	บุคลากรขยันหมั่นเพียรจัดสรรงบประมาณเพื่อนำมาใช้พัฒนาบุคลากร และอาคารสถานที่ในสถานศึกษา					
๑๗	บุคลากรปฏิบัติงานในสถานศึกษาด้วยความพร้อมเพียงกัน และปฏิบัติงานตามหน้าที่ด้วยความขยันหมั่นเพียรไม่ทอดทิ้ง					
๑๘	บุคลากรพยายามจัดสวัสดิการให้กับบุคลากรในสถานศึกษา โดยอำนวยความสะดวกในด้านอาคารสถานที่ด้านการจัดการเรียนการสอน					
๑๙	บุคลากรมาปฏิบัติหน้าที่ของตนตรงต่อเวลา ไม่มาสาย หรือขาดราชการ					
๒๐	บุคลากรพยายามให้ความสำคัญการร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี					

ข้อ	การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔	ระดับปฏิบัติการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ						
(ความเอาใจฝักใฝ่ ทำด้วยใจจดจ่อ ทำด้วยความรอบครอบ)						
๒๑	บุคลากรเอาใจใส่ในการกำกับติดตามการนำหลักสูตรมาใช้ในสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ					
๒๒	บุคลากรรับผิดชอบการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนที่ได้มอบหมายให้ทำ					
๒๓	บุคลากรเอาใจฝักใฝ่ในการวัดผลประเมินผลทุกครั้งหลังการจัดการเรียนรู้					
๒๔	บุคลากรมีการนำเอาความรู้และประสบการณ์มาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้การปฏิบัติงานของตนได้ประสบผลสำเร็จและเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้					
๒๕	บุคลากรมีความมุ่งมั่นดูแลตรวจสอบพัฒนาอาคารสถานที่ และการบริการสาธารณูปโภคให้ดียิ่งขึ้น					
๒๖	บุคลากรเอาใจใส่ในการใช้จ่ายงบประมาณอย่างประหยัดเพียงพอและถูกต้อง					
๒๗	บุคลากรมีความมุ่งมั่นตั้งใจในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ของตน					
๒๘	บุคลากรเอาใจใส่ต่อสุขภาพอนามัยของบุคลากรในสถานศึกษาและรักษาสุขภาพของนักเรียนเป็นอย่างดี					
๒๙	บุคลากรมีใจฝักใฝ่ในการดูแลส่งเสริมพัฒนาหารายได้ให้กับสถานศึกษา					
๓๐	บุคลากรเอาใจใส่จดจ่อในการประสานงานคณะกรรมการสถานศึกษาและสนับสนุนให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการสถานศึกษา					

ข้อ	การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔	ระดับปฏิบัติการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมิงสา (การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบ ไตร่ตรอง วางแผน คิดหาเหตุผล)						
๓๑	บุคลากรมีการตรวจสอบ สอดส่อง ดูแล ประเมินผล การใช้หลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น					
๓๒	บุคลากรมีการจัดกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักพิจารณา วิเคราะห์และใคร่ครวญในการเรียนการสอน					
๓๓	บุคลากรมีการตรวจสอบรายรับ รายจ่ายงบประมาณอยู่เสมอ					
๓๔	ผู้บริหารใคร่ครวญถึงการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อบุคลากรสถานศึกษา					
๓๕	ผู้บริหารใคร่ครวญตรวจสอบ ติดตามการใช้งบประมาณอยู่เสมอ					
๓๖	ผู้บริหารปฏิบัติงานโดยอาศัยเหตุผลมากกว่าความรู้สึกส่วนตัว					
๓๗	บุคลากรปฏิบัติงานโดยอาศัยเหตุผลมากกว่าความรู้สึกส่วนตัว					
๓๘	บุคลากรมีความรอบรู้และประสบการณ์ในสถานศึกษาเป็นอย่างดี					
๓๙	บุคลากรควรการสรุปผลการปฏิบัติงานทุกครั้ง					
๔๐	บุคลากรรู้จักหาสาเหตุวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหายุ่งยากของการปฏิบัติงาน					

ตอนที่ ๓

แบบตรวจสอบความถูกต้องและประเมินคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ เรื่อง การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

ท่านมีแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ในสถานศึกษาอย่างไรกรุณาตอบในแบบสอบถามด้านล่างนี้ เพื่อเป็นประโยชน์และแนวทางในการส่งเสริมและการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

๑. ท่านมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักฉันทะ (ความพอใจ เต็มใจ ไม่เบียดเบียน ทำด้วยใจรัก) เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไปอย่างไร

๒. ท่านมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักวิริยะ (ความเพียรพยายาม ความขยัน ไม่กลัวความลำบาก ประพฤติสม่ำเสมอ) เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไปอย่างไร

๓. ท่านมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักจิตตะ (ความเอาใจใส่ ทำด้วยใจจดจ่อ ทำด้วยความรอบครอบ) เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไป อย่างไร

๔. ท่านมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักวิมังสา (การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบ ไตร่ตรอง วางแผน คิดหาเหตุผล) เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไป อย่างไร

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้จากผู้วิจัย

นายบวร ปุยะติ

ภาคผนวก ข.

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางสรุปค่าดัชนีคุณภาพของแบบสอบถาม

ข้อที่	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	ค่า IOC.	แปลผล
๑	๑	+๑	+๑	๐	+๑	๘๐	ใช้ได้
๒	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๓	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๔	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๙	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๑๐	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๑๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒	+๑	๐	๐	+๑	+๑	.๖๐	ใช้ได้
๑๓	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๑๔	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๑๖	+๑	+๑	๐	-๑	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๑๗	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๑๘	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๑๙	+๑	+๑	+๑	-๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๒๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้

๒๒	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๓	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๒๔	+๑	๐	+๑	๐	+๑	.๖๐	ใช้ได้
๒๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๖	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๒๗	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๒๘	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๙	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๓๐	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๓๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๒	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๓๓	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๓๔	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๓๕	+๑	+๑	๐	-๑	+๑	.๘๐	ใช้ได้
๓๖	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๗	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๘	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๙	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๐	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	.๘๐	ใช้ได้
สรุปค่า IOC.						๖๐	ใช้ได้

จากตาราง พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC.) ระหว่าง .๖๐ - ๑.๐๐

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.977	40

ค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
A1	156.53	413.568	.541	.977
A2	156.50	414.741	.522	.977
A3	156.70	411.528	.686	.977
A4	156.63	405.275	.751	.976
A5	156.27	410.064	.688	.977
A6	156.47	406.602	.700	.977
A7	156.27	408.340	.701	.977
A8	156.70	406.286	.769	.976
A9	156.80	403.200	.741	.976
A10	156.77	405.564	.718	.976
B11	156.30	416.562	.554	.977
B12	156.30	413.803	.749	.976
B13	156.50	417.638	.499	.977
B14	156.60	411.283	.661	.977
B15	156.53	414.740	.585	.977
B16	156.67	405.471	.818	.976
B17	156.57	402.254	.804	.976
B18	156.43	404.116	.857	.976
B19	156.50	405.707	.704	.977
B20	156.47	412.395	.589	.977

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
C21	156.73	403.513	.796	.976
C22	156.33	415.471	.690	.977
C23	156.70	411.734	.742	.976
C24	156.40	409.628	.825	.976
C25	156.57	413.013	.755	.976
C26	156.57	416.185	.551	.977
C27	156.40	414.248	.706	.977
C28	156.60	408.593	.822	.976
C29	156.77	413.013	.644	.977
C30	156.77	416.599	.623	.977
D31	156.80	412.166	.720	.976
D32	156.73	408.340	.784	.976
D33	156.97	398.033	.889	.976
D34	156.67	404.161	.767	.976
D35	156.57	407.978	.754	.976
D36	156.57	412.185	.714	.976
D37	156.70	410.217	.736	.976
D38	156.63	398.723	.869	.976
D39	156.80	404.097	.751	.976
D40	156.63	408.033	.752	.976

ภาคผนวก ค.

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

๑. พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส,ดร.

วุฒิการศึกษา	ปริญญาเอก ปรัชญาดุสิตบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาการบริหารการศึกษา
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์สอนประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต ขอนแก่น

๒. ดร.กาญจนพงศ์ สุวรรณ

วุฒิการศึกษา	พธ.บ.(พุทธจิตวิทยา พธ.ม.(พระพุทธศาสนา) พธ.ด.(พระพุทธศาสนา)
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์สอนประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ ชัยภูมิ

๓. ดร.สุนทร สายคำ

วุฒิการศึกษา	อส.บ.(วิศวกรรมไฟฟ้า) ปว.ค.(วิชาชีพครู) ศษ.ม.(เทคโนโลยีการศึกษา) พธ.ด.(พุทธบริหารการศึกษา)
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์สอนประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต ขอนแก่น

๔. นายประดิษฐ์ กิ่งก้าน

วุฒิการศึกษา	ค.บ.(พลศึกษา) ศษ.ม.(การบริหารการศึกษา)
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนบ้านโนนแดง
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนบ้านโนนแดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต ๔

๕. นายพงษ์พันธ์ มาลาอ่อน

วุฒิการศึกษา

ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต (เอกฟิสิกส์)ปริญญาโท
(บริหารการศึกษา ศษ.ม.)

ตำแหน่งปัจจุบัน

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองนกเขียน

สถานที่ทำงาน

โรงเรียนบ้านหนองนกเขียน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต ๔

ภาคผนวก ง.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น (บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น) โทร ๐๘๘-๗๖๐-๐๓๓๐

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/วศ๘

วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย

เรียน/เจริญพร พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส,ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบวร ปุยะติ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๗๕๑๓๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอภิ นิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สังวาลย์ เพ็ญยะ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บึงมม

เพื่อให้งานศึกษาวิจัยของนิสิตมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามหลักการวิจัย บัณฑิตศึกษา วิทยา เขตขอนแก่น พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบ เครื่องมือการศึกษาวิจัย จึงเรียน/เจริญพรมมา เพื่อขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ การศึกษาวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา มา ณ โอกาสนี้

ยินดีตามทศิรออนุเคราะห์

พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส (นักพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บันทึกข้อความ

สำนักงาน วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น (บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น) โทร ๐๘๘-๗๖๐-๐๓๓๐

ที่ ศร ๖๑๓๒.๑/ว๗๘

วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย

เรียน/เจริญพร ดร.สุนทร สายคำ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบวร ปุยะติ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๗๕๑๓๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอภิ นิบาต ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สงวาลย์ เพ็ญระ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บึงม

เพื่อให้งานศึกษาวิจัยของนิสิตมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามหลักการวิจัย บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถและมีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย จึงเรียน/เจริญพามา เพื่อขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา
ณ โอกาสนี้

วันที่ ๑๐ มิถุนายน

১৩৮. স্বাধীনতা লাভের

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น (บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น) โทร ๐๘๘-๗๖๐-๐๓๓๐

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว๗๘

วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย

เรียน/เจริญพร ดร.กาญจน์พงศ์ สุวรรณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบวร ปุยะติ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๗๕๑๓๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอภิ นิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สังวาลย์ เพ็ญยุระ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บึงมูม

เพื่อให้งานศึกษาวิจัยของนิสิตมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามหลักการวิจัย บัณฑิตศึกษา วิทยา เขตขอนแก่น พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถและมีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบ เครื่องมือการศึกษาวิจัย จึงเรียน/เจริญพรมมา เพื่อขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการ ศึกษาวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

ในโอกาสที่ ขออนุเคราะห์

ดร.กาญจน์พงศ์ สุวรรณ

ดร.กาญจน์พงศ์ สุวรรณ (พระโสณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น (บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น) โทร ๐๘๘-๗๖๐-๐๓๓๐

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/วศ๘

วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาวิจัย

เรียน/เจริญพร นายประดิษฐ์ กิ่งก้าน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบวร ปุยะดี รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๗๕๑๓๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอิทธิ บาล ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สังวาลย์ เพ็ญสระ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ ปิงมณ

เพื่อให้งานศึกษาวิจัยของนิสิตมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามหลักการวิจัย บัณฑิตศึกษา วิทยา เขตขอนแก่น พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถและมีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบ เครื่องมือการศึกษาวิจัย จึงเรียน/เจริญพรมมา เพื่อขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการ ศึกษาวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

ยินดีตามที่ขออนุเคราะห์

๒๖/๒/๖๒

(นายประดิษฐ์ กิ่งก้าน) (พระโศภณพัฒน์บัณฑิต,รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ่อน้ำร้อนวิทยาคม วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

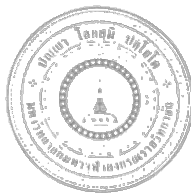
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

7 6297926 2562

ภาคผนวก จ.

หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว๓๖

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายอภิชัย วันประเสริฐ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบวร ปุยะติ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๗๕๑๓๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอริยธรรมา ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สังวาลย์ เพ็ญยุระ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บึงมูม เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมมา เพื่อขอ อนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย เรื่อง การบูรณาการหลักอริยธรรมา ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้นำมาใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อกันแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ ร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา มา ณ โอกาสนี้

อินดี อามศิริดอนเกาะห์

เจริญพร

(นายอภิชัย วันประเสริฐ)

รองผู้อำนวยการ (พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

6 เมษายน ๕๖๒

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

สนง.บัณฑิตศึกษา โทร.๐๔๓-๒๘๓-๕๕๗ ต่อ ๑๑๖

พระมหาพิชัย วิสิษฐกุล - จันท.ประสานงาน - ๐๘๕-๗๔๗-๗๖๐๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว๓๖

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายรัฐพงษ์ วิชัยวงศ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบวร ปุยะติ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๗๕๑๓๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สังวาลย์ เพ็ญยุระ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บึงมุน

เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมมา เพื่อขอ อนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย เรื่อง การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อนานแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ ร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

ฉันได้ทราบ ที่ขอนแก่น
เจริญพร วิชัยวงศ์
(นางสาวสุนทร ดิษฐ์วงศ์)

เจริญพร

ศรีหรือเพื่อนบ้านสร้างก่อ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

๖ เมษายน ๒๕๖๒

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

สนง.บัณฑิตศึกษา โทร.๐๔๓๓-๒๘๓๓-๕๕๗ ต่อ ๑๑๖

พระมหาพิสิฐ วิสิษฐบุญไธย - จนท.ประสานงาน - ๐๘๕-๗๔๗-๗๗๖๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว๓๖

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายจิรศักดิ์ ศรีทะ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบวร ปุยะติ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๗๕๑๓๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร
การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอริย
บาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี
เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สังวาลย์ เพ็ญยะ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บึงม
เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมมา เพื่อขอ อนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์
เพื่อการวิจัย เรื่อง การบูรณาการหลักอริยบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้นำมาใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น
ไม่มีผลกระทบต่อกันแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ ร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา
ณ โอกาสนี้

ฉันได้อ่านที่ขออนุญาตแล้ว

เจริญพร

นายจิรศักดิ์ ศรีทะ

ครูโรงเรียนบ้านนาแดง

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

๖ เมษายน ๒๕๖๒

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

สนง.บัณฑิตศึกษา โทร.๐๔๓-๒๘๓-๕๔๗ ต่อ ๑๑๖

พระมหาพิสิฐ วิสิษฐพลโณ - จนท.ประสานงาน - ๐๘๕-๗๔๗-๗๖๖๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว๓๖

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายกานต์ชนก แก้วธรรมมา

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบวร ปุยะดี รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๗๕๑๓๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร
การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอิทธิ
บาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี
เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สัจฉาภรณ์ เพ็ญสุระ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บึงมูม
เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรา มาเพื่อขอ อนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์
เพื่อการวิจัย เรื่อง การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น
ไม่มีผลกระทบต่อกันแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ ร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา
ณ โอกาสนี้

อินดี ธารชาติ ขอนเดชะ
เจริญพร

นายกานต์ชนก แก้วธรรมมา

ศรีโหวงเขียน ขำแดง (พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

๒ เมษายน ๒๕๖๒

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว๓๖

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นางสาวดา สิวไธสง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบวร ปุยะติ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๗๕๑๓๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอริยธรรมา ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สังวาลย์ เพ็ญยระ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บึงมุน เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมมา เพื่อขอ อนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย เรื่อง การบูรณาการหลักอริยธรรมา ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อนานแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ ร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา มา ณ โอกาสนี้

ยินดี อาทที่รออนเดาเรห์

เจริญพร

(นางสาวดา สิวไธสง)

คุณโอง ไร่ชนบ้านหนองนาฝาย (พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

๖ เมษายน 2562

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว๓๖

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นางทัศนีย์ ยิ่งคงดี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบวร ปุยะติ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๓๕๑๑๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร
การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอิทธิ
บาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี
เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สังวาลย์ เพ็ญยุระ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บึงมูม
เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมมา เพื่อขอ อนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์
เพื่อการวิจัย เรื่อง การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น
ไม่มีผลกระทบต่อกันแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ ร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา
ณ โอกาสนี้

ยินดีเสมอที่ขอเสนอ

เจริญพร

(นางทัศนีย์ ยิ่งคงดี)

ครูโรวีชนวัน หนองนาโพธิ์ (พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

๖ เมษายน ๒๕๖๒ ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว๓๖

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายพรศักดิ์ เมฆชัยศักดิ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบวร ปุยะติ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๓๕๑๓๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร
การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอิทธิ
บาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี
เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สังวาลย์ เพ็ญยุระ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บังม
เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมมา เพื่อขอ อนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์
เพื่อการวิจัย เรื่อง การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น
ไม่มีผลกระทบต่อกันแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ ร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา
ณ โอกาสนี้

ยิบัติ อาทักขออนุเคราะห์

เจริญพร

(นายพรศักดิ์ เมฆชัยศักดิ์)

เจ้าพนักงานผู้ประสานงานร.บ้านโนน

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

๖ เมษายน ๒๕๖๒ ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

ส่ง: บัณฑิตศึกษา โทร.๐๔๓๖-๒๘๓-๕๕๗ ต่อ ๑๑๖

พระมหาพิสิฐ วิสิษฐปัญโญ - จนท.ประสานงาน - ๐๘๕-๗๙๗-๗๖๐๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว๓๖

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายเชษฐาธิวัฒน์ วัฒนศิริ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบรร พุยะติ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๐๗๕๑๓๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอริยธรรมา ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สังวาลย์ เพ็ญยระ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บึงมูม เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมมา เพื่อขอ อนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย เรื่อง การบูรณาการหลักอริยธรรมา ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ ร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา มา ณ โอกาสนี้

ในโอกาสที่ ขออนุเคราะห์

นายเชษฐาธิวัฒน์ วัฒนศิริ

เจริญพร

ศุภกิจพิณ ขันนางงาม

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

๖ เมษายน ๒๕๖๒

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

สนง.บัณฑิตศึกษา โทร.๐๔๓-๒๘๓-๕๕๗ ต่อ ๑๑๖

พระมหาพิสิฐ วิสิษฐกุลโย - จนท.ประสานงาน - ๐๘๕-๗๘๗-๗๗๖๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว๓๖

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายสิวกกร เกรงขาม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบวร ปุยะติ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๗๕๑๓๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร
การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอริย
บาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี
เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สังวาลย์ เพ็ญยุระ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บึงม
เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมมา เพื่อขอ อนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์
เพื่อการวิจัย เรื่อง การบูรณาการหลักอริยบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น
ไม่มีผลกระทบต่อนานแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ ร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา
ณ โอกาสนี้

ขอเชิญที่ขอเสนอ

 (นายสิวกกร เกรงขาม)
 ศุภโรจน์ ปานทอง ป.ศ.ด.ศ. (พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)
 รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น
 ๖ มีนาคม ๒๕๖๒ ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

เจริญพร

(นายสิวกกร เกรงขาม)

ศุภโรจน์ ปานทอง ป.ศ.ด.ศ.

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

๖ มีนาคม ๒๕๖๒ ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

สนง.บัณฑิตศึกษา โทร.๐๔๓๒-๖๘๓-๕๕๗ ต่อ ๑๑๖

พระมหาพิสิฐ วิสิษฐบุญไทย - จนท.ประสานงาน - ๐๘๕-๗๕๙๗-๗๗๖๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว๓๖

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายอาทิตย์ พันธุ์งาม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบวร ปุยะติ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๓๕๑๓๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร
การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอิทธิ
บาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี
เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สังวาลย์ เพ็ญบุระ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ ปิงมม
เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมมา เพื่อขอ อนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์
เพื่อการวิจัย เรื่อง การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้อาจใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น
ไม่มีผลกระทบต่อกันแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ ร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา
ณ โอกาสนี้

ยื่นต่อท่านที่ขออนุญาต

เจริญพร

(นายอาทิตย์ พันธุ์งาม)

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

ครูโศภณบัณฑิต

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

๖ เมษายน ๒๕๖๒

สนง.บัณฑิตศึกษา โทร.๐๔๓๒-๒๘๓-๕๕๗ ต่อ ๑๑๖

พระมหาพิสิฐ วิสิษฐปัญโญ - จนท.ประสานงาน - ๐๘๕-๗๔๗-๗๗๖๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว๓๖

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายอัมพล กิจนุเคราะห์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบวร ปุยะติ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๗๕๑๓๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร
การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอริย
บาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี
เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สังวาลย์ เพ็ญยุระ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ ปิงม
เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมมา เพื่อขอ อนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์
เพื่อการวิจัย เรื่อง การบูรณาการหลักอริยบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้นำมาใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น
ไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ ร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา
ณ โอกาสนี้

ยินดี ตามที่ขอคุณเดชะห์

เจริญพร

(นายอัมพล กิจนุเคราะห์) พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

คณบดีโรงเรียนอาชีวศึกษาขอนแก่น วิทยาลัยการบติ วิทยาเขตขอนแก่น

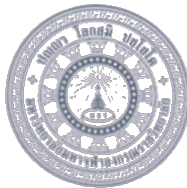
ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

๖ เมษายน ๒๕๖๒

สนง.บัณฑิตศึกษา โทร.๐๔๓๒-๒๘๓๓-๕๕๖๗ ต่อ ๑๑๖

พระมหาพิสิฐ วิสิษฐปัญโญ - จนท.ประสานงาน - ๐๘๕๕-๗๕๙๗-๗๖๖๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว๓๖

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายอานัติ ผิวสว่าง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบวร ปุยะติ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๗๕๑๓๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร
การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอิทธิ
บาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี
เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สังวาลย์ เพ็ญบุระ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บังม
เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมมา เพื่อขอ อนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์
เพื่อการวิจัย เรื่อง การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น
ไม่มีผลกระทบต่อกันแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ ร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา
ณ โอกาสนี้

ยินดีที่จะขอแนะนำ

อานัติ

เจริญพร

(นายอานัติ ผิวสว่าง)

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนอง...

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

๗ เมษายน ๒๕๖๒

สนง.บัณฑิตศึกษา โทร.๐๔๓-๒๘๓-๕๔๗ ต่อ ๑๑๖

พระมหาพิชัย วิมลสุปญโญ - จนท.ประสานงาน - ๐๘๕-๗๙๗-๗๗๖๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว๓๖

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายบุญเลี้ยง วงษ์แก้ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบวร ปุยะติ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๐๕๑๓๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร
การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอิทธิ
บาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี
เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สังวาลย์ เพี้ยบุระ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บึงมู
เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมมา เพื่อขอ อนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์
เพื่อการวิจัย เรื่อง การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น
ไม่มีผลกระทบต่อกันแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ ร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา
ณ โอกาสนี้

ฉันได้ถามที่ขอคุณพระนะ

เจริญพร

(เทพมณเฑียร วงษ์แก้ว)

ผู้อำนวยการโรงเรียนหนองกุงใหญ่ (พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

๗ เมษายน ๒๕๖๒ ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

สนง.บัณฑิตศึกษา โทร.๐๔๓-๒๘๓-๕๕๗ ต่อ ๑๑๖

พระมหาพิสิฐ วิสิษฐปัญโญ - จนท.ประสานงาน - ๐๘๕-๙๙๙-๙๙๖๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว๓๖

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายพูนลาภ นาคสุทธิ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบวร ปุยะติ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๗๕๑๓๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร
การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอริย
บาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี
เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สังวาลย์ เพ็ญยระ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บึงมู

เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมมา เพื่อขอ อนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์
เพื่อการวิจัย เรื่อง การบูรณาการหลักอริยบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น
ไม่มีผลกระทบต่อกันแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ ร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา
ณ โอกาสนี้

อันดีตามที่ขอเสนอ

เจริญพร

นายพูนลาภ นาคสุทธิ

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโนนศิลา

(พระโสภณพัฒน์บัณฑิต,รศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

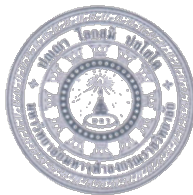
๗ เมษายน ๒๕๖๒

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

สนง.บัณฑิตศึกษา โทร.๐๔๓-๒๘๓-๕๔๗ ต่อ ๑๑๖

พระมหาพิสิฐ วิสิษฐบุญไทย - จมท.ประสานงาน - ๐๘๕-๙๔๙๗-๗๗๖๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว๓๖

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายธวัชชัย นามดี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบวร ปุยะติ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๗๕๑๓๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร
การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอิทธิ
บาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี
เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สังวาลย์ เพ็ญยุระ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บึงมูม

เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมมา เพื่อขอ อนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์
เพื่อการวิจัย เรื่อง การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น
ไม่มีผลกระทบต่อกันแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ ร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา
ณ โอกาสนี้

อินดี ตาเรที่รออยู่ เสด็จ

เจริญพร

(นายธวัชชัย นามดี)

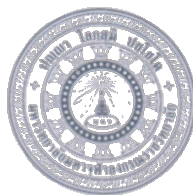
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ (หรือผู้ดูแลบัณฑิต, รศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

๙ เมษายน ๒๕๖๒ ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

สนง.บัณฑิตศึกษา โทร.๐๔๓-๒๘๓-๕๔๗ ต่อ ๑๑๖

พระมหาพิสิฐ วิสิษฐบุญโญ - จนท.ประสานงาน - ๐๘๕-๗๔๙๗-๗๗๖๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว๓๖

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายทินกร โคตรโยธา

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบวร ปุยะติ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๗๕๑๓๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอริยธรรมา ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สังวาลย์ เพ็ญระ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บึงมุน เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมมา เพื่อขอ อนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย เรื่อง การบูรณาการหลักอริยธรรมา ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อกันแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ ร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา มา ณ โอกาสนี้

ฉันดีตามที่ขอคุณเดช

เจริญพร

(นายทินกร โคตรโยธา)

ผู้สอนหลักสูตรปริญญาโท

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

๗ เมษายน ๒๕๖๒

สนง.บัณฑิตศึกษา โทร.๐๔๓-๒๔๓-๕๔๗ ต่อ ๑๑๖

พระมหาพิชัย วิสุทธิปัญโญ - จนท.ประสานงาน - ๐๘๕-๗๔๗-๗๗๖๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว๓๖

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นางอรอุมา แก้วพล

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายบวร ปุยะติ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๕๒๗/๕๑๓๒ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหาร
การศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบูรณาการหลักอิทธิ
บาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี
เขต ๔” มีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ดร.สังวาลย์ เพ็ญบุระ ๒) ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บึงม
เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมา เพื่อขอ อนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์
เพื่อการวิจัย เรื่อง การบูรณาการหลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น
ไม่มีผลกระทบต่อกท่านแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ ร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา
ณ โอกาสนี้

ยินดีเสมอที่รออนุเคราะห์

เจริญพร

C ทนอรอุมา แก้วพล

ผู้อำนวยการหรือสื่อนำเข้าโคกสี (พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่นประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น
๗ เมษายน ๒๕๖๒

สน.บัณฑิตศึกษา โทร.๐๔๓๒-๒๘๓-๕๔๗ ต่อ ๑๑๖

พระมหาพิชัย วิสิษฐปัญโญ - จนท.ประสานงาน - ๐๘๕-๗๕๗-๗๖๖๐

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ ฉายา/นามสกุล : นายบวร ปุยะติ
- วัน เดือน ปีเกิด : ๑๐ มีนาคม พ.ศ.๒๕๒๖
- ภูมิลำเนาที่เกิด : ๔๙ หมู่ ๕ ต.ดงหม้อทองใต้ อ.บ้านม่วง จ.สกลนคร
- การศึกษา : ประถมศึกษา-โรงเรียนบ้านชีเหล็กเหล่าสมบูรณ์ จ.สกลนคร
 : มัธยมศึกษาตอนปลาย-โรงเรียนพระปริยัติธรรม
 วัดโสมนัสสันตยาราม จ.อุดรธานี
 : ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (สาขาภาษาอังกฤษ)
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๕๑
- ตำแหน่งปัจจุบัน : ครูโรงเรียนบ้านหนองนกเขียน ต.หายโศก อ.บ้านผือ จ.อุดรธานี
- ที่อยู่ปัจจุบัน : ๔๙ หมู่ ๕ ต.ดงหม้อทองใต้ อ.บ้านม่วง จ.สกลนคร